

Robina Razzaq

Anerkjennelse i møte med minoritetsfamilier i barneverntjenesten

- En kvalitativ studie av kontaktpersoners erfaringer i møte med minoritetsfamilier i barneverntjenesten

Masteroppgave i sosialt arbeid
OsloMet – Storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

OsloMet – storbyuniversitetet , Fakultet for samfunnsvitenskap

Oslo 2020

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Forord

Denne masteroppgaven har gitt meg muligheten til å ta et dypdykk inn i et tema som har interessert meg over flere år. Det har vært en utfordrende, men samtidig veldig lærerik prosess. Takket være kontaktpersonene som var interesserte og tok seg tid til i å delta i prosjektet, har jeg hatt masse spennende data å jobbe med. Jeg ble møtt av nysgjerrighet og interesse, til tross for at deltakelsen førte til ekstra arbeid i en ellers hektisk arbeidshverdag. Tusentakk til dere!

Jeg er utrolig takknemlig for å ha hatt Marianne Rugkåsa som veileder. Hennes interesse og tro på mitt prosjekt motiverte meg ytterligere, og hennes innspill utfordret meg hele veien. Stor takk til henne!

Familie, venner og kollegaer som har støttet meg under denne perioden og har hørt meg dele frustrasjon for denne oppgaven, fortjener en stor applaus. Ekstra stor takk til min mor som støttet meg under denne perioden. Takk for deres tålmodighet og kjærlighet. Spesielt takk til min medstudent og studiepartner Anja Selvaganeshan som har klart å holde ut med meg i 5 år på skolebenken, og gitt meg rom for diskusjon og motivert meg under denne prosessen.

Oslo, 15.05.2020

Robina Razzaq

Sammendrag

Denne masteroppgaven omhandler hvordan kontaktpersoner i barneverntjenesten opplever sitt møte med minoritetsfamilier. Målet med denne studien er å undersøke kontaktpersoners erfaringer i møte med etniske minoritetsfamilier, og hva som skal til for å danne grunnlag for et godt samarbeid ifølge kontaktpersonene ansatt i barneverntjenesten.

Studien er basert på 4 kvalitative individuelle forskningsintervju av kontaktpersoner ansatt i kommunalt barnevern. Studien er ute etter kontaktpersonens virkelighet og opplevelse av samarbeid med minoritetsfamilier i barneverntjenesten, mer spesifikt det relasjonelle, kulturelle og språklige i et anerkjennelsesperspektiv. Informantene er rekruttert fra en barneverntjeneste i Oslo.

Hovedfunn i studien viser at kontaktpersonene opplever at mistillit og frykt for barnevernet gjør møte med etniske minoritetsfamilier som utfordrende. Informantene opplever at slike utfordringer kan handle om kulturelle og språklige barrierer. De tar opp relasjonsarbeid, informasjonsarbeid og tillitsskapende arbeid som viktig i arbeidet med minoritetsfamiliene. Dette handler ifølge informantene om minoritetsfamilienes manglende systemforståelse og mistillit til barnevernet. I tillegg til språklige barrierer, blir kvaliteten på tolkingen tatt opp som en utfordring. Sosioøkonomiske faktorer og integrasjon blir også tatt opp som betydelige faktorer.

Nøkkelord: barnevern, minoritetsfamilier, etnisk minoritet, anerkjennelse, kultursensitivitet, kulturforståelse.

Abstract

This master's thesis is about how social workers in the child welfare service experience their meeting with minority families. The aim of this study is to examine the experiences of social workers in meeting with ethnic minority families, and what is needed to form the basis for a good cooperation according to the social workers employed in the child welfare service.

The study is based on 4 qualitative individual research interviews of social workers employed in the child welfare service. The study is looking for the contact person's reality and experience of cooperation with minority families in the child welfare service, more specifically the relational, cultural and linguistic in a recognition perspective. The informants are recruited from a child welfare service in Oslo.

The main findings of the study show that the social workers find that distrust and fear of child welfare service make meeting with ethnic minority families challenging. The informants feel that such challenges can be about cultural and linguistic barriers. They include relation work, information work and confidence building as important in the work with minority families. According to the informants, this is about the minority families' lack of system understanding and mistrust of the child welfare service. In addition to linguistic barriers, the quality of interpretation is taken up as a challenge. Socio-economic factors and integration are also included as significant factors.

Keywords: child welfare, minority families, ethnic minority, recognition, cultural sensitivity, cultural understanding.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	9
1.1 Bakgrunn for valg av tematikk	9
1.3 Litteraturgjennomgang og sosialfaglig relevans	11
1.4 Oppbygging av oppgaven	12
1.5 Avgrensning av oppgaven	13
2.0 Bakteppe	14
2.1 Begrepsavklaring	14
<i>Minoritetsfamilier</i>	14
<i>Kontaktpersonen i barneverntjenesten</i>	14
<i>Anerkjennelse</i>	14
2.2 Tidligere forskning	15
2.3 Barneverntjenestens formål og kontaktpersonens hovedoppgaver	16
2.4 Juridiske rammer og barnevernfaglige prinsipper	17
Barnets beste § 4-1	18
Hjelpetiltak for barn og familier; barnevernloven § 4-4.....	19
Omsorgsovertakelse; barnevernloven § 4-12.....	19
Foreldres rettigheter	20
2.5 Minoritetsfamilier i barnevernet	20
3.0 Teoretiske perspektiver	22
3.1 Kultur, kulturforståelse og kulturalisering	22
3.2 Sosioøkonomiske faktorer	25
3.3 Interseksjonalitet	25
3.4 Ulike oppdragsstiler	25
3.5 Kulturkompetanse og kultursensitivitet	28
3.6.1 Anerkjennelse	29
<i>Forståelse og aksept av indre opplevelser</i>	29
<i>Objektivering av den andre</i>	30
<i>Intersubjektivt møte</i>	30
<i>Likeverd og respekt</i>	31
3.6.2 Axel Honneth: Anerkjennelsens tre nivåer	31
<i>Kjærlighet</i>	32
<i>Rettigheter</i>	32

<i>Solidaritet</i>	33
4.0 Kvalitativ metode	34
4.1 Egen posisjon	34
4.2 Metodevalg - dybdeintervju/semi-strukturert intervju	35
4.3 Rekruttering og utvalg	35
4.4 Gjennomføring av intervju	36
4.5 Informert samtykke	38
4.6 Konfidensialitet	39
4.7 Validitet/reliabilitet	40
4.8 Etske betraktninger	40
4.9 Analyseprosessen – tematisk analyse	41
5.0 Empiri, analyse og drøfting	45
5.1 Presentasjon av informantene	45
5.2 Relasjonsarbeid	46
5.3 Makt og avmakt	50
5.4 Kontaktpersonens forståelse og forforståelse	55
5.5 Annerledes akseptabel og annerledes uakseptabel omsorg	60
6.0 Avslutning og oppsummering	73
6.1 Presentasjon av funn	73
6.2 Styrker og begrensninger ved studien	74
6.3 Forslag til videre forskning	74
Litteraturliste	75
Vedlegg	81

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tematikk

I Norge bor det nær 800 000 innvandrere, noe som tilsvarer ca. 15 prosent av befolkningen (SSB 2020). I løpet av de siste 40 årene har blant annet innvandringen representert nye utfordringer for mange yrkesgrupper. Sosialarbeidere, helsearbeidere og lærere møter mennesker med annen kulturell bakgrunn enn majoritetsbefolkningen (Bø 2010, Fauske & Qureshi 2010, 206). Å jobbe som sosialarbeider i barneverntjenesten vil for flere innebære at de vil møte familier med minoritetsbakgrunn. Tallene viser at barn med minoritetsbakgrunn mottar oftere hjelp fra barneverntjenesten enn barn med etnisk norsk bakgrunn (SSB 2014). De siste årene har det vært stort mediafokus på møtet mellom minoritetsfamilier og barneverntjenesten. Hvorvidt den norske barneverntjenesten ivaretar etniske minoritetsbarns særskilte behov og interesser har fått et stort fokus også blant fagmiljø, i forskning og i internasjonale medier (Eide et al. 2009; Skivenes 2014). Barnevernet kritiseres for å både ha for høye og for lave intervensjonsterskler (Bredal 2009). Samt uttrykker representanter fra etniske minoritetsmiljøer at mange foreldre opplever å ikke bli møtt med respekt og forståelse for verdiforskjeller i oppdragelse. I tillegg belyser de en utbredt mistillit til barneverntjenesten (Paulsen et al. 2014; Thorshaug & Berg 2012; MIRA-senteret 2012).

Temaet jeg ønsker å belyse i denne masteroppgaven er kontaktpersonen i barneverntjenesten sitt møte med minoritetsfamilier, som jeg vil drøfte i et anerkjennelsesperspektiv. Gjennom mitt arbeid med utsatte familier og barn i en flerkulturell bydel i Oslo har jeg blitt spesielt nysgjerrig på hvordan vi som sosialarbeidere – og spesielt kontaktpersoner /sosialarbeidere i barneverntjenesten kan møte minoritetsfamilier. Sisteåret på bachelorstudiet i barnevern hadde jeg praksis i en barneverntjeneste i en bydel i Oslo, og den største andelen av familiene denne barneverntjenesten kom i kontakt med hadde minoritetsbakgrunn. Som barnevernsstudent fikk jeg anledning til å være med på mange saker hvor barneverntjenesten skulle undersøke og vurdere omsorgen til barn med minoritetsbakgrunn. Dette synes jeg var spennende og la fort merke til hvordan kulturen og etnisiteten til familiene ble vektlagt under undersøkelsene. Jeg la også merke til hvordan de ulike kontaktpersonene møtte familiene under møtene, og undret meg over hvordan kontaktpersonens forforståelse og kulturforståelse kunne være med på å påvirke hele møtet. Jeg ble veldig interessert i hvordan kontaktpersonen i barneverntjenesten kunne møte familiene med minoritetsbakgrunn på en anerkjennende måte.

En av grunnene til at jeg velger disse temaene er fordi sosialt arbeid med etniske minoriteter, og barnevernfaglig arbeid spesielt, i de senere årene har fått stor oppmerksomhet fra både politisk og sosialfaglig hold og fra ulike minoritetsetniske grupper og organisasjoner. Jeg er interessert i å se nærmere på den manglende tilliten mellom barnevernet og minoritetsbefolkningen som ofte blir fremhevet som et problem som offentlige myndigheter særlig er opptatt av å forbedre (Meld. St. 6(2012-2013)); Norsk innvandrersforum, 2013; MiRA-Senteret, 2015; Fylkesnes og Iversen mfl., 2015 i Rugkåsa mfl. 2017, 11).

1.2 Tema og problemstilling

Som nevnt ovenfor har sosialfaglig arbeid med etniske minoriteter, og spesielt barnevernfaglig arbeid, de senere årene har fått stor oppmerksomhet fra både politisk og sosialfaglig hold og fra ulike minoritetsetniske grupper og organisasjoner. Den manglende tilliten mellom barnevernet og minoritetsbefolkningen er fremhevet som et problem som offentlige myndigheter særlig er opptatt av å forbedre (Rugkåsa mfl. 2017, 11)

Svært mange minoritetsfamilier møter barneverntjenesten med sterk mistillit og en tro om at barneverntjenesten skal ta barna deres (Berggrav 2013, 51). Signe Ylvisaker og Marianne Rugkåsa (2012) har sammen skrevet en kronikk i *Dagsavisen Nye Meninger* hvor de setter lys på at flere foreldre med minoritetsbakgrunn i det siste har stått fram i media og gitt uttrykk for at de opplever å bli dårlig behandlet og diskriminert av norsk barnevern:

Dette er foreldre som har mistet omsorgen for sine barn. Foreldrene uttrykker ikke bare stor fortvilelse over sine tap, men også at de ikke forstår hvordan dette har skjedd. De stiller seg utaforstående til barnevernets inngripen. Familiene forklarer at de har andre oppdragelsesformer enn de som omtales som typisk «norske» og at barnevernet ikke forstår seg på dette. Foreldrene hevder at barnevernet i Norge ikke har tilstrekkelig kulturkompetanse (Ylvisaker & Rugkåsa 2012)

Det vi hører om her er den utsatte posisjonen foreldre med migrasjonsbakgrunn kan oppleve i forhold til barnevernets inngripen. Temaer som makt, avmakt, og definisjonsmakt, normalitet, samhandling og kommunikasjon blir belyst. Disse temaene er sentrale når det gjelder barnevernets samarbeid med foreldre, uavhengig av etnisk tilhørighet, men kan bli enda tydeligere i majoritet-minoritetsetniske relasjoner. Disse stemmene til minoritetsforeldrene utfordrer barnevernet til å reflektere over egen praksis (Ylvisaker & Rugkåsa 2012).

Barnevernets inngripen i etniske minoritetsfamilier er ikke bare et møte mellom makt og avmakt, det er også majoritetens inngripen ovenfor en minoritet (Rugkåsa 2008, 92).

Gjennom denne oppgaven ønsker jeg å finne ut mer om møtet mellom kontaktpersonen i barneverntjenesten og minoritetsfamilien. Jeg er opptatt av å finne ut hvordan kontaktpersonene kan møte minoritetsfamilier med anerkjennelse, og hvordan en anerkjennende praksis kan bidra til å danne grunnlag for et godt samarbeid. Problemstillingen min blir dermed som følgende:

Hvordan kan en anerkjennende praksis bidra til å danne grunnlag for et godt samarbeid mellom kontaktperson og minoritetsfamilier i barneverntjenesten?

1.3 Litteraturgjennomgang og sosialfaglig relevans

Det eksisterer allerede noe litteratur og forskning knyttet til temaet jeg ønsker å belyse i denne oppgaven. Stortingsmelding del 1 kapittel 6 handler om at barn og unge med innvandrerbakgrunn ikke skal møte flere barrierer enn andre barn og unge, verken i samfunnet eller i sin egen familie. Videre står det i stortingsmeldingen at barnevernet skal gi likeverdige tjenester til alle barn og legge stor vekt på å bygge opp tillitt i befolkningen (Meld. St. 6(2012-2013)). I rapport fra Norsk innvandrersforum (2013) finner vi at de gjennom kontakt med minoritetsmiljøer og barnevernet har fått inntrykk av at forholdet mellom barnevernet og minoritetsfamilier ofte synes å være konfliktfylt. Både barnevernet og minoritetsfamilier opplyser om mistillit, misforståelser og dårlig samarbeid. Norsk Innvandrersforum nevner at noen av årsakene kan være kulturforskjeller, ulike syn på barneoppdragelse, språkvansker og manglende informasjon. Barnevernet møter utfordringer når det gjelder å skape tillit i enkelte minoritetsmiljøer, og vegre seg for å ta kontakt. Dette kan føre til at barn og familier kanskje ikke får den hjelpen de trenger (Norsk Innvandrersforum 2013). I 2015 har MiRA-senteret arbeidet med å tilrettelegge for å dialog og erfaringsutveksling mellom minoritetskvinner – og unge jenter, det offentlige hjelpeapparater ved barnevern. Blant annet startet de opp det treårige prosjektet «Minoritetsfamilier i møte med barnevernet» i 2013, hvor de arrangerte 7 dialogmøter i Oslo, Tromsø og Bergen. I rapporten deres kommer det fram at de er opptatt av å bygge tillitt mellom minoritetsfamilier og barnevernet gjennom dialog (MiRA-Senteret, 2015). I artikkelen *Frykten for barnevernet* har intervjuer Fylkenes & Iversen ti foreldre med flyktningbakgrunn, og finner at foreldre beskriver både positive og negative opplevelser, tillitt og mistillit og frykt for barnevernet. Gjennom tematiske analyser finner de ut at frykten for barnevernet ikke primært er relatert til foreldrenes egne negative erfaringer, men til en rekke

oppfatninger og representasjoner av barnevernet som informantene beskrev som vanlige eller som gikk igjen blant minoritetsbefolkningen generelt (Fylkesnes et al. 2015).

Hvordan sosialarbeideren møter en familie er svært viktig del av barneverntjenestens arbeid. Med den manglende tillitten mellom barneverntjenesten og minoritetsbefolkningen som blir beskrevet av Fylkesnes et al. (2015), blir kontaktpersonens møte med minoritetsfamilier et ekstra viktig tema. Av den grunn blant annet vurderer jeg det som viktig å øke bevisstheten om refleksjon og bevissthet om egen praksis og makt i møte med familier med en annen kulturell bakgrunn.

Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere belyser anerkjennelse som et sentralt begrep i kontaktpersonens arbeid med klienter (FO 2019). Kunnskap om anerkjennelse er også relevant for alle familier sosialarbeideren i barneverntjenesten møter. I yrkesetisk grunnlagsdokument kommer det også frem at barnevernet skal unngå og bekjempe urimelig forskjellsbehandling av mennesker på grunnlag av etnisitet, kultur, språk, kjønn, kjønnsuttrykk og seksuell orientering, sosial og økonomisk status, funksjonsnedsettelse, religion, livssyn, politisk syn, alder og andre vesentlige personforhold. Samtidig er det også viktig å være kritisk til likebehandling og standardiserte tiltak i møte med ulike situasjoner og behov. (FO 2019).

1.4 Oppbygging av oppgaven

Oppgaven er delt inn i 6 kapitler. I det innledende kapitlet presenterer jeg tema og problemstilling samt bakgrunn for valg av tema, i tillegg til samfunnsmessig relevans og oppgavens avgrensning. Neste kapittel er bakteppe for oppgaven og presenterer tidligere forskning, begrepsavklaringer av sentrale begreper, juridiske rammer og barnevernfaglige prinsipper samt statistikk som omhandler barneverntjenestens møte med minoritetsfamilier. Kapittel 3 gjør rede for teoretiske perspektiver som Honneth og Schibbyes anerkjennelsesteorier, ulike oppdragsstiler og interseksjonalitet. I kapittel 4 skriver jeg om forskningsmetodikk. Her presenterer jeg hva slags metode jeg har valgt, begrunnelser for valg av metode, fremgangsmåte for innhenting av datamateriale og analyse. Jeg vil også se på forskningsetikk og etiske betraktninger. Kapittel 5 presenterer studiens funn, ved at jeg foretar analyse og drøfting av empiri i lys at teori og tidligere forskning. I siste kapittel vil jeg oppsummere funn, styrker og begrensninger ved studien, i tillegg til forslag til videre forskning.

1.5 Avgrensning av oppgaven

I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på kontaktpersonen i barneverntjenesten sitt møte med minoritetsfamilier. Jeg ble tidlig oppmerksom på at dette er et bredt tema, og i denne sammenheng foretok jeg noen valg. Til tross for at temaet jeg velger å skrive om er relevant for mange ulike instanser innenfor barnevernfaglig arbeid, så har jeg bestemt å avgrense oppgaven til å handle om barneverntjenesten og kontaktpersonen/sosialarbeideren som jobber der. Fokuset i oppgaven er minoritet og majoritetsperspektivet, maktforholdet mellom barneverntjenesten og minoritetsfamilier i lys av anerkjennelsesteroriene til Schibbye (2009) og Honneth (2008).

Anerkjennelse er selvsagt relevant for møter mellom barneverntjenesten og alle familier, men da jeg opplever at barneverntjenesten kan oppleve andre utfordringer i møte med ikke-vestlige familier med minoritetsbakgrunn enn med vestlige minoritetsfamilier og etnisk norske familier, så har jeg valgt å skrive om ikke-vestlige minoritetsfamilier. I møte med minoritetsfamilier møter sosialarbeideren i barneverntjenesten mange utfordringer, og det vektlegges ulike perspektiver i vurderinger, drøftinger og beslutningene koblet opp mot valgene barneverntjenesten tar og tiltakene de ønsker å sette i gang for familiene. Hensikten med oppgaven er å fremheve forskjellige innfallsvinkler for anerkjennende praksis i møte med familier med minoritetsbakgrunn i barneverntjenesten, samt å fokusere på hvordan en anerkjennende praksis kan danne grunnlag for et godt samarbeid med minoritetsfamilier i barneverntjenesten og hva slags utfordringer kontaktperson kan møte. Jeg legger spesielt vekt på makt og avmaktaspektet, da jeg ønsker å sette lys på makten majoriteten, i dette tilfelle kontaktpersonen i barneverntjenesten, som premissleverandør har innenfor flerkulturelt arbeid.

Hovedsakelig skriver jeg om kontaktpersonens møte med omsorgspersonene, fremfor å skrive om kontaktpersonens møte med barnet. Dette gjør jeg blant annet fordi jeg ønsker å øke bevissthet rundt hvordan barneverntjenesten møter foreldre med minoritetsbakgrunn, og fordi informantene mine hovedsakelig snakket om kontakten og møtet med foreldrene i spørsmål som omhandlet familien. Ser man på oppgavens problemstilling, kunne det vært nærliggende å gå mer i dybden når det gjelder flere ting, som for eksempel språklige utfordringer mellom kontaktperson i barneverntjenesten og minoritetsfamilien, men jeg har valgt å avgrense til å belyse dette temaet noen steder i oppgaven. Jeg skriver heller ikke så mye om migrasjonsaspekt, da denne oppgavens fokus er minoritet- og majoritetsperspektiv og maktforholdet mellom dem.

2.0 Bakteppe

2.1 Begrepsavklaring

Minoritetsfamilier

Med begrepet minoritetsfamilier i denne oppgaven snakker jeg om etniske minoriteter. Ifølge Eriksen og Sajjad (2015, 77) kan etniske minoriteter «defineres som en gruppe som er i mindretall i et storsamfunn, som er politisk relativt avmektig, og som eksisterer som en etnisk kategori over en viss tidsperiode». Når jeg i denne oppgaven bruker begrepet minoritetsfamilier, snakker jeg først og fremst om familier med innvandrere eller flyktningsbakgrunn fra ikke-vestlige land, som Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika (Skytte 2008, 14). Jeg vil bruke begrepene minoritetsfamilier, familier med minoritetsbakgrunn, familier med etnisk minoritetsbakgrunn, ikke-vestlige familier og innvandrerfamilier når jeg snakker om minoritetsfamilier i denne oppgaven.

Kontaktpersonen i barneverntjenesten

Jeg bruker begrepet kontaktperson i denne oppgaven, og da tenker jeg på barnevernsarbeideren som jobber med saksbehandling og oppfølging av barn og familier i barneverntjenesten. I denne oppgaven vil jeg bruke betegnelsene kontaktperson, sosialarbeider og barnevernsarbeider når jeg snakker om kontaktperson ansatt i barneverntjenesten.

Anerkjennelse

Anerkjennelse er et grunnleggende menneskelig behov ifølge Schibbye (2009, 256-280). Det er en væremåte som innebærer verdier som likeverd, nestekjærlighet, rettferdighet og solidaritet (Honneth 2008; Schibbye 2009). Flere av disse verdiene ligger også til grunn for sosialarbeideren i barneverntjenesten sitt yrkesetiske grunnlagsdokument (FO, 2019).

Anerkjennelse fremhever en likeverdig subjekt-subjekt relasjon der kontaktpersonen bestreber å forstå den andres perspektiv. Begrepet anerkjennelse inneholder ingredienser som lytting, forståelse, aksept, toleranse, bekreftelse og åpenhet. Anerkjennelse er altså ikke noe som kontaktpersonen kan "gi", men det er noe kontaktperson er (Schibbye 2009).

For at kontaktperson i barneverntjenesten skal møte familier med på en anerkjennende måte innebærer det at han/hun viser klienten at hans/hennes opplevelser og følelsesmessige reaksjoner blir akseptert og/eller respektert som gyldige og likeverdige.

2.2 Tidligere forskning

Det er nærliggende å se på tidligere forskning på temaet jeg skriver om i denne oppgaven. I denne delen av oppgaven skal jeg presentere relevant forskning på tematikken jeg har valgt å fokusere på i denne masteroppgaven. Jeg har tatt i bruk søketjenesten Google Scholar, og gjort systematiske søk i databaser som Oria og Idunn. Ord jeg har søkt på for å finne frem til tidligere forskning er «minoritetsfamilier barnevern», «kultur barnevern», «barnevern minoritetsperspektiv», «barnevern etniske minoritetsfamilier», «innvandrere barnevern» og «anerkjennelse minoritetsfamilier barnevern». Jeg forsøkte å finne nyere forskning på denne tematikken. Gjennom disse søkene finner jeg at det overordnet finnes en god del litteratur og forskning om det flerkulturelle barnevernet, men det eksisterer relativt mindre forskning avgrenset mot problemstillingen i prosjektet, som er både kontaktpersoner hos barneverntjenesten og minoritetsfamilier i barnevernet sine perspektiv på tematikken.

Fylkesnes et al. (2015) intervjuer i sitt forskningsprosjekt ti foreldre med minoritetsbakgrunn om deres erfaringer fra kontakt med barnevernet, og skriver om minoritetsfamiliers frykt for barnevernet. Gjennom forskningsprosjektet finner hun at foreldrene som blir intervjuer beskriver både positive og negative opplevelser knytta til barneverntjenesten. Tillitten og mistillit og frykten for barneverntjenesten blir også tatt opp i deres studie. Gjennom sine analyser finner Fylkesnes et al. (2015) at frykten for barnevernet ikke kun er relatert til foreldrenes egne negative erfaringer, men også til en rekke oppfatninger og representasjoner av barnevernet som de blant annet hadde hørt gjennom sitt miljø, og var typiske oppfatninger og representasjoner av barnevernet som gikk rundt blant minoritetsbefolkningen generelt. Fylkesnes et al. (2015) finner at representasjonene av barnevernet kunne kategoriseres i følgende undertemaer:

- 1) Barnevernet bare tar barn
- 2) Barnevernet går ikke i dialog med foreldre
- 3) Barnevernet diskriminerer

Representanter fra etniske minoritetsfamiliemiljøer fremholder også at mange foreldre erfarer å ikke bli møtt med forståelse for verdiforskjeller i oppdragelse samt at det hersker en utbredt mistillit til barneverntjenesten (Paulsen, Thorsaug og Berg 2014; MiRA-senteret 2012).

Det kommer fram at barneverntjenestene også opplever at minoritetsfamilier har frykt for barnevernet. I sin forskningsrapport viser Berg et al. (2017) til at barneverntjenestene opplever at familier med etnisk minoritetsbakgrunn har stor frykt for barnevernet. Gjennom

denne forskningsrapporten kommer det også fram at frykten for barnevernet eksisterer i større grad hos familier med minoritetsbakgrunn sammenlignet med etnisk norske familier. Samme forskningsrapport viser i tillegg, til at kontaktpersonene i barneverntjenesten oppfatter at foreldre med minoritetsbakgrunn kan ha for lite kunnskap om det norske barnevernet, og at dette kan ha en sammenheng med det faktum at mange av stedene disse foreldrene kommer fra ikke har noe tilsvarende tilbud som barnevern, og at det som ikke er kjent, altså det som er fremmed kan bidra til denne frykten. Det vises også til at flere barneverntjenester opplever at tolken i noen situasjoner kan ha bidratt til å underbygge, opprettholde eller skape mer frykt for barneverntjenesten. Enkelte barnevernansatte har i ettertid fått vite at tolken enten har oversatt feil eller gir feil anbefalinger til minoritetsfamilien (Berg et al. 2017).

Haugen, Paulsen & Caspersen (2017) sin forskningsrapport viser at minoritetsforeldrenes frykt for barnevernet kan gjøre det ekstra utfordrende for barnevernsarbeiderne å få den tillitten som er nødvendig for å få til et samarbeid med familien. Den viser at barnevernsarbeidere fokuserer på viktigheten av å gjøre noe for å redusere frykten for barnevernet. Blant annet nevnes det at forebygging kan skje gjennom å gi informasjon om barneverntet på minoritetsfamilienes arenaer (Haugen, Paulsen & Caspersen (2017).

2.3 Barneverntjenestens formål og kontaktpersonens hovedoppgaver

Kontaktpersonens ansvar handler både om å trygge og forbedre oppvekstvilkårene for utsatte barn og unge, og å arbeide for et inkluderende samfunn. Arbeidet innebærer å sikre at barneperspektivet og barnets eget perspektiv ivaretas og synliggjøres i saker som berører deres liv (FO 2019, 2). Kontaktpersonen skal legge vekt på en helhetlig tilnærming til familiene, og bidra til at ulike deler av hjelpeapparatet samarbeider om å gi familien et helhetlig hjelpetilbud (FO 2019).

For å kunne si noe om hvem kontaktpersonen i barneverntjenesten er og hva han/hun jobber med, skal jeg snakke litt om hva barneverntjenesten er og hva formålet til barnevernet er. Ansatte i barneverntjenesten arbeider etter lov om barneverntjenester. I Barnevernloven § 1-1, heter det at:

Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår.

Barneverntjenesten har som oppgave å avdekke problemer og finne tiltak for barna og familiene som trenger det, til riktig tid. Først og fremst skal barneverntjenesten bidra til at barn kan bli boende i egen familie, og hjelpen kan gis i form av råd og veiledning og hjelpetiltak. Hjelpetiltak kan f.eks. være støttekontakt, avlastning og barnehageplass (Bunkholdt og Kvaran 2015, 18). Ifølge Yrkesetisk grunnlagsdokument skal kontaktpersonen ta utgangspunkt i klientens egne verdier kunnskap og ressurser. Kontaktpersonen i barneverntjenesten har et ansvar for å påse at tiltakene og tjenestene ikke er med på å umyndiggjøre klientene, samtidig som de ofte i utsatte situasjoner er avhengig av andres hjelp (FO 2019, 3).

Barneverntjenesten har også myndighet til å gripe inn i familier med tvang og skille barn og foreldre dersom det skjer av hensyn til barnets beste (Bunkholdt og Kvaran 2015, 18). Kontaktpersonen har makt til å hjelpe i kraft av sin faglige kompetanse og profesjonelle status. Hjelpen kan også oppleves som krenkende for den som mottar hjelp. Faglige utfordringer på kontaktpersonen i barneverntjenestens felt lar seg derfor vanskelig skille fra etiske utfordringer. Etersom all faglig kunnskap bygger på en bestemt virkelighetsforståelse og bestemt(e) menneskesyn, er ikke kunnskapen verdinøytral. Derfor må kontaktpersonen ha et kritisk blikk på egen fagkunnskap og hvordan den utvikles og brukes, i tillegg til å ha god kjennskap til lovhjemlene som regulerer helse- og sosialfaglig arbeid (FO 2019; Rugkåsa et al. 2017)

2.4 Juridiske rammer og barnevernfaglige prinsipper

Barneverntjenesten er del av den statlige forvaltningen og barneverntjenesten fatter beslutninger med hjemmel i norsk lov. *Legalitetsprinsippet* er et konstitusjonelt prinsipp som sier at hvert inngrep i borgernes rettigheter krever hjemmel i lov (Collin-Hansen 2013,19). Dette prinsippet er forankret i Grunnloven (1814) §§ 96, 97 og 98 og forsterket i § 113.

Dagens barnevernlov hviler på tre prinsipper: barnets beste, biologiske prinsipp og minste inngreps prinsipp. Hensynet til barnets beste anses som overordnet og grunnleggende for alt av barnevernets virksomhet. Det biologiske prinsipp blir forstått som en del av vår kultur og samfunnsordning hvor foreldre oppdrar sine barn, og at barn i utgangspunktet skal vokse opp hos sine foreldre. Unntaket er dersom det å bo hjemme ikke er til barnets beste. Det biologiske prinsipp har blitt drøftet til å handle om tilknytning og stabilitet til sine omsorgspersoner. I tråd med det biologiske prinsipp, skal barnevernet alltid benytte de

mildeste inngrepene først. Mildeste inngreps prinsipp handler om at barnevernet ikke skal sette inn mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig, i familier som trenger hjelp.

Barnets beste § 4-1

Barnevernloven bygger på et grunnsyn om at barnets beste skal være utgangspunkt for alle beslutninger som fattes jf. lov om barneverntjenester (1992) § 4-1. Artikkel 3 i FNs barnekonvensjon (1989) slår fast prinsippet om barnets beste. Artikkelen fremhever barnets beste som et grunnleggende prinsipp ved all offentlig myndighetsutøvelse. (Collin-Hansen 2013, 94). Barnets behov for beskyttelse og omsorg skal også tillegges mer vekt enn foreldrenes rettigheter. Barnekonvensjonens artikkel 12 fastsetter barnets rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som omhandler det. Det skal i tillegg legges vekt på barnets synspunkter i samsvar med dets alder og modenhet. Etter barnelova (1981) § 31 første ledd og barnevernloven § 6-3 gir barn rett til å si sin mening og bli hørt i saker som gjelder dem fra de er syv år gamle.

Prinsippet om at alle handlinger i barnevernets regi skal vurderes etter barnets beste, fører til at barnevernets vurdering komplisert. Barnevernsarbeiderens vurdering blir da basert på en kombinasjon av juridiske, faglige og skjønsmessige overveielser. Kompleksiteten blir ekstra tydelig i saker om omsorgsovertakelse, samværsrett, fritaking av foreldrerett og adopsjon. Samtidig endrer synet på det beste for barnet seg over tid. Dette innebærer at det i en hver sak må legges egne vurderinger til grunn, før vedtak fattes. Hva som er det beste for barnet er komplisert fordi konteksten varierer, det vil si at barn og familier er ulike (Bunkholdt & Kvaran 2015, 27).

I NOU 2012:5 skriver ekspertutvalget at hva som anses med «barnets beste», ikke er entydig gitt. Barnets beste vil kunne variere med forhold som kultur og tradisjoner, religion, samfunnsforhold og også over tid. Det sies at barnets beste må videre konkretiseres opp mot det enkelte barnets behov for omsorg og livssituasjonen barnet befinner seg i. I NOU (2012:5, 41) kommer det også frem at prinsippet også gjelder der barnets behov for omsorg og beskyttelse ikke er forenlig med foreldrenes interesser, skal barnets behov gå foran.

Trude Haugli (2004) skriver at «hva som er best for barn, er i bunn og grunn verdispørsmål av allmennmenneskelig karakter, som på ulike måter omdannes til politiske, juridiske og psykologfaglige spørsmål.» (Haugli 2004, 345). Ulike forståelser av hva som er til barnets beste har ofte sammenheng med ulike oppfatninger og forståelser av hva som er god omsorg.

Majoritetens teoretiske, erfaringsmessige og kulturelle forståelse vil ofte være ulik minoritetens forståelse.

Hjelpetiltak for barn og familier; barnevernloven § 4-4

I barnevernloven § 4-4 første ledd heter det: «Barneverntjenesten skal bidra til å gi det enkelte barn gode levekår og utviklingsmuligheter ved råd, veiledning og hjelpetiltak. Hjelpetiltak skal ha som formål å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien» (Collin-Hansen 2013, 351; Bunkholdt og Kvaran 2015, 169). Vilkåret for at barneverntjenesten skal sette i verk hjelpetiltak er at barnet, grunnet forholdene i hjemmet eller av andre årsaker, har særlig behov for hjelp jf. barnevernloven § 4-4 annet ledd. Hensikten med hjelpetiltak er å bedre barnets omsorgssituasjon og styrke foreldre, spesielt i omsogsrollen. Tiltak kan som hovedregel bare settes i verk dersom familien samtykker men opphold i barnehage, andre dagtilbud og tilsyn kan iverksettes gjennompålegg til foreldrene. Det er bare fylkesnemnda som kan gjøre vedtak som pålegger foreldre å ta imot hjelpetiltak. Vilkårene for hjelpetiltak etter pålegg er strengere enn for hjelpetiltak ellers, og blir lite brukt. Eksempler på tiltak barneverntjenesten kan tilby er råd og veiledning, støttekontakt, Multisystemisk terapi, PMTO. Familieråd er ikke et tiltak, men er en mye brukt og anbefalt metode i kartleggings- og beslutningsarbeid i barnevernet (Buunkholdt og Kvaran 159-169)

Omsorgsovertakelse; barnevernloven § 4-12

Vedtak om å overta omsorgen til et barn kan treffes

Vedtak om å overta omsorgen for et barn kan treffes

- a) dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling,
- b) dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring,
- c) dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, eller
- d) dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet

Et vedtak etter første ledd kan bare treffes når det er nødvendig ut fra den situasjon barnet befinner seg i. Et slikt vedtak kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter § 4-4 eller ved tiltak etter § 4-10 eller § 4-11. Flere

lover omfatter barn og foreldre. Vi har nå sett på mange av paragrafene i barnevernloven som omhandler barn, og det er nærliggende å også se på foreldrenes rettigheter da kontaktpersonen i barneverntjenesten som oftest jobber med både barn og foreldre.

Foreldres rettigheter

Foreldreansvaret er todelt, og består av foreldrenes omsorgsplikt og bestemmelsesrett jf. barneloven § 30 første ledd. Omsorgsplikten gjelder ovenfor barnet. Foreldrene har også rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige spørsmål innen de grensene som følger av §§31-33. Foreldreansvaret skal utøves ut ifra barnets interesser og behov. Etter barneloven § 30 andre ledd har de som har foreldreansvaret, plikt til å gi barnet forsvarlig oppdragelse og forsørgelse. (Collin-Hansen 2013, 160-161) Barn og foreldres rettigheter er beskyttet gjennom flere internasjonale konvensjoner. FNs menneskerettighetserklæring fastslår foreldres rett til å gi barna sine en religiøs eller verdslig oppdragelse i overensstemmelse med egen overbevisning. Barnekonvensjonen sier at en skal ta hensyn til tradisjoner og kultur eller verdier, og at de skal bli akseptert så lenge man forholder seg til norske lover og retningslinjer. (Aadnesen og Hærem 2007, 25-33).

2.5 Minoritetsfamilier i barnevernet

De siste ti årene har antallet innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge blitt tredoblet i følgerapport fra Statistisk sentralbyrå (SSB 2017). Per 5. mars 2020 utgjorde innvandrerbefolkningen ca. 15 % av totalbefolkningen i Norge (SSB 2020). Med innvandrere menes det personer som er født i utlandet av to utenlandskfødte foreldre, og som har fire utenlandskfødte besteforeldre og norskfødte med innvandrerforeldre som født i Norge og har to foreldre som selv har innvandret (SSB 2017). Ifølge Statistisk sentralbyrå (2020) består den norske innvandrerbefolkningen av over 800 000 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (SSB 2020). Med et økende innvandrerantall ser vi også at antall barn og unge med innvandrerbakgrunn som mottar hjelp fra barnevernet økes. SSB har utarbeidet flere rapporter som omhandler barn med innvandrerbakgrunn i barnevernet: Rapport 2006/19 – *Innvandrerbarn i barnevernet 2004* (SSB 2006); Rapport 39/2011 – *Barn og unge i barnevernet 2009* (SSB 2006); og Rapport 2015/16 – *Barn og unge med innvandrerbakgrunn i barnevernet 2012* (SSB 2015). I løpet av 2012 var det 55 198 barn og unge som fikk hjelp fra barnevernet. 5 136 norskfødte barn og unge med innvandrerforeldre og drøyt 7 331 innvandrerbarn mottok tiltak fra barnevernet i 2012, det vil si at sammenlagt 12 467 barn og unge med innvandrerbakgrunn. Innslaget av innvandrerbarn og norskfødte barn med innvandrerforeldre har økt fra 16 prosent i 2004 og 21 prosent i 2009 til 23 prosent i 2012. Råd og veiledning er det mest brukte tiltaket (SSB 2017).

En etnisk minoritet forstås i relasjon til en etnisk majoritet, der majoritet og minoritet defineres med utgangspunkt i tilgang til politisk, økonomisk og politisk makt (Bourdieu 1996 i Rugkåsa mfl. 2017, 28). Representanter for majoritetssamfunnet beskriver og presenterer minoritetene, deres virkelighet og deres behov (Rugkåsa 2008, 81). Kontaktpersonen i barneverntjenesten, i likhet med andre sosialarbeidere utøver altså makt, og kan i stor grad legge premissene for samhandling med minoriteter (Rugkåsa, 2008, 81; Rugkåsa mfl., 2017, 28). Gjennom deres vurdering av omsorg utøver barnevernet definisjonsmakt og tar et særegent ansvar når normalitetsgrenser blir konstruert og opprettholdt (Rugkåsa mfl. 2017, 46). Dermed har kontaktpersonen muligheten til å definere eller påvirke de kulturelle rammene som defineres som adekvate for målrettet handling (Eriksen 1993 i Rugkåsa 2008, 81)

Barnevernsarbeidere uttrykker at saker som omhandler familier med innvandrerbakgrunn som særlig vanskelige (Hagen og Qureshi 1994, Thomassen 1999, Rasmussen 2004 i Otterstad, 2008, 79). I forskningsrapporten *Sosialarbeideres erfaring med flerkulturelt barnevernsarbeid* (Rasmussen 2004) snakker Maja Rasmussen om mye av det samme. Rapporten er basert på både kvalitative og kvantitative intervjuer med 50 studenter fra videreutdanningen «Etnisitet og barnevern» ved Høgskolen i Oslo og Akershus i 2001-2002 (Rasmussen 2004 i Rugkåsa 2008, 79; Bø 2010). Et tema som blir fremhevet som problematisk hos studentene og fagfolk fra videreutdanningen er kommunikasjon, med vekt på det språklige. Mange uttrykker også behov for økt kompetanse i flerkulturell kommunikasjon og bruk av tolk. Flere temaer som blir nevnt som problematiske er forhold til tid, kvinnesyn og kjønnsroller, vold og fysisk avstraffelse, ulike oppdragelsesmodeller og familiemønstre, sykdomsforståelse, psykiatri og atferdsproblemer, å etablere tillitt og økonomi/fattigdom (Rugkåsa, 2008, 80). Mange sosialarbeidere ser manglende fellesrammer med etniske minoriteter i tillegg til at de blant annet opplever mangelfull informasjon om bakgrunnen til klientene, de ulike familiestrukturene og religionene som problematiske når det gjelder barnevernsarbeid (Rasmussen 2004 i Rugkåsa 2008, 79-80)

Ulike menneskesyn, oppdragelsessyn i tillegg til ulike verdier og tradisjoner kan skape uenigheter mellom kontaktpersonen og klienten. Ofte kan de familiene sosialarbeideren møter argumentere ut ifra et annet verdigrunnlag og ha en ulik oppfatning av hva som er til beste for barnet enn det kontaktpersonen i barneverntjenesten har. I så fall kan det være utfordrende for kontaktpersonen å imøtekomme familiens og barnets ønsker, med tanke på at barnevernfaglig praksis og barneverntiltak er utarbeidet basert på norske forhold (Rasmussen 2004, 5).

3.0 Teoretiske perspektiver

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for perspektiver jeg anvender i oppgaven. Innledningsvis vil jeg ta opp kultur, kulturforståelse og kulturalisering. Videre snakker jeg kort om sosioøkonomiske faktorer og interseksjonalitet. Deretter går jeg gjennom ulike oppdragsstiler, mer spesifikt individualistisk og kollektivistisk oppdragsstil, i tillegg til kulturkompetanse og kultursensitivitet. Grunnen til at jeg velger disse teoretiske perspektivene er fordi jeg anvender dem i empiri, analyse og drøftingen, og opplever dem som svært viktige i henhold til oppgavens problemstilling. Til slutt i dette kapittelet vil jeg gjøre rede for anerkjennelsesteoriene til Axel Honneth (2008) og Anne Lise Løvlie Schibbye (2009), for å se nærmere på hva en anerkjennende praksis innebærer.

3.1 Kultur, kulturforståelse og kulturalisering.

Begrepet kultur stammer fra ordet *colere*, som betyr å dyrke. Kultur kan defineres på mange måter (Eriksen & Sajjad 2015, 36). Dette fører til at variasjoner av innhold oppstår sett opp imot hvilken kontekst begrepet blir brukt i. Rugkåsa et al. (2017, 26) bruker definisjonen for kultur «et system av kunnskap, ideer, verdier og regler som ligger bak hva vi gjør, og som uttrykkes gjennom det vi gjør». Magelssen (2002) forstår kultur slik; «Med kultur forstår vi de kunnskaper, verdier og handlingsmønstre mennesker tilegner seg som medlemmer av samfunn» (Magelssen 2008, 17). Kultur er tillært og samfunnsskapt; og vi sosialiseres fra fødselen av i et samfunns kultur og tilegner oss normer og verdier som danner grunnlaget for hvordan vi tenker, tolker det vi ser og hvordan vi handler og oppfører oss (Rugkåsa mfl. 2017, 26). Kultur er ikke statisk, den forandrer seg og utvikler seg (Eriksen og Sajjad 2015, 40). Fuglerud (2001, 123) beskriver kultur slik;

Kultur er ikke en pakke folk har i ryggsekken. Det er heller ikke en «programvare» som er utarbeidet en gang for alle. I den grad det er et begrep som er hensiktsmessig å bruke, må kultur forstås som noe i retningen av «internalisert kunnskap i stadig endring, altså tillærte grunnoppfatninger som orienterer en persons tanker, følelser og handlinger på bestemte måter» (Fuglerud 2001, 123)

Disse definisjonene illustrerer hvordan kultur hele tiden er i endring på grunn av dynamisk påvirkning, og samtidig viser hvordan personers tanker, følelser og handlinger i kontekst. Dette kan bidra til å danne grunnlag for å forstå helheten.

Når vi arbeider med familier med flerkulturell bakgrunn kan det være veldig nyttig å ha kunnskap om ulike kulturer. Imidlertid har slik informasjon liten verdi i møtet med et enkelt

menneske eller familie. Ofte er informasjonen vi har om for eksempel en kultur av generell karakter, og dermed blir kulturen forstått av sosialarbeideren fra et utenfra perspektiv. Den kan gi oss kulturkunnskap, men ikke alltid kulturforståelse. Skytte (2008, 21) belyser tre kulturforståelser og skiller mellom evolusjonistisk, relativistisk og kontekstuell kulturforståelse.

Med den *evolusjonistiske kulturforståelsen* forstår man at mennesker øverst i utviklingshierarkiet har nådd ett høyere utviklingsstadium enn mennesker lenger nede på utviklingsstigen. For en kontaktperson med en slik forståelse kan det være utfordrende å være anerkjennende. Ifølge denne forståelsen er det å vokse opp som en etnisk nordmann, den meste utviklende og verdifulle oppveksten. Utifra denne forståelsen blir det viktig for kontaktpersonen å *befri barn fra laverestående kulturers syn på barneoppdragelse og familieliv* (Skytte 2008, 22).

Ifølge den *relativistiske kulturforståelsen* fokuserer man på å forstå forskjellige kulturer på egne premisser, og at det finnes mange likeverdige løsninger på livets grunnleggende problemer (Skytte 2008). Innenfor den relativistiske kulturforståelsen måles ikke samfunnsutviklinger med samme målestokk, slik som i den evolusjonistiske kulturforståelsen. Innenfor den relativistiske kulturforståelsen opereres det med en essensialistisk kulturforståelse. Altså en forståelse av at kulturer er avgrensede, lukkede universer med sett av verdier og tradisjoner som mer eller mindre statisk videreføres fra en generasjon til neste (Skytte 2008).

Gjennom den *kontekstuelle kulturforståelsen* ser man på karakteristiske trekk ved etniske grupper som skapt under spesifikke historiske, sosiale og politiske omstendigheter. Denne forståelsen ser på særlige trekk ved etniske grupper som betinget av den lokale situasjonen heller enn som noe opprinnelig og fundamentalt, slik det er forutsatt i den evolusjonistiske og relativistiske kulturforståelsen. Ifølge denne kulturforståelsen skapes etnisitet når opplevde kulturforskjeller gjør seg relevante i konkrete møter mellom mennesker (Eriksen & Sajjad 2015; Skytte 2008). Etniske forskjeller blir ikke forstått som objektive, men som subjektive, og etniske grupper og etniske grenser defineres innenfra; det vil si at de defineres av de gruppene som er involvert i de gitte etniske relasjonene (Skytte 2008, 24-25).

Kulturalisering er prosessen der gitte situasjoner eller problemer, fortolkes, forklares og behandles på grunnlag av en generalisert forståelse av kultur (Rugkåsa et al 2017). Den skiller seg fra en systematisk kulturalanalyse, der en situasjon eller et fenomen forstås ved å analysere

hvordan ulike faktorer virker sammen og på den måten viser kompleksitet. Ifølge Rugkåsa et al. (2017) er kulturalisering en endimensjonal, reduksjonistisk tilnærming. Dette er ikke en særlig bevisst prosess, men kan heller ses på som en konsekvens av å legge vekt på kulturforskjeller og tillegge disse mening og betydning. Samtidig som kulturalisering er reduksjonistisk, bidrar den også til å gi et konkret fenomen en utvidet betydning (Rugkåsa et al. 2017; Rugkåsa et al. 2015).

Ofte har foreldre større eller mindre bekymringer for barna sine. Eksempelvis dersom de ikke vet hvor de er, hva de gjør, hvem de er sammen med eller om de driver med rus og/eller kriminalitet. Ved grensesetting kan det hos mange familier lett oppstå uenighet eller konflikt dersom foreldrene prøver å sette grenser for barna/ungdommene.

Imidlertid er det forskjellig hvordan denne typen konflikter eller uenigheter forstås avhengig av om det er en majoritets- eller en minoritetsetnisk familie. Ofte i majoritetsetniske familier omtales konflikter som dette som tenårings- og generasjonskonflikt. Mens hos minoritetsetniske familie, kan denne typen konflikter bli omtalt som en kulturkonflikt., noe som henspiller på mer enn forskjeller på kryss av generasjoner (Rugkåsa & Dagestad 1998 i Rugkåsa et al. 2017, 56). Dette blir ofte forstått som en konflikt mellom kulturen til foreldrene og den norske kulturen. Gjennom dette blir konflikten da definert som noe essensielt enn bekymring for tenåringer eller tenåringsopposisjon. Vi hører ofte at minoritetsungdommer blir karakterisert som å befinne seg «mellom to kulturer», en posisjon som beskrives som problematisk, dikotom og motsetningsfylt og slike generasjonskonflikter kan tenkes å være bakgrunnen for en slik posisjon (Keskinen, 2011; Salole 2013 i Rugkåsa et al. 2017, 56).

Gjennom å for eksempel definere en tenåringskonflikt som kulturkonflikt kan gjøre at man blir ekstra opptatt av kulturelle forhold, som for eksempel ære og skam, autoritære oppdragelsesformer eller potensielt arrangert ekteskap, og mindre opptatt av ungdommers selvstendigjøring, opposisjon mot foreldregenerasjonen og orientering mot venner og sosiale nettverk. Å inneha et slikt perspektiv kan gjøre at man ikke undersøker forhold man vanligvis hadde undersøkt, dersom ungdom uteblir fra hjemmet eller oppsøker miljøer som kan være uheldig innflytelse. Å ha en slik problemforståelse er et eksempel på kulturalisering, der forhold ikke bare har sammenheng med kultur, forklares kulturelt (Rugkåsa 2017, 56-57). Det er viktig å være bevisst andre faktorer i tillegg til kultur, som er med på å påvirke den enkeltes situasjon. Dette skal jeg se nærmere på.

3.2 Sosioøkonomiske faktorer

Levekårsfaktorer handler om det faktum at innvandrerbefolkningen representerer en sosial og økonomisk underklasse i Norge. Innvandrerbefolkningen, særlig fra ikke-vestlige land har generelt lavere sysselsetting og inntekt enn den øvrige befolkningen, og blir dermed utsatt for vedvarende fattigdom og tilhørende problemer. Studier viser at barn som vokser opp i familier med flere negative levekårsfaktorer har høyere sannsynlighet for å omfattes av barneverntiltak (Andenæs 2004, Kojan 2011, Sandbæk 2002 i Paulsen, Thorshaug & Berg 2014, 4). Ofte vil flere dimensjoner – som kjønn klasse, nasjonalitet, helse, inntekt og bosituasjon – kunne påvirke behov for barneverntiltak. Altså vi snakker om interseksjonelle faktorer som samlet påvirker familiers levekår (NOU 2012, 15).

3.3 Interseksjonalitet

Interseksjonalitet fokuserer på at mennesker innehar flere posisjoner samtidig innenfor samfunnets sosiokulturelle og politiske strukturer. Ulike posisjoner eller kategorier innenfor interseksjonalitet kan være kjønn, etnisitet, klasse og alder. Koblingen av posisjonene påvirker individenes forventninger, levekår, ressurser og muligheter – og kan aktualiseres når en skal forklare hvorfor en familie har en sak hos barneverntjenesten (Paulsen et al. 2014; Ortega & Faller 2011).

3.4 Ulike oppdragsstiler

Det eksisterer en stor variasjon av syn på barneoppdragelse og verdsettelse i Norge. Både hos etniske norske familier og familier med minoritetsbakgrunn (Skytte 2008, 67) Ofte henger foreldres oppdragsstil sammen med de overordnede verdiene som er dominerende i samfunnet de kommer fra. Oppdragsstilen som foreldre bruker ut fra deres kulturelle verdier, kan virke funksjonelle og nyttige for et barns utvikling innenfor for eksempel et bestemt samfunn, men den samme oppdragsstilen kan være lite funksjonell og til og med bli sett på som umoralsk i et annet samfunn. For at kontaktpersonen skal kunne forstå hvordan oppdragelse i ulike kulturer fungerer, må vi ha kunnskap om hvordan overordnede kulturelle dimensjoner som eksempelvis individualisme og kollektivismen påvirker individet (Javo 2010, 65) Som sosialarbeider i barneverntjenesten må man alltid være klar til å kunne jobbe med mennesker med ulike livssyn. Blant annet derfor kan det være nyttig å kunne forstå ulikhetene mellom kollektivistisk og individualistisk livssyn (Skytte 2008, 67).

3.4.1 Individualistisk oppdragelsesstil

I kulturer som legger vekt på enkeltindividets uavhengighet, og er dominert av individualistiske verdier, vil målsetning med oppdragelse være et mest mulig selvstendig, autonomt menneske som er den som bestemmer sine egne sosiale relasjoner til andre, i tillegg til at det ivaretar sine interesser (Javo 2010, 66). Verdier som dominerer er likhet, frihet og selvrealisering, samt frivillighet i familierelasjonene og individualisme (Skytte 2008, 70). Gjennom en slik kulturell kontekst vil oppdragelsen være kjennetegnet av å stimulere barnet til å fungere mest mulig uavhengig, ha troen på seg selv, hevde seg selv, og til å ta hensyn til sine behov. Innenfor en slik oppdragelsesstil er det psykologisk sett nødvendig for barnet å frigjøre seg etter hvert fra de tette båndene med foreldrene. Det regnes som en viktig del av barnets normale utvikling. Personer som på den andre siden er sterkt avhengige og av andre, kan lett bli oppfattet som patologiske innenfor denne individualistiske kulturrammen (Javo 2010, 66) da målet innenfor denne rammen er å bli mest mulig selvstendig og uavhengig av andre mennesker.

3.4.2 Kollektivistisk oppdragelsesstil

Innenfor den kollektivistiske oppdragelsesstilen dreier oppdragelsen seg derimot om å veve barnet inn i et nett av relasjoner og forpliktelser ovenfor andre (interdependence) (Greenfield et al. 2003 i Javo 2010, 67). Det er vanlig i slike kulturer at også andre i slekten enn foreldrene også deltar aktivt i oppdragelsen, altså storfamilien (Skytte 2008 68; Javo 2010, 67). Bestemor kan ofte spille en viktig rolle. Kjennetegn ved en kollektivistisk orientert person kan være imøtekommenhet, omsorg, avhengighet av andre og samtidig begrenset selvutfoldelse (Javo 2010, 67). Andre verdier som er elementære er ansvarsfølelse ovenfor kollektivet (familien), lydighet og ære (Skytte 70). Det man får ut til slutt er et individ som verdsetter gruppesamarbeid mer en konkurranse, og som i mellommenneskelig kommunikasjon har større grad av følsomhet for hint og tegn fra andre. I tradisjonelle samfunn hvor avhengighet mellom mennesker er nødvendig for å overleve, er dette naturlig. At barna bidrar økonomisk til familien fra tidlig alder, er forventet. Ofte betraktes barna som foreldrenes «livsforsikring» når de blir gamle, og derfor er opplæring til lydighet veldig viktig i oppdragelsen. Dersom barnet eller individet utvikler seg bort fra avhengighet og mot større individuell uavhengighet vil det lett kunne bli oppfattet som en trussel mot overlevelsen, og oppmuntres ikke. Derimot blir varme og tette relasjoner mellom familiemedlemmer etterstrebet, og familien blir sett på som en trygg og harmonisk havn (Javo 2010, 67). Det

viktigste i barneoppdragelsen innenfor det kollektivistiske livssynet er at barnet blir oppdratt til å verdsette familien.

Å kunne fange opp andres uuttalte behov og hjelpe andre til å oppnå det de selv ønsker, og evne til å føle og tenke de andre føler og tenker er et av målene for den kollektivistiske oppdragelsesformen. For eksempel brukes begrepet *amae* (avhengighet) i Japan, og *chong* (hengivenhet) i Korea, om dette (Kim i Javo 2010, 67). Gjennom foreldrenes praksis gjenspeiles disse verdiene. Eksempelvis kan det for eksempel bety å sove sammen med barnet (samsoving) og bruke emosjonelle kontrollmetoder, som det å appellere til barnets empati ovenfor andre følelser og ønsker (Wachs 1992 i Javo, 67).

En del av de kollektivistiske kulturene er islamske kulturer der Islam dominerer familielivet og barneoppdragelsen. Foreldre-barn-forholdet er komplementert; det vil si at barn og foreldre i Islam er knyttet sammen av felles forpliktelse og gjensidige bindinger. Imidlertid er det viktig å presisere at til tross for at grunnelementene i islamsk oppdragelse i henhold til Koranen er felles for alle muslimer i hele verden, er det selvfølgelig variasjoner mellom ulike land og kulturer. Eksempelvis er muslimer som lever i Norge er i en spesiell situasjon da de lever som en minoritet i et ikke-muslimsk samfunn. På hvilken måte barneoppdragelse blir praktisert i en slik flerkulturell kontekst, er det gjort lite forskning på. Derfor må vi som sosialarbeidere unngå stereotypier når vi skal forholde oss til barneoppdragelse i f.eks. muslimske familier (Javo 2010, 68).

3.4.3 Kritikk

Det finnes altså flere ulike oppfatninger av hva som er barns funksjon i et samfunn. Det kan omhandle hvilke behov barn har, hva som forventes av barn, hva som skal ivaretas for «barnets beste», hvilke verdier som er de beste å formidle, hva blir sett på som en god eller dårlig oppvekst. Når det gjelder faglitteratur som omhandler etniske minoriteter og oppdragelse, er individualistisk og kollektivistisk livssyn en av de mest brukte modellene. Disse modellene beskriver og setter forskjellene i oppdragelse og verdier på spissen (Qureshi 2008, 135). Skytte (2009) bruker disse modellene i sin bok *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid* og presenterer to idealtypiske verdier i oppdragelseshensyn. Qureshi (2008, 136) kritiserer blant annet at det kun er det ene synet som gis videre oppmerksomhet – at etniske minoriteter er forskjellig fra majoriteten. Det vil si et skille mellom europeere og ikke-europeere, altså vestlige og ikke-vestlige. Boka til Skytte er pensum i ulike profesjonsstudier ved flere høyskoler i Norge, og modellene som blir presentert i boka blir brukt av flere

profesjonsutøvere og forfattere (Hagen & Qureshi 1994, Hundeide 1995, Skytte 2001, Aadnesen & Hærem 2007). Det understrekes at Skytte nevner at hun er klar over de uheldige konsekvensene av stereotyper i en slik inndeling av modeller kan føre til med hensynet til synet på etniske minoriteter (Qureshi 2008)

Ser vi på beskrivelsene av modellene over, så ser vi at de er ganske grove, og i virkeligheten vil det være mer flertydighet og mangfoldighet. Utfordringen ved å beskrive samfunn eller verdier innenfor en oppdragelse ut fra dikotomier som individualistisk versus kollektivistisk, er at disse beskrivelsene i svært liten grad viser hensyn til variasjoner, og i ganske liten grad rommer likhet/ulikhet utfra for eksempel klasse, kjønn, materielle, kulturelle og/eller religiøse nyanser i det etniske mangfoldet som er representert (Qureshi 2008).

Vi bruker ofte begreper som «norske» verdier og «innvandrernes» verdier – som særlig i er knyttet til ikke-vestlige innvandrere. Det konstruerer et «oss» og «dem». Kritikken mot eurosentrisme setter ofte lys på hvordan «vi» setter opp vestlige standarder som universelle, og hvordan vi konstruerer illustrasjoner av «de andre» for å bekrefte deres annerledeshet. Konstruksjonen av «oss», «vi» og «vår» handler ikke bare om en gruppe, men henviser samtidig til konstruksjonen av «dem» uten å se «oss» i relasjon til «dem» og resten av samfunnet (Qureshi 2008).

3.5 Kulturkompetanse og kultursensitivitet

Kulturkompetanse kan ifølge Javo (2010, 154) defineres som «evne til å samhandle effektivt med folk fra forskjellige kulturer. Kulturkompetanse innebærer bevissthet om eget kulturelle verdensbilde, aksepterende holdning til kulturelle forskjeller, kunnskap om ulike kulturelle uttrykksformer og livsanskuelser og ferdigheter i å arbeide flerkulturelt. Den handler om hvordan kunnskapen om kulturer brukes i møte med minoritetsfamilier, og det er særlig viktig å være bevisst sine egne holdninger. Kulturkompetanse handler også om å reflektere over eget ståsted og sin forforståelse og hvordan de påvirker samhandlingskonteksten (Qureshi 2009, 208). Kulturkompetanse innebærer også kultursensitivitet, som betyr å være bevisst på at kulturelle forskjeller og likheter eksisterer, og at dette påvirker våre atferden, verdiene og læringen vår. Innenfor barnevernfaglig arbeid vil kultursensitivitet innebære å klare å oppdage og forstå i hvilken grad kulturelle faktorer påvirker møtet mellom kontaktperson og familie (Javo 2010, 154).

3.6.1 Anerkjennelse

I denne delen av oppgaven skal jeg bruke teoriene til Anne-Lise Schibbye (2009) og Axel Honneth (2008) til å presentere noen teoretiske tilnærminger til anerkjennelsesbegrepet. Begrepet anerkjennelse er et begrep som stadig blir diskutert. Noen hevder at det er et overflødig begrep og at begreper som empati og bekreftelse rommer det samme (Schibbye 2009, 263). Anerkjennelse er et mangesidig fenomen og er vanskelig å definere, og varierer i takt med hvordan man bruker det (Schibbye 2009, 258; Bae 1988, 214). For å redegjøre for anerkjennelsesbegrepet tar jeg i bruk Schibbye (2009) for å se på anerkjennelse på relasjonelt nivå, og har valgt ut noen av «ingrediensene» i anerkjennelse å se nærmere på for å si noe om hvordan sosialarbeideren kan ha en anerkjennende holdning i møte med minoritetsfamilier. En relasjon kan ikke bli anerkjennende hvis den ene parten ser på seg selv som mer eller mindre verd enn den andre (Bae 1988, 214). Det finnes ikke en bestemt strategi eller metode til å gi anerkjennelse. Det finnes heller ikke en ensidig forklaring eller forståelse på hvordan anerkjennelse egentlig utøves (Møller 2012, 10). Videre bruker jeg Honneths (2008) tre nivåer for anerkjennelse for å se på anerkjennelse og krenkelse i de ulike sfærene.

Forståelse og aksept av indre opplevelser

Vi har alltid med oss vår forståelse om hvordan vi tolker personer vi møter. Vi skaper en mening (skaper forståelse), og kan deretter reflektere over forståelsen vår av personen (få etterforståelse). Den forståelsen vi oppnår gjennom slik refleksjon, virker tilbake på vår forforståelse og forståelse og forandrer den. Dette kalles for den hermeneutiske sirkel (Utarbeidet av Hans Georg Gadamer, og senere av Jürgen Habermas i Dahl 2013, 118). Ifølge Schibbye (2009) er forståelse en viktig ingrediens i anerkjennelse. Hun beskriver det som en indre forståelse som er basert på hvor klienten «befinner» seg. For eksempel kan en sosialarbeider forstå utenfra at en klient har følelser av mindreverd fordi moren hans var avvisende. For at den forståelsen skal bli indre, må kontaktpersonen gå inn i klientens opplevelsesverden, «kjenne på» følelser slik de oppleves for den andre, altså kontakte tilsvarende følelser i seg selv (Schibbye 2009, 171).

Rogers i Røkenes og Hansen (2012, 191) hevder at fagpersonen må møte sin klient med ubetinget aksept for at han/hun skal kunne føle seg bekreftet og anerkjent. For at det skal bli mulig for klienten å føle seg trygg på at han/hun kan bli møtt med respekt, må vi blant annet kunne gi rom klientens opplevelser og følelsesmessige uttrykk. Dersom kontaktpersonen ikke får det til, er det fare for at klienten ikke kan dele det han/hun måtte føle behov for. For å unngå denne faren, er det viktig at sosialarbeideren speiler en indre forståelse av klientens

opplevelsesverden og anerkjenner, verdsetter, respekter, bekrefter og validerer selvpplevelsene hans/hennes (Røkenes og Hansen 2012, 191; Schibbye 2009, 259).

Kontaktpersonen må ikke gyldiggjøre den ytre atferden, men indre opplevelser. For eksempel hvis kontaktpersonen skal i møte med foreldre hvor det er mistanke om alvorlig mishandling, kan dette være utfordrende.

Objektivering av den andre

Det at en ser på den andre som objekt, vil si at den andre tingliggjøres og i praksis behandles som en gjenstand. For å anerkjenne er det viktig at den andre ikke blir tingliggjort og behandlet som et objekt. Som barnevernfaglig ansatte er det viktig å være oppmerksomme på det, fordi vi i vårt møte med andre er utrustet med teorier og begreper til å hjelpe oss med. I likhet med en rørlegger som har med seg nødvendig verktøy i sitt arbeid med røropplegg, har fagpersoner teorier og begreper i møter med mennesker. Disse teoriene og begrepene er med på å gjøre fagpersoner til «eksperter» om hvordan «tingen» den andre skal forstås, fortolkes og behandles (Røkenes og Hansen 2012, 51).

I essayet *deltakar og tilskodar* (1996) skriver den norske filosofen Hans Skjervheim om det problematiske ved å gjøre mennesker om til objekter. Dersom vi objektiverer den andre, er det samtidig ikke så enkelt å ta den andre og det den andre sier alvorlig. Ved å objektivere den andre, går en til angrep på den andre sin frihet (Skjervheim, 1996, 74-75). På denne måten kan den andre bli umyndiggjort og kontrollert. Barnevernpedagogens arbeid med familier handler i stor grad om å gå inni en hjelperelasjon. Det forventes at fagpersonen er til hjelp for den andre. I en slik situasjon står det fare for at fagpersonen blir veldig handlingsivrig (Røkenes og Hansen 2012, 15).

Det blir vanskelig for den andre å legge vekk en selvpfatning dersom denne blir «vurdert» av fagpersonen. Vurdering innebærer en subjekt-objekt-posisjon og kan føre til at relasjonen låses i konflikt (Schibbye 2009, 276). Et eksempel er når barneverntjenesten skal vurdere omsorgen til foreldre når det er mistanke om omsorgssvikt, og i situasjoner hvor en forelder blir vurdert som «ikke veiledningsbar». Kontaktpersonens aksept det mulig for den andre å føle at han/hun eier og har rett til sin egen opplevelse, og kan nettopp derfor eventuelt forandre eller gi avkall på den. Slik virker aksept intervenerende. (Schibbye 2009, 276-277).

Intersubjektivt møte

Hegel i Schibbye (2009, 259) mener at anerkjennelse innebærer en evne til å ta den andres perspektiv og sette seg inn i den andres subjektive opplevelse. Det handler om en subjekt-

subjekt holdning. Kontaktpersonen i barneverntjenesten må være i kontakt med sin egen subjektivitet. Gjennom kontakt med oss selv, kan vi forstå den andre (Kirkegaard i Schibbye, 2009, 259). Sosialarbeideren må se på klienten som et subjekt som opplever, føler, tenker og handler (Røkenes og Hansen 2010, 51). Hvert individ fortolker sin omverden på sin måte, og har sine egne perspektiver og sin egen opplevelsesverden som er ulik andres. Derfor er det viktig for kontaktpersonen å ikke utelukke klientens subjektive opplevelse (Schibbye 2009, 36). Å kunne føle den andres indre opplevelser, innebærer ikke å være som den andre. Intersubjektivitet handler ikke å komme samme psykologiske tilstand som den andre, slik at opplevelsene blir identiske. Dialog forutsetter selvavgrensning (Schibbye i Røkenes og Hansen 2012, 49). Det vil si at individene deler hverandres opplevelser fra hver sin separate posisjon, og fra hver sin psykologiske verden. Som profesjonell er det viktig å være bevisst på at sitt eget bidrag og hvordan det påvirker møtet med klienten. Dersom den profesjonelle ikke er bevisst på dette, vil det ikke være mulig å skape et intersubjektivt møte (Røkenes og Hansen 2012, 49).

Likeverd og respekt

Anerkjennende kommunikasjon er mulig dersom sosialarbeideren etterstreber en subjekt-subjekt relasjon i møte med den andre. Hegel i Schibbye (2009, 261) understreker at i en bevegelig relasjon må partene være likeverdige. Det vil ikke si at de er like, men at begge har lik rett til sin egen opplevelse. Som nevnt over gjelder den andres opplevelse av situasjonen. Derimot kan handlingen fordømmes. Kontaktpersonen kan for eksempel forstå den andres følelse av at ingenting nytter, men kontaktpersonen er ikke enig i at det er en sannhet utenfor den andres opplevelse. Likeverd handler om respekt for den andres rett til å oppleve verden på sin måte (Schibbye 2009, 261).

3.6.2 Axel Honneth: Anerkjennelsens tre nivåer

Over har jeg sett på anerkjennelse på relasjonelt nivå, og nå skal jeg se på Honneth (2008) sin anerkjennelsesteori i et samfunnsperspektiv. Honneth (2003) bygger på Hegels systematiske argumentasjon som fundament for et kritisk samfunnsperspektiv. Som professor i sosialfilosofi og direktør ved Institut für Sozialforschung, med en forskningstradisjon som springer ut av en kritisk teori, er hans hovedtemaer maktrelasjoner, anerkjennelse og respekt (Honneth 2003, 7). En felles oppfatning innenfor kritisk teori er oppfatningen om at den sosiale praksisen og holdninger i det moderne kapitalistiske samfunnet forårsaker noe etisk problematisk (Kermit, 2012, 43). I boka *Kamp om anerkjennelse* konseptualiserer Axel Honneth (2008) en helhetlig modell for sosial (u)rettferdighet i moderne samfunn, der

anerkjennelsesbegrepet står sentralt. Utgangspunktet hans var at mennesket er født med et iboende behov for anerkjennelse, både i personlige relasjoner (kjærlighet) og i møte med samfunnet (rettigheter og solidaritet). Anerkjennelse er således sentralt for individets positive identitetsutvikling, og mangel på anerkjennelse kan føre til krenkelsesopplevelser. Det skilles mellom tre nivåer av anerkjennelse; kjærlighet, rettigheter og solidaritet, og tre dimensjoner av krenkelse av de tre nevnte nivåene (Fylkesnes mfl. 2015, 83; Honneth 2008).

Kjærlighet

Kjærlighets-nivået refererer til behovet for å inngå i personlige relasjoner preget av emosjonell varme og empati. Honneth (2008) forklarer kjærlighetsforhold som en varig emosjonell tilknytning innen primære relasjoner som foreldre-barn relasjoner, parforhold og nære relasjoner. I de primære relasjonene opplever subjektene at de med sine behov, er avhengig av den andre gjennom deres felles opplevde kjærlighet for hverandre. «Behov og affekter kan i en viss forstand bare «bekreftes» gjennom å bli direkte tilfredsstilt eller gjengjeldt, og derfor må anerkjennelsen her ha karakter av affektiv tilslutning eller oppmuntring» (Honneth 2008, 104). Han skriver at kjærligheten ifølge Hegel utgjør det første nivået av gjensidig anerkjennelse fordi subjektene her bekrefter hverandre gjensidig i sin behovsnatur og dermed anerkjenner hverandre som behovsvesener (Honneth 2008, 104). Han hevder at kjærlighet er en sosialpsykologisk betingelse for at en person skal kunne utvikle en kroppslig integritet og en positiv selvforståelse (Honneth i Lysaker, 2011, 109). Mangel på anerkjennelse gjennom kjærlighet kan påføre skade på selvtilliten, og krenkelser vil medføre til både skamfølelse og tap til tillitt både til seg selv og verden rundt (Honneth 2008, 141).

Rettigheter

Det andre nivået i Honneths anerkjennelsesteori er rettigheter. Han definerer anerkjennelse som rettigheter – eller det han også betegner som respekt som en gjensidig relasjon gjennom hvilken en person blir tilskrevet en rettslig status og derigjennom blir respektert som statsborger. Her betyr en statsborger en person som har rettigheter i en demokratisk rettsstat. For å oppnå denne rettsstatusen innebærer det likeverdig behandling, og samtidig vil man kunne utvikle en selvrespekt og respekt for andre. Denne rettslige anerkjennelsen blir knyttet opp til de politiske (sivile), økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. I tillegg blir den også knyttet til FNs menneskerettighetskonvensjon, som Honneth hevder er særlig viktig for utviklingen av en persons moralske ansvarliggjøring (Honneth 2008 107-121; Lysaker 2011, 109). Dette nivået handler om det behov for å bli behandlet på lik linje med andre borgere i samfunnet. Han påpeker at forholdet mellom enkeltindivid og samfunn må være preget av

gjensidighet. Det vil si at mennesker som respekterer og forholder seg til normer og regler i samfunnet, blir også møtt med respekt og anerkjennelse forøvrig. Mangel på rettslig anerkjennelse vil føre til krenkelse som fører til tap av selvrespekt. Ved å bli nektet visse rettigheter eller bli sosial ekskludert vil personen ikke oppleve seg fullverdig og likestilt.

Solidaritet

Solidaritetsbasert anerkjennelse – eller det han som i senere tid oftere omtaler som verdsettelse av ytelse -, forstår Honneth som en bekreftelse ut fra samfunnsmedlemmenes bidrag til fellesskapet. Dette er det tredje nivået i Honneths (2008) anerkjennelsesteori. Ifølge Honneth vil enkeltindividet føle seg verdifullt dersom man blir ansett som verdifull for sine særskilte egenskaper og bidrag til samfunnet. Dermed må samfunnet se betydningen av, og verdsette enkeltindividers og gruppers bidrag til et mangfoldig samfunn (Honneth 2008, 132-134). Honneth forstår at verdsettelse er noe som innebærer at alle mennesker i størst mulig grad skal kunne anerkjennes som en reell og potensiell ressurs for samfunnet. Ikke alle – som for eksempel mange minoriteter – blir faktisk anerkjent som en ressurs. Ut ifra Honneths perspektiv er det derfor avgjørende at alle mennesker tilskrives en status i kraft av å være en potensiell bidragsyter til et fellesskap. Dette handler ikke om at enkeltindividers krav om anerkjennelse av deres bidrag alltid skal anerkjennes uten noen nærmere kvalifisering ut fra hva som til enhver tid er betydningsfullt for fellesskapets videreutvikling og forbedring (Honneth 2003, 160-163 i Lysaker 2008, 110). Krenkelse på dette nivået fører til at mennesket taper sosial verdi og fratrar mennesket mulighet for selvrealisering. Honneth (2008) fremhever også hvordan den solidariske anerkjennelse sier noe om individets og gruppens sosiale verdi. Ved fravær av slik anerkjennelse kan opplevelsen av fornærmelse, nedverdiggelse, tap av ære, verdi og statur finne sted hos den og gruppen som opplever krenkelsen.

4.0 Kvalitativ metode

Denne oppgaven er basert på kvalitativ metode. På bakgrunn av prosjektets overordnede mål om å få frem dybdekunnskap om hvordan kontaktpersoner ved barneverntjenesten opplever samarbeidet. En viktig målsetning ved den kvalitative tilnærmingen er at man oppnår en forståelse av sosiale fenomener. Innenfor studier som er kjennetegnet av nær kontakt mellom forskeren og deltakere i feltet, som for eksempel gjennom intervju, gir metodene et grunnlag for at man kan utvikle en forståelse av sosiale fenomener på bakgrunn av de kontaktene vi etablerer i løpet av den tiden vi er i feltet (Thagaard 2013). Blant annet bidrar samtaler i form av intervju til at jeg kan utvikle en forståelse av hvordan kontaktpersonene opplever og reflekterer over sin situasjon. Data fra feltet gir innblikk i hvordan kontaktpersonene forholder seg til minoritetsfamilier (Thagaard 2018, 11). I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for min egen posisjon, metodevalg, rekruttering og utvalg, gjennomføring av intervju, informert samtykke, konfidensialitet, validitet/reliabilitet og etiske betraktninger.

4.1 Egen posisjon

Det hevdes det er av avgjørende betydning at forskeren gjør egen posisjon kjent for leseren (Braun & Clarke 2006; Hatch 2002). Jeg er andregenerasjons innvandrerske fra Pakistan, høyere utdannet, arbeiderklasse kvinne. Samt er jeg født og oppvokst på østkanten i Oslo, sammen med mennesker med mange ulike kulturer. Det følger visse referanserammer med min sosiale og kulturelle bakgrunn, kjønn og etnisitet. For meg ser verden annerledes ut med mine øyne enn for en med en annen historie. Samt viser min bakgrunn, etnisitet og sosiale posisjon seg frem også gjennom hvordan jeg ser ut og oppfører meg, som igjen selvfølgelig vekker visse forforståelser hos dem jeg møter. I forhold til min faglige bakgrunn er jeg utdannet barnevernspedagog og har jobbet fire år i barnehage med barn, to år som miljøarbeider og miljøterapeut for utsatte barn og ungdom og snart ett år som familieveileder for minoritetsfamilier med sak hos barneverntjenesten. På bakgrunn av alt dette er jeg derfor ikke objektiv i forhold til temaet jeg velger å belyse i denne masteroppgaven. Spesielt kan jeg tenke meg at jobbene mine hvor jeg har samarbeidet med barneverntjenesten, kan gi meg forforståelser og forestillinger av hvordan kontaktpersonenes praksis er i møte med minoritetsfamilier, på grunn av mine erfaringer og observasjoner. Det er viktig at jeg er bevisst mine forforståelser og forestillinger, og hvordan de kan påvirke gjennomføringen av dette prosjektet, både i utvikling av tema og intervjuguide, gjennomføring av intervjuene og i analyseprosessen.

Å ikke kunne være objektiv i forskningsprosessen kan både ha fordeler og ulemper. Samtidig som min bakgrunn kan være en ressurs for eksempel med tanke på at min bakgrunn og kompetanse kan heve kvaliteten på intervjuene og sensitiviteten i forhold til temaet minoriteter, kan den også føre til at jeg kan overse eller ta forhastede konklusjoner. Eksempelvis kan jeg i møte med en pakistansk familie forestille meg at de er muslimer, og forestille meg hva slags verdier de har, uten at det faktisk stemmer. Hvordan forskerens bakgrunn samlet representerer en hindring eller en ressurs, er avhengig av en stor grad refleksjoner og kritisk refleksjon i forhold til forskningsspørsmålet en ønsker å belyse (Kvale, 2001).

4.2 Metodevalg - dybdeintervju/semi-strukturert intervju

Jeg var ute etter å studere meninger, holdninger og erfaringer til kontaktpersoner i barneverntjenesten. Altså jeg var med andre ord ute etter informantens livsverden (Kvale 1997 i Tjora 2017, 114), eller verden sett fra informantens ståsted. Dybdeintervju som en metode er basert et fenomenologisk perspektiv, der forskeren har et ønske om å forstå informantens opplevelser og hvordan informanten reflekterer over dette (Spradley 1979 i Tjora 114). Jeg var også opptatt av kontaktpersonenes opplevelser av samarbeid med etniske minoritetsfamilier, og refleksjon knyttet til sin praksis. Slike intervju handler ikke bare om informantene, men kan brukes til å forstå sammenhenger utover informantene som individer.

4.3 Rekruttering og utvalg

Jeg valgte å bruke strategisk utvalg og teoretisk utvelging. Gjennom strategiske utvalg rekrutterte jeg informanter som hadde kvalifikasjonene som er strategiske i forhold til å svare på problemstillingen, og belyse teoretiske perspektiver i oppgaven (Thagaard 2018, 60). Mine strategiske utvalg inkluderte altså kontaktpersoner som jobber/har jobbet i barneverntjenesten, og har erfaring med å jobbe med minoritetsfamilier. Ved å benytte teoretisk utvelging som strategi, valgte jeg informanter som kan knyttes til utvikling av teori eller bidra til å gjøre rede for relevant teori.

Informantene ble rekruttert gjennom en barneverntjeneste i Oslo. Kriteriet for å delta i intervju var at kontaktpersonene hadde erfaring med å jobbe i barneverntjenesten med etniske minoritetsfamilier. Ved rekruttering av informanter ble det sendt mail til barnevernleder i barneverntjenesten for å kartlegge mulighetene for å intervju kontaktpersoner i barneverntjenesten, i tillegg til å få tillatelse til å gjennomføre intervju med ansatte i den barneverntjenesten. Som vedlegg sendte jeg et informasjonsskriv hvor jeg presenterte oppgavens formål og hensikten med intervjuene. Samme dag fikk jeg respons og tillatelse til å

gjennomføre intervjuene, og fikk svar fra tre kontaktpersoner som var interessert i prosjektet og ønsket å delta. Jeg forsøkte også å rekruttere familier gjennom den samme barneverntjenesten, og etterspurte kontaktpersoner om de hadde noen foreldre de kunne tenke seg ville ha hatt lyst til å delta i prosjektet. Da jeg parallelt også hadde spurt rundt i mitt nettverk om noen kjente noen som kunne tenke seg å delta i intervju, trengte jeg ikke å rekruttere familier gjennom barneverntjenesten. Jeg fikk telefonnummer og epost-adresse til de som var interessert og sendte dem en epost med infoskriv. Jeg fikk rekruttert tre informanter som kunne tenke seg å delta, men fikk bare gjennomført et intervju med en mor. To av mine tre intervjuer var planlagt i mars-perioden, da det passet best for informantene. På grunn av lockdown som tiltak for å bekjempe COVID-19, ble disse to intervjuene avlyst av informantene. Det ble også ekstra utfordrende å forsøke å finne nye informanter på grunn av den spesielle situasjonen vi var i, så jeg bestemte meg for å ikke rekruttere nye informanter. Av den grunn reflekterte jeg og bestemte meg for å kun fokusere på data fra intervjuene med kontaktpersoner, da jeg opplevde at kun ett intervju med en familie ikke var nok til å kunne sammenligne dataene.

Prosessen med å rekruttere deltakere til prosjektet har foregått over en periode på cirka fire måneder.

4.4 Gjennomføring av intervju

Tillatelse til å gjennomføre prosjektet

Første steget i datainnsamlingsfasen var å melde inn prosjektet inn til Norsk Senter for Forskningsdata da det skulle innhentes direkte personidentifiserende opplysninger om informantene i denne studien. Med dette snakker jeg om informantenes navn, telefonnummer og epost. I tillegg tok jeg notater underveis i intervjuene, som jeg anonymiserte i etterkant av intervjuene. På denne måten oppbevarte jeg personidentifiserende opplysninger under forskningsprosessen. I tillegg til å få prosjektet godkjent av NSD, måtte jeg også gjennomføre en risiko og sårbarhetsanalyse før jeg kunne sette i gang med intervjuene. Grunnen til at jeg måtte gjennomføre denne analysen er at prosjektet mitt behandler særlige kategorier av sensitive personopplysninger, og for å avdekke uønskede hendelser ved behandling av data og for å sette i gang sikringstiltak.

Intervjuers og informantenes forforståelse

Ved gjennomføring av intervjuene er det viktig å være oppmerksom på at både intervjuer og informant møter hverandre med en forhåndsoppfatning, en forforståelse, av det som skal skje, og dette vil prege samtalen (intervjuet) som vil bli gjennomført. Denne forforståelsen er viktig da den i høy grad kan påvirke data som kommer frem under intervjuet. Intervjuer og informant har ulike motiver, og for f.eks. travle fagfolk er det kanskje ikke tilfelle at det å bli intervjuet betyr så mye. For klienten (familiene) kan temaene forbundet med intervjuet vekke til live følelser og tanker forut for intervjuet. Derfor bør både jeg som intervjuer tenke gjennom mine forforståelse og gjøre opp en mening om intervjupersonenes situasjon før intervjuet. Imidlertid er det ikke bare dem som skal intervjues som har en forforståelse om hva som venter dem. De har jo samtykket til å bli intervjuet, og har også en forforståelse. For familiene vil kanskje gode og dårlige opplevelser av møter med barneverntjenesten være med på å prege forforståelsen av en barnevernspedagog som skriver master i sosialt arbeid om minoritetsfamilier i barneverntjenesten. Kanskje er de mest opptatt av muligheten til å møte noen utenfra og få litt variasjon i ensformigheten (Thagaard 2018, 79-81).

Opptak eller notater underveis?

Jeg valgte å kun ta notater underveis under alle intervjuene mine. Det er både fordeler og ulemper ved både opptak og notater, men vanligvis er opptak å foretrekke når de personer vi skal intervjuer, samtykker til det. Jeg valgte likevel å ikke benytte meg av opptak, til tross for at alle mine informanter hadde samtykket. Grunnen til dette er at jeg måtte gjennomføre mitt første intervju uten diktafon, da jeg ikke hadde tilgang til en diktafon på tidspunktet jeg skulle gjennomføre det første intervjuet. Jeg opplevde det som ganske enkelt å ta notater på pc underveis, og til tross for at fordelene ved bruk av opptak er at alt som sies blir bevart, opplever jeg at jeg fikk meg med mesteparten av det som ble sagt. Selvfølgelig er det ikke mulig å skrive ned alt, så mengden data blir noe redusert. Å skrive notater innebærer også analyse, fordi jeg som forsker sorterer informasjonen samtidig som jeg skriver (Thagaard 2018, 112). Andre utfordringer knyttet til å kun notere i løpet av intervjusituasjonen, er å skrive ned det viktigste som informanten sier, stille relevante spørsmål, og samtidig gi personen tilstrekkelig oppmerksomhet til at intervjuet flyter godt. Notater underveis kan også bidra til å redusere den personlige kontakt som intervjuet gir mulighet til. Min erfaring er at jeg ikke møtte på alle disse utfordringene, da jeg for eksempel klarer å skrive på pc uten å se ned på tastaturet. Jeg opplevde at jeg hadde øyekontakt med informantene gjennom store deler av intervjuet, og opplevde det som naturlig å se ned på skjermen i blant, for å blant annet gi informanten pause/tid til å tenke.

En ulempe jeg imidlertid opplevde, nå som jeg tenker tilbake til intervjusituasjonen, er at jeg ikke fikk anledning til å gi umiddelbar respons på hva informanten formidlet. Et par ganger da informanten hadde stoppet å snakke, måtte jeg fortsette å skrive for å fullføre en setning for eksempel. Da gikk det noen sekunder før jeg fikk gi respons på hva informanten formidlet, men jeg opplever at i og med informanten og jeg var inneforstått med at jeg noen ganger ville se ned på skjermen for å fullføre en setning, så virket det naturlig med en pause der og da, rett før jeg kom med min respons. Jeg opplever også at under de øyeblikkene hvor jeg brukte et par ekstra sekunder på å skrive, så fikk informanten tid til å tenke seg om og vurdere om hun hadde noe mer og fortelle (Thagaard 2018, 111-112). En av mine informanter sa at hun ikke merket at jeg skrev underveis fordi jeg ikke så ned på skjermen, og spurte om jeg kanskje skulle begynne å ta notater mens jeg allerede hadde tatt notater.

Betydningen av intervjuerens kjønn og etnisitet

Da intervjuet foregår innen en bestemt kulturell kontekst, er det viktig å vurdere hva denne konteksten eventuelt kan bety. Dersom forskeren og informanten er av samme kjønn gir det et grunnlag for en felles forståelse. Eksempelvis kan en kvinnelig informant referere til det kvinnelige fellesskapet ved å si «Du som kvinne forstår vel at». Denne typen utsagn kan tjene som referanse til kunnskap som blir tatt for gitt innenfor samme kjønn. Informanten antar at forskeren forstår fordi hun er kvinne. Det samme kan skje mellom en mannlig forsker og en mannlig informant (Thagaard 2018, 116). Jeg opplevde noe lignende, da to av mine informanter tok opp kvinnesyn under intervjuene. Det kan godt tenkes at de hadde tatt dette opp til tross for om jeg var kvinne eller mann, men jeg opplever at vårt kvinnelige fellesskap kanskje gjorde det lettere for kvinner å ta opp dette temaet. En annen ting jeg imidlertid la merke til, var betydningen av min etnisitet. Flere av mine informanter tok opp min etnisitet og bakgrunn under intervjuet. Eksempelvis spurte en av informantene meg «er det slik i pakistansk kultur?» mens hun skulle beskrive en erfaring hun har gjort med familier med pakistansk bakgrunn, hvorav en annen kommenterte at «det bør jobbe flere som deg i barneverntjenesten» hvor hun siktet til min flerkulturelle bakgrunn. Dette er bare et par ting jeg la merke til under intervjuene, men kan tenke meg at både kjønn, alder og etnisitet kan ha en betydning gjennom intervjuene, både for informantene og for intervjuer.

4.5 Informert samtykke

Utgangspunkt for alle forskningsprosjekter er prinsippet om at forskeren må få deltakerens informerte samtykke (NESH (2006 i Thagaard 2018, 26). Når vi skal gjennomføre intervjuer

med individer, er det spesielt viktig å respektere deres råderett over eget liv, og den enkelte har kontrollen over de opplysninger om seg selv som blir delt med andre. Fritt samtykke vil si at samtykket blir gitt uten noen form for press. Informert samtykke betyr at informanter som deltar i prosjektet blir orientert om hva deltakelsen innebærer. Jeg sendte ut infoskriv på epost til barneverntjenesten som orienterte den potensielle deltakeren om hva deltakelsen innebærer og hva intervjuene skal brukes til. Etske dilemmaer som kravet om informert samtykke innebærer, fører til at jeg ikke kan kun forholde seg til at informantene har gitt sitt samtykke i startfasen av prosjektet, men jeg må også være innstilt på å forhandle om informantens samtykke i løpet av forskningsprosessen (Thagaard 2018, 27). I begynnelsen av alle intervjuene jeg gjennomførte gjentok jeg dette, og sa at de når som helst kunne trekke sitt samtykke. Spesielt viktig er det at personer som deltar i prosjektet, gir sitt samtykke til presentasjonen av resultatene hvis materialet er av en slik art at det miljøet forskeren har studert, kan identifiseres (Thagaard 2018, 27). Blant annet av den grunn fikk alle informantene mine tilbud om å bli tilsendt notatene fra intervjuene, slik at de hadde mulighet til å se over om det var noe de eventuelt ønsket at jeg skal ta bort eller anonymisere på en annen måte, og for å få samtykke til å presentere dataene i min oppgave. Imidlertid var det kun en av mine informanter som ønsket å få den tilsendt på epost, og kom med tilbakemelding på at jeg skulle ta bort noen deler av notatene, noe jeg gjorde i etterkant.

4.6 Konfidensialitet

Enda et grunnprinsipp for å gjennomføre en etisk forsvarlig forskningspraksis er kravet om konfidensialitet. Dette prinsippet innebærer at «de som gjøres til gjenstand for forskning, har krav på at all informasjon de gir, blir behandlet konfidensielt. Forskeren må hindre bruk og formidling av informasjon som kan skade enkeltpersoner det forskes på. Forskningsmaterialet må vanligvis anonymiseres, og det må stilles strenge krav til hvordan lister med navn eller andre opplysninger som gjør det mulig å identifisere enkeltpersoner oppbevares og tilintetgjøres» (NESH 2006, 18 i Thagaard 2018, 28). Derfor må forskeren være forsiktig og varsom med å behandle informasjon fra forskningsprosjektet, slik at deltakerne ikke blir identifisert. Dette prinsippet innebærer at jeg må anonymisere deltakerne i prosjektet når resultatene av forskningen presenteres. «Forskeren skal vise tilbørlig respekt for individets privatliv. Deltakere har krav på å kunne kontrollere hvorvidt sensitiv informasjon om dem selv skal gjøres tilgjengelig for andre» (NESH 2006, 17). Kravene til anonymisering har blitt skjerpet de siste årene, og det er blitt laget retningslinjer for å anonymisere informasjon. Blant annet må ikke navnet til deltakerens navn eller andre identifiserbare opplysninger må

ikke forekomme på forskerens datamaskin, og under transkribering av intervjuer må vi bruke pseudonymer eller kodennummer. Av den grunn har jeg ikke skrevet ned navn på deltakerne i noen av dokumentene, og har referert til deltakerne som informant 1, informant 2, informant 3 og informant 4 i alle mine notater. I oppgavens empiri, analyse og drøftingsdel har jeg valgt å bruke fiktive navn, for at det skal være bedre flyt. Jeg var også forsiktig med å skive ned identifiserbare opplysninger, og sa til informantene mine at de kunne be meg stoppe å skrive dersom de ville fortelle noe som de ikke ønsket at jeg skulle skrive ned.

4.7 Validitet/reliabilitet

Innenfor både den kvalitative og den kvantitative forskningen er begrepene troverdighet og pålitelighet sentrale fordi de sier noe om kvaliteten på forskningen som blir gjennomført. Betydningen av at kvalitativ forskning vurderes med hensyn til troverdighet fremheves. Reliabilitet vil kunne fortelle oss noe om forskningen er gjennomført på en tillitsvekkende måte og om det er mulig å etterprøve, og komme fram til samme funn (Thagaard 2018). Validitet tar for seg hvor gjennomskinnelig forskningen er og om vi i det hele tatt finner ut av det vi skal finne ut av. Imidlertid er dette mye lettere å etterprøve innenfor kvantitativ forskningen enn den kvalitative. Dette handler blant annet om at den kvalitative forskningen inneholder en god del subjektiv tolkning. Blant annet av den grunn er det elementært å redegjøre for fremgangsmåte samt å reflektere rundt eget arbeid gjennom hele prosessen, slik at man på den måten kan argumentere for forskningens reliabilitet (Thagaard 2018).

4.8 Etiske betraktninger

Forskningsoppgaver som innebærer behandling av personopplysninger, slik som denne oppgaven gjør, faller under personopplysningsloven fra 2001. Dermed utløses det en meldeplikt, og av den grunn måtte jeg melde prosjektet mitt til NSD (Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste), og søke om tillatelse til prosjektet (Thagaard 2018, 21-22). En del av etikken med selve gjennomføringen av intervjuer er knyttet til presentasjon av data. Eksempelvis når det gjelder anonymisering og transparens. Samtidig er også forskningsetikken relatert til selve gjennomføringen av intervjuer. Ved gjennomføring av intervjuet er forskningsetikken først og fremst knyttet til at informantene ikke skal komme til skade. Normalt driver vi i samfunnsforskningen ikke med eksperimenter som kan skade deltakerne, men vi må likevel reflektere om mulig skade eller ubehag for eksempel ved at følsomme temaer tas opp uten at intervjueren har mulighet for å bidra til en terapeutisk bearbeiding av dette. Dette kan spesielt gjelde i undersøkelser med vanskelige og personlige anliggender, som f.eks. om barnevernsak (Tjora 2017, 175). Imidlertid har jeg ikke erfart

dette i gjennomføringen av mine intervjuer. Da 4 av mine totalt 5 intervjuer var med kontaktpersoner, som snakker om slike saker daglig i sitt arbeid opplever jeg ikke at de måtte reflektere over noe som kunne skade dem.

Det kan blant annet oppstå situasjoner der informanter vil meddele detaljer som de ikke vil skal tas opp på diktafon eller som de ikke vil siteres på. For eksempel, fikk jeg tilbakemelding av en informant på at en detalj ikke skulle være med i notatene, etter at informanten fikk lest gjennom notatene fra intervjuet. Et annet eksempel er at flere av mine informanter ba meg stoppe å skrive når de var ting de f.eks. ikke helt klarte å formulere, og var usikre på hvordan de skulle si uten å si noe feil. I disse situasjonene opplevde jeg at de ble roligere når jeg stoppet å skrive, og jeg begynte å skrive igjen når de hadde klart å formulere det de ønsket å si. Å f.eks. å stoppe å ta notater i en del av intervjuet eller å ikke sitere en del av intervjuet, etter informantens ønske, viser respekt for informantens privatliv og opprettholder tillitten i situasjoner der informasjonen som framkommer, oppleves som sensitiv (Thagaard 2018).

Under intervjusituasjonen er ofte de etiske problemene knyttet til forskerens avveininger om hvor personlige og nærgående spørsmål forskeren kan stille. At forskeren respekterer informantens grenser, slik at personen ikke forledes til å gi informasjon som vedkommende vil angre på i ettertid, er spesielt viktig. Imidlertid kan en god kontakt virke forførende, slik at personen man intervjuer ledes til å bli mer åpen enn han eller hun egentlig vil. Imidlertid kan for stor åpenhet føre til at informanten får problemer i etterkant. Det etiske spørsmålet blir i denne sammenheng hvordan forskeren forvalter sitt ansvar for å ivareta informantens autonomi. Personen vi intervjuer, er prisgitt vår fornemmelse av hvordan hans eller hennes grenser går for hva vi kan utsette personen for under intervjusituasjonen. Da jeg gjennomførte et semi-strukturert dybdeintervju, var jeg mer opptatt av refleksjonene og tankene til informantene fremfor å for eksempel få frem detaljer om barnevernssaken eller lignende. Informantene fikk mye rom til å ta opp ting som de var opptatt av innenfor de gitte temaene, og fikk styre selv hvor mye de ønsket å dele med meg. Hvordan jeg har analysert det de imidlertid har valgt å dele meg, skal jeg presentere i de følgende avsnittene.

4.9 Analyseprosessen – tematisk analyse

Det aller første trinnet i analyse av data handler om å bli kjent med datainnholdet (Thagaard 2018, 158). Jeg leste grundig gjennom notatene fra intervjuene flere ganger før jeg startet å dele inn og klassifisere informasjonen. Det er når jeg får en nærkontakt med innholdet i mitt data, jeg har et grunnlag for å utvikle en forståelse av sammenhenger mellom forskjellige

mønstre (Thagaard 2018, 158). Analyseprosessen med å kode data innebærer at jeg betegner utsnitt av mitt datagrunnlag med begreper som er med på å gi uttrykk for meningsinnholdet i teksten. Kjernen i kvalitativ analyse handler om å reflektere over hvordan teksten kan forstås, og finne frem til hvilke ord og begreper som kan være best egnet til å uttrykke meningsinnholdet (Corbin & Strauss 2008 i Thagaard 2018, 158). Det anbefales at man skriver kommentarer om hvordan vi tenker, memos, mens jeg analyserer intervjueteksten. Kommentarer som dette vil være nyttige for den videre analysen. Jeg satte inn kommentarer i notatene mine på word, og skrev ned stikkord og/eller temaer som jeg ble oppmerksom på gjennom å lese notatene fra intervjuene. Jeg skrev kommentarer som for eksempel makt, tillitt, forståelse, 4-12, oppdragervold, utfordringer, samarbeid osv., og skrev gjerne korte setninger som oppsummerte det som kom fram gjennom de ulike avsnittene for å få bedre oversikt over dataene mine og temaene. Etter å ha jobbet med alle intervju-notatene, ser jeg over kommentarene mine, og finner temaer som går igjen. Deretter skriver jeg ned disse temaene i et nytt dokument og limer inn de ulike utsagnene fra intervjunotatene. Jeg bruker forskjellige uthevingsfarger på de ulike informantene, for å ha oversikt over hvem som sa hva, eksempelvis bruker jeg rosa for alt informant 1 sier, blå for alt informant sier osv. Dette gjør det lettere for meg å finne hva de forskjellige informantene sier, og å skille mellom dem.

Ved analysering av utsnitt av data, er det elementært å ta stilling til hvor detaljert den teksten vi velger å inkludere skal være. Gjennom analysering av intervjudata, må jeg ta stilling til om vi skal inkludere spørsmål og svar, eller bare svarene. Samt er det også viktig å merke seg sitater og beskrivelser som vi synes fremhever ekstra viktig poeng. For eksempel kan dette være utsagn fra informant eller beskrivelser av samhandlingssituasjoner som vi senere skal bruke i presentasjonen av resultatene. Jeg velger å inkludere spørsmålene noen steder, men bruker for det meste bare svarene da jeg gjennomførte et semi-strukturert dybdeintervju, hvor målet var å gå inn i dybden på de ulike temaene. Jeg opplever at temaene kommer godt fram uten at jeg har et behov for å ha med alle spørsmålene i analysen, da jeg har overskrifter på ulike temaer i dokumentet mitt.

Tematisk analyse

Tematiske analyser kan knyttes opp til presentasjoner av datamaterialet hvor vi retter fokuset mot temaer som er representert i prosjektet. Slike analyser innebærer at vi studerer informasjonen om hvert tema for alle deltakere. Et viktig poeng er å gå i dybden på de enkelte temaene. Ved å sammenligne informasjonen fra alle deltakerne kan vi få en dyptgående

forståelse av hvert enkelt tema. Imidlertid er det viktig å være bevisst på kritikken mot denne analysemetoden. Tematiske analyser kritiseres for at de ikke ivaretar et helhetlig perspektiv (Thagaard 2013). Ved sammenligning av tekstutsnitt fra de ulike informantene i undersøkelsen, løsrives disse utsnittene av teksten fra sin opprinnelige sammenheng. Blant annen for å ivareta et helhetlig perspektiv er det derfor viktig at informasjon fra hver enkelt informant eller situasjon settes inn i den sammenhengen som utsnittet av teksten er en del av. Gjennom å vurdere utsagn fra et intervju opp mot intervjuet som helhet, og vurdere beskrivelser av enkelte samhandlingssituasjoner i relasjon til det konkrete miljøet samhandlingen skjer i, vil vi gjøre analyser av sammenhenger mellom temaene og vi får dermed et grunnlag for en helhetlig forståelse av datamaterialet (Thagaard 2018; Tjora 2017)

Med hovedmål å sammenholde eller sammenligne data fra ulike informanter, er det viktig å ha informasjon fra alle deltakerne om det samme temaet. Kategoriene jeg ønsker å analysere bør inneholde utfyllende beskrivelser fra alle informanter. For å bestemme hvor detaljerte beskrivelser hver kategori skal inneholde, er det avgjørende å vurdere variasjoner som materialet representerer om de samme temaene. Ved analyser av informasjon fra alle informanter, bør vi komme frem til et passende antall kategorier. Dersom jeg har for mange kategorier kan sammenligningene bli lite oversiktlige, mens for få kategorier på den andre siden kan føre til at analysene blir for lite analyserte. Har vi med for omfattende kategorier, kan det være en konsekvens at vi ikke fanger opp interessante og viktige variasjoner i informasjonen (Thagaard 2018, 181-182). Til å begynne med fikk jeg over ti temaer som jeg forsøkte å kategorisere notatene mine i. Tidlig i prosessen la jeg merke til at det var lite oversiktlig, og at det var flere temaer som gikk igjen i hverandre. Av den grunn delte jeg disse temaene ytterligere en gang og fikk redusert kategoriene ned til 6 kategorier.

Kombinasjoner av analytiske tilnærminger

Tematiske og personsentrerte analyser representerer ulike fremgangsmåter for tolkning av data, og kan derfor utfylle hverandre. Gjennom tematiske analyser kan vi utforske de spesifikke temaene ved å sammenholde informasjon fra informantene. Den tematiske tilnærmingen gir en utdypende forståelse av temaene i materialet. Personsentrerte analyser gir helhetlige perspektiver i forhold til de personene dataene representerer. Dermed får vi muligheten til å studere sammenhengen mellom de ulike temaene for hver informant som deltar i undersøkelsen (Thagaard 2018, 188-189). Jeg velger å benytte en kombinasjon av temasentrerte og personsentrerte tilnærminger, da det kan være en fordel i min analyse. Som

jeg nevner tidligere identifiserte og kategoriserte jeg temaer, og sammenholdt informasjonen fra mine informanter. I tillegg valgte jeg også å holde analysen personsentrert ved at jeg delte inn hva de ulike informantene sa ved å utheve notatene med forskjellige farger. Det ga meg muligheten til å se nærmere på sammenhengen mellom de ulike kategoriene og temaene for hver informant som deltok i undersøkelsen. Jeg fikk også se på likheter og forskjeller mellom de ulike informantene innenfor hvert tema, samtidig som jeg fokuserte på de ulike temaene i analysen.

5.0 Empiri, analyse og drøfting

I dette kapitlet skal jeg presentere funn jeg har gjort gjennom intervjuene, i tillegg vil jeg analysere og drøfte funn opp mot teorien jeg presenterer. Mitt empiriske datamateriale vil bli presentert i form av direkte og indirekte sitater fra deltakerne. Da jeg spør sosialarbeiderne om deres møter med minoritetsfamilier i barneverntjenesten, er det også relevant å avklare hvilke familier vi snakker om, når sosialarbeiderne snakker om denne målgruppen. Det empiriske datamaterialet handler om ikke-vestlige minoritetsfamilier med bakgrunn fra Asia, Afrika og Øst-Europa. Jeg deler dette kapitlet inn i 6 underoverskrifter basert på temaer som blir vurdert som sentrale og viktige funn i det empiriske datamaterialet. Hvert kapittel vil være oppbygd i den form at empiri presenteres i form av sitater, og det vil kontinuerlig foreligge analysering, fortolkninger og drøfting av funn. Til sammen består mitt datamateriale av 4 forskningsdeltakere fra en kommunal barneverntjeneste i Oslo. Først skal jeg presentere informantene som deltok i prosjektet, og deretter presenterer jeg sentrale temaer og viktige funn.

5.1 Presentasjon av informantene

I denne delen av oppgaven vil jeg kort presentere mine informanter. Alle informantene har erfaring fra å jobbe med minoritetsfamilier i barneverntjenesten. Enda et fellestrekk er at alle informantene er kvinner, hvorav tre av fire er etnisk norske og en har minoritetsbakgrunn.

Iben er en etnisk norsk kvinne. Hun er utdannet sosionom, og jobber i tiltaksteamet i en barneverntjeneste i Oslo. Hun forteller at hun har jobbet som veileder hos Nav. Hun har tidligere jobbet på mottak og på skole som assistent og vikarlærer, samt på SFO (AKS). I tillegg har hun jobbet i avlastningshjem og i barnebolig for psykisk utviklingshemmede barn.

Julie er en etnisk norsk kvinne. Hun er utdannet barnevernspedagog, og har jobbet i barnevernet siden 2006. Tidligere har hun erfaring fra institusjon og akuttinstitusjon for ungdom. Hun har jobbet som kontaktperson hos barneverntjenesten i denne bydelen i 4 år, og har tidligere jobbet i tiltaksteamet i en annen bydel i Oslo. Videre forteller hun at hun i dag jobber som familieveileder på oppdrag fra barneverntjenesten, og at hun har jobbet mye med vold og hatt barnegrupper (alternativ til vold).

Caroline er en etnisk norsk kvinne på 39 år, og er utdannet barnevernspedagog. Hun har jobbet som kontaktperson i barneverntjenesten i 9 år, og har mest erfaring med tiltaksarbeid

og undersøkelse. Før hun begynte å jobbe i barneverntjenesten jobbet hun i bolig for utviklingshemmede, og minoritetsbeboere.

Sara er en kvinne med etnisk minoritetsbakgrunn. Hun har bakgrunn fra Balkan, og er utdannet barnevernspedagog og har en bachelor i kriminologi. Tidligere har hun erfaring fra fritidsklubb, barnehage, institusjon og har jobbet med enslige mindreårige asylsøkere. Nå jobber hun som kontaktperson i barneverntjenesten i tiltaksteamet.

5.2 Relasjonsarbeid

Begrepet relasjon er nesten et kjernebegrep i sosialt arbeids litteratur (Aamodt 2010, 41). Derfor er det ikke så rart at alle sosialarbeidere jeg har intervjuet nevner relasjon og relasjonsarbeid som elementært for å få til godt samarbeid mellom kontaktperson og familier med minoritetsarbeid. Helen Perlman (1957) påpeker at det er få andre begreper som blir nevnt oftere enn dette begrepet (Perlman 1957). Sosialarbeidere, og spesielt sosialarbeidere ansatt barneverntjenesten blir stilt ovenfor kravet om å vurdere et annet menneske. Aamodt (2010, 41) spør om dette kan gjøres uten å ha en relasjon til dette mennesket. Ifølge Hollis (1972, 228) er relasjonen mellom sosialarbeider og klient fundamentet for arbeidet som skal gjøres. Relasjoner er uttrykk for en prosess som endrer seg i kvalitet og i sitt innhold. Den vil alltid være påvirket og farget av hvordan de samhandlende kommuniserer med hverandre, hva de forventer av hverandre og hvordan de er som person. Dette avhenger jo av den enkeltes biologiske, kulturelle og sosiale bakgrunn. Begrepene tillitt, lytting og ydmykhet blir nevnt av informantene som elementære innenfor relasjonsarbeid.

Tillitt

Et eksempel på betydning av relasjon kan være slik som Julie forteller:

«mor opplevde tidligere å ikke få hjelp fra barneverntjenesten i xxx kommune, og var derfor skeptisk til barneverntjenesten i det første møtet hos oss».

Iben beskriver noe av det samme, og forteller i tillegg at familiene «kan ha opplevd så mye mistillit i relasjoner. Derfor er det viktig at vi jobber med tillitten.».

Jeg opplever at Iben understreker viktigheten av tillitt i relasjonen mellom kontaktperson og familien, ved å nevne at familiene kan ha opplevd mistillit i tidligere relasjoner, og at av den grunn så er det ekstra viktig å jobbe med tillitten. Det kan tenkes at mistilliten Iben beskriver her kan handle om at familien, gjennom sin tidligere erfaring, ikke hadde tiltro til at andre

virkelig er oppriktige når de formidler at de ønsker å hjelpe. Til tross for hvor vennlige, varme og imøtekommende de nye sosialarbeiderne virker, vil det være noen klienter som ikke oppfatter hun eller han slik. Derfor kan relasjonen være preget av mistillit og det vil kanskje føre til at kommunikasjonen blir inkongruent (Aamodt 2010, 47). Rugkåsa & Eide (2015) skriver om tillitt i profesjonelle relasjoner og tillitt til barnevernet som system. For å blant annet få til et godt samarbeid og en god relasjon til familiene vi møter, må barnevernet jobbe med å oppnå personlig tillitt gjennom relasjonsarbeid, og med tillitt til barnevernet som system. Tillitt til barnevernet som system krever blant annet en moralsk og faglig troverdighet fra barnevernets side. Dette handler om at sosialarbeidere i barneverntjenesten har relevant fagkunnskap om, og forståelse for minoritetsfamilienes situasjon i majoritetssamfunnet og deres anerkjennelse av forskjellige praksiser og verdier. De nevner også kommunikasjonskompetanse og bevisst bruk av tolk som en nødvendig forutsetning for å kunne bygge relasjoner basert på tillitt, og for å få til en gjensidig forståelse mellom kontaktperson og minoritetsfamilier. Dette kommer jeg tilbake til senere i dette kapitlet.

Lytte til foreldrene

Imidlertid kommer Iben med forslag til hvordan kontaktpersonen kan jobbe med relasjon og tillitt og hvordan sosialarbeidere kan danne grunnlag for et godt samarbeid med familien:

Å vise forståelse, lytte, være ydmyk for det familien går gjennom. Fokus på å finne løsninger sammen. At familien har noe å si om hva de ønsker, ofte har de samme tanker, opplevd bedre for familien. At det er bedre at foreldrene kommer med forslag f.eks. i stedet for oss. Vi må dem gode forklaringer. Hvem er vi, hva er min rolle, viktig å formidle rettighetene, og samtykkene. Jeg kan huske rettighetene, men for dem kan jeg gjenta at husk dette er rettighetene dine.

Jeg tolker det som at Iben her snakker om en anerkjennende holdning i møte med foreldrene. Hun anerkjenner dem som foreldre, hvor hun sier at det er bedre at foreldrene kommer med forslag, enn at barneverntjenesten gjør det. I tillegg tar hun opp viktigheten av gode forklaringer og formidling av hva rollen til kontaktperson i barneverntjenesten er og hva rettighetene til foreldrene er.

Ifølge Schibbye (2009) inneholder begrepet anerkjennelse ingredienser som lytting, forståelse, aksept, toleranse, bekreftelse og åpenhet. Iben vektlegger flere av ingrediensene i begrepet anerkjennelse, som å vise forståelse, lytte, åpenhet, aksept og bekreftelse. Aamodt (2010)

skriver at viktigheten av å lytte til familien aldri kan bli understreket nok, og det kan være vanskelig å innrømme at det ofte er her vi ofte svikter. Sara er også opptatt av å lytte til foreldrene og sier at det er viktig å:

«legge kontrollørfunksjonen bak deg, høre på foreldrene, og at familien opplever at du lytter til dem. Gjennom å vise at man lytter aktivt og interessert til det familien sier»

Hun er opptatt av å legge fra seg kontrollørrollen, da kontaktpersoner i barneverntjenesten har en rolle som både en kontrollør og hjelper. En måte kontaktpersonen kan gjøre dette på, er ifølge Sara, å lytte til foreldrene. Familiens opplevelse av at sosialarbeideren lytter til han/hun er blir sett på som viktig. Sara nevner ikke bare lytting, men sier at vi må være aktive lyttere, og vise at man er interessert i det familien sier. Lytting er også sentralt innenfor anerkjennelsesteorien (Schibbye 2008). Ifølge Schibbye (2008) er ikke lytting det samme som å høre (Schibbye 2008, 167). Lytting kan gjøres gjennom kroppsspråk, ansiktsuttrykk, stemmeleie og måten man sitter på, slik at klienten ser at man har hele seg rettet mot han eller hun gjennom et ønske om å forstå og lytte til det klienten sier. Det må samtidig understrekes at det å vise familien støtte og interesse ikke må forveksles med at man er ute etter å finne «feil» eller mangler ved dem som omsorgspersoner eller at man overtar ansvaret for dem som person og hans eller hennes problemer. Likevel må vi også være obs på å ikke på den andre siden la lyttingen bli så nøytral at sosialarbeider oppfattes som likegyldig av klienten (Aamodt 2010). I lytting hører vi mer enn kun det verbale budskapet. Man lytter bak ordene. Hun beskriver også lytting som uforenelig med å være forutinntatt, altså det handler ikke om å høre på egne forforståelser og fordommer på forhånd. Det er elementært å være åpen og bevisst sine egne forforståelser og fordommer (Schibbye 2008). Dette sier jeg noe mer om i underkapittelet om forståelse og forforståelse.

Caroline snakker også om lytting og hvordan vi kan jobbe med relasjonen og samarbeidet med minoritetsforeldrene og sier:

«Vi må danne allianse, nå skal vi to vise barneverntjenesten» Det vil si at kontaktpersonen i barneverntjenesten altså må vise familien at de er på samme side som foreldrene, og ikke imot dem.»

Jeg tolker det som at Julie har troen på at foreldrene er gode omsorgspersoner og vil barnets beste. Videre sier Julie at for å danne grunnlag for en god relasjon og et godt samarbeid er at vi spør foreldrene «Hva tenker du er riktig, hvordan gjør dere det i deres kultur?». Dette

handler om at sosialarbeideren forsøker å forstå foreldrenes kultur, og er åpne for å lytte til det foreldrene har å si og familiens stemme legges vekt på. Å stille slike spørsmål innebærer at vi som sosialarbeidere er aktive lyttere (Aamodt 2010) og ikke forhåndsdømmer familien og foreldrenes omsorg. Sensitiv kommunikasjon vekker blant annet assosiasjoner til andre uttrykk, som for eksempel til Freuds ide om «frittflytende oppmerksomhet», som Maggelssen (2011, 16) forstår som en fordomsfri, aksepterende og lyttende innstilling til den andre, som jeg igjen forstår som en anerkjennende holdning. For å oppnå en forståelse for familien er det vesentlig å våge å spørre. I møter med familier med andre kulturer kan det være ting som virker uklare, uforståelige og ukjente for sosialarbeideren som skal møte familien. Å forsøke å oppnå en forståelse for de familier man møter, er viktig for å kunne best mulig ivareta kontroll og hjelp for å sikre at barnet får en god nok oppvekst.

Ydmykhet

Iben nevner også det å være ydmyk for det familien går gjennom. Helen Graarud & Dorte Walstad (2019) skriver i en fagartikkel om norsk barnevern at en ydmyk holdning er en av grunnsteinene i mentaliseringsbasert tilnærming. En mentaliseringsbasert tilnærming vil si at man forstår den andre innenfra og seg selv utenfra. For å forstå den andres atferd og menneskelig samspill som meningsfull, er vi avhengige av å kunne ta den andres perspektiv (Graarud & Walstad 2019). Videre setter Iben fokus på å anerkjenne foreldrene som omsorgspersoner ved å la dem komme med forslag i stedet for at sosialarbeider skal komme med forslag, og å finne løsninger sammen. Forutsetningen for å møte familien på en anerkjennende måte er at partene anerkjenner hverandre som mennesker, altså som likeverdige subjekter. Dette hindrer ikke at partene er bevisste forskjelligheten (Aamodt 2010). Jeg tolker det som at Iben i likhet med Aamodt (2010) er opptatt av at relasjonen mellom sosialarbeider og klient ikke skal være slik at sosialarbeider i barneverntjenesten har en ekspertrolle ovenfor klienten (Aamodt 2010).

Caroline forteller at hun:

Opplever at de aller fleste foreldrene uansett om de forstår det eller ikke, har en tillitt til at vi vil hjelpe. Det viktigste er relasjonen du får til foreldrene. Man kan få dårlig førsteinntrykk, og familien kan føle seg tvunget til å ta imot hjelp

Relasjonen mellom kontaktperson og familien blir sett på som det viktigste for å få til et godt samarbeid med familier med minoritetsbakgrunn. Hun snakker også om at familiene kan få et

dårlig førsteinntrykk, men at de aller fleste foreldrene til slutt har tillitt til at barneverntjenesten ønsker å hjelpe dem. Sara er også opptatt av det første møtet sier:

«Jeg tenker at første møtet er viktig. Hvordan man møter personen, at man legger fra seg eventuelle fordommer og spiller med åpne kort.»

Caroline sammenligner hvordan relasjonsarbeidet kan bli dersom man jobber med undersøkelse versus tiltak:

Undersøkelsen er jo ikke en tid der man blir kjent, man har tidspress og skal gjennomføre undersøkelsen innen tre måneder. Det er spesielt vanskelig dersom familiene avlyser møter eller ikke møter opp, og da er det enda viktigere å ha en god relasjon.

Tidsaspektet blir implisitt trukket inn i denne sammenligningen mellom «undersøkelse» og «tiltak». Tid til å etablere relasjoner til familier er en viktig betingelse for intervensjon. Flere studier viser at likeverdige tjenester for familier med etnisk minoritetsbakgrunn, sammenlignet med familier med etnisk majoritetsbakgrunn, forutsetter mer tid, at kontaktperson er mer tilgjengelig og har en sensitiv holdning og kommunikasjonsstrategi (Bø 2010; Kriz & Skivenes 2010; Slettebø 2008; Egelund 1997). Under undersøkelsesfasen, er barneverntjenesten ofte presset på tid og ressurser for å komme gjennom undersøkelsen på tre måneder, og sammenlignet med tiltaksfasen, har kontaktpersonene i barneverntjenesten som regel bedre tid til å bli kjent med familien og deres ønsker og behov. Enda et aspekt er at hjelpetiltak er frivillig, og at foreldrene selv kan velge om de ønsker tiltak fra barneverntjenesten i motsetning til at en undersøkelse hos barneverntjeneste ikke er frivillig. Her kommer maktaspektet inn igjen. Dette skal jeg se nærmere på.

5.3 Makt og avmakt

Makt er et tema som går igjen i alle intervjuene mine. Mange av informantene mine tok opp maktaspektet allerede før jeg eksplisitt spurte om maktrelasjonen. Det sier noe om hvor viktig dette aspektet er og hvor viktig det er å være bevisst den. Kontaktpersonen som jobber i barneverntjenesten utøver makt, og kan i høy grad legge premissene for samhandlingen med etniske minoritetsfamilier i barnevernet. I kraften av sin rolle og kontrollen over tilgjengelige ressurser utøver sosialarbeidere makt. Kontaktpersonen i barneverntjenesten har i tillegg symbolsk makt i form av at han eller hun har makten til å definere hva klientene her behov for og hva som skal til for at problemer skal kunne løses. Imidlertid kan denne maktubalansen i

majoritets- og minoritetsrelasjonene bli ekstra sterk (Rugkåsa et al. 2017). Temaer som makt, avmakt, og definisjonsmakt, normalitet, samhandling og kommunikasjon er sentrale når det gjelder barnevernets samarbeid med foreldre, helt uavhengig av etnisk tilhørighet, men kan bli enda tydeligere i majoritet-minoritetsetniske relasjoner (Ylvisaker og Rugkåsa 2012).

Barneverntjenestens inngrep i etniske minoritetsfamilier er ikke bare et møte mellom makt og avmakt, det er også majoritetens inngripen ovenfor en minoritet (Rugkåsa 2008, 92). Flere av kontaktpersonene som deltok i prosjektet forteller snakker om denne maktujevnheten, rollen som kontrollør og hjelper og misbruk av makten vi sitter med. De kommer også med forslag til hvordan denne maktujevnheten kan jevnes ut.

Maktrelasjonen i et minoritet- og majoritetsperspektiv

Julie snakker om maktrelasjonen og forteller at:

Den har vi klart å jevne ut. Det er viktig å danne allianse med familien. Nå skal vi to vise barneverntjenesten. Og være nysgjerrig og spørre familien hva tenker du er riktig, hvordan gjør dere det i deres kultur. Ofte sier de det de tror vi vil høre. De kan si at det går bra, men så går det skikkelig dårlig på skolen. Der ligger det makt. Vi må jevne ut den og trygge de. Anerkjenn dem som omsorgspersoner, kultur og informere barneperspektiv i Norden. Ungene er sjefen i familien. Ungene skal bli hørt, men ungene skal også grensesettes. Det er lov til å være streng i stemmen, vold er ikke lov. Noe som må læres, ikke bruke det hvis du er vokst opp med det.

Det kan tenkes at foreldre kun sier det de tror barneverntjenesten ønsker å høre, til kontaktperson kan blant annet handle om at de føler seg maktesløse i møtet med barneverntjenesten. Det viser oss viktigheten av å adressere denne maktesløsheten gjennom samtaler hvor kontaktperson i barneverntjenesten informerer fortløpende hva som er hensikten med eventuelle tiltak som settes i gang. Mange foreldre er for eksempel redde for at barneverntjenesten skal vende barna imot foreldrene sine (Kriz & Skivenes 2010, Bredal 2009, Skytte 2008) eller at barneverntjenesten skal ta omsorgen for barna.

Det er nærliggende å tenke at når mennesker med ulike kulturelle referanserammer møtes, i lys av makt og avmakt, majoritet og minoritet, blir det avgjørende hvordan den som sitter med definisjonsmakten forholder seg til dette og viser den andre anerkjennelse, forståelse og interesse. Dersom foreldrene sitter igjen med en opplevelse av å ikke bli forstått, og behandlet dårlig og diskriminert, kan vi undre oss hvor anerkjennende kontaktpersonens møte med

familien var. Som det kommer fram gjennom det Julie sier, så ser vi at sosialarbeideren i barneverntjenesten sitter med makten til å definere normalitetsgrensene, hva som er god omsorg og hva som er til barnets beste. Dette kommer jeg tilbake til i neste underkapittel.

Hjelper og kontrollør

Caroline snakker også om foreldrenes frykt for at barneverntjenesten skal ta barna deres, og deres følelse av maktesløshet ovenfor barneverntjenesten som kommer til syne gjennom at de velger å si ja til «ting de egentlig ikke forstår». Videre beskriver hun maktrelasjonen som:

Den er som den alltid er. Man sitter der med en viss myndighet fordi man jobber for en myndighetsgivede makt. Din vurdering og opplevelse har mye å si for hva som kan bli utfallet. Rollen som hjelper og kontrollør. Trusselen, den er ubehagelig for mange foreldre. De blir satt inn under lupen. Mange sier ja til ting de egentlig ikke forstår, fordi de er redde for at barnevernet skal ta barna deres.

Caroline og Sara snakker blant annet om hjelper og kontrollør funksjonen barneverntjenesten har. Sara nevner blant annet at «relasjonen blir skjev, for det er vanskelig fordi man har en hjelper og kontrollør funksjon» Slik som informantene sier, kan kontaktpersonen i barneverntjenestens sin rolle som hjelper og kontrollør være utfordrende. På den ene siden skal barneverntjenesten hjelpe familien til å klare seg selv, men på den andre skal de også kontrollere om foreldrenes utøvelse av omsorg er god nok. Gjennom en relasjon med gjensidig respekt og tillitt mellom foreldre og sosialarbeider, der disse rollene er tydelige kan dette bidra til samarbeidet.

Ylvisaker & Rugkåsa (2012) skriver en kronikk om minoritetsetniske foreldres stemmer som utfordrer barnevernet til å reflektere over egen praksis. Foreldrene i innlegget forklarer at barnevernet «ikke forstår» seg på deres oppdragelsesformer, og anser barnevernets inngrep som ikke legitime (Ylvisaker & Rugkåsa 2012). Det foreldrene snakker om her er opplevelsen av krenkelse på anerkjennelsens rettighetsnivå. FNs menneskerettighetserklæring fastslår foreldres rett til å gi barna sine en religiøs eller verdslig oppdragelse i overensstemmelse med egen overbevisning (FNs menneskerettighetserklæring, 1948). I møte med klienten er det viktig at kontaktpersonen ikke låser seg til en vestlig forståelse av hva som regnes som god omsorg. Ifølge Barnekonvensjonen skal en ta hensyn til tradisjoner, kultur, verdier og de skal bli akseptert så lenge man forholder seg til norske lover og retningslinjer

(Barnekonvensjonen, 2003). Det vil si at f.eks. oppdragervold og omskjæring av jenter er forbudt uansett omstendigheter, da det er bestemt i loven.

Iben snakker om en sak og tar opp maktrelasjonen:

Jeg opplevde forskjellen. Ikke i det første møtet, men etter hvert. Det var fokus på å snakke om hvordan barna har det. Merka at jeg hadde en annen myndighet da vi møttes på kontoret. Viktig å være bevisst på det.

Hun forteller at det første møtet så dro hun hjem til familien uten tolk, til tross for at familien ikke kunne norsk. Videre forteller hun at de kommuniserte gjennom kroppsspråk og litt Google Translate. Hun forteller at hun ikke opplevde forskjellen i maktrelasjonen i første møtet, da hun ikke var der for «vurdere» familien, men for å hjelpe til med de praktiske behovene ved leiligheten. Johansson (1992) hevder at frontlinjebyråkratene har mulighet til å danne grunnlag for å utjevne maktrelasjonen gjennom å oppsøke klientens miljø. Informanten drar på hjemmebesøk hos familien, og hjemmet er et sted familien var kjent og trygg. I tillegg så kontaktpersonen familiens behov for praktisk hjelp i leiligheten, og var opptatt av å møte familien der de var, og med hva de trengte hjelp til. For å få til dette, er det viktig at informanten klarer å ta familiens perspektiv. Kompetanse til å ta familiens perspektiv er en forutsetning for solidaritet (Fauske & Qureshi 2010, 272), noe Honneth (2008) også legger vekt på i sin anerkjennelsesteori.

Misbruk av makt

Sara snakker om samarbeid og sier at det som kan hindre et godt samarbeid er at vi:

Misbruker den makten man sitter med, og gjør det synlig i møte med foreldrene. I det første møtet at man viser på et vis at det er vi som sitter på makta. Da blir relasjonen skjev, for det er vanskelig fordi man har en hjelper og kontrollør funksjon. Vi må utjevne maktubalansen, alt handler om det første møtet. Du må legge kontrollørfunksjonen bak deg, høre på foreldrene, og at foreldrene opplever at du lytter til dem. Vanskelig å høre på foreldrene og ha barnet i fokus.

I utgangspunktet er relasjonen mellom en sosialarbeider og klient en komplementær relasjon. Sosialarbeider i barneverntjenesten og familien hun eller han møter har ulike roller, og begge parter har ulike forventninger til hverandre. Imidlertid finnes det ulike måter sosialarbeideren kan misbruke sin makt på, eksempler kan være gjennom diskriminering, brudd på tillitt,

overgrep (blant annet fratakelse av rettigheter) og definisjonsmakt. Jeg skal se mer på de to sistnevnte (Røkenes & Hansen 2012, 262). Sosialarbeidere har et ansvar for å ivareta interessene til de svakeste i samfunnet. Dette handler blant annet om å hjelpe til at de undertrykte grupper uansett kjønn, religion, nasjonalitet og hudfarge får tilbud som er tilpasset deres behov. Hvilke strategier som i sosialt arbeid kan velges for å motvirke tendensene til marginalisering av dem som tilhører ulike minoriteter blir elementært å se på. Hva slags kulturforståelse sosialarbeideren har og hvordan den preger deres arbeid og møte med familier, og oppfatningen av minoriteters kultur påvirker arbeidet i stor grad.

Profesjonsutøvere må også være oppmerksomme på hvordan de som profesjonell part påvirker styrkeforholdet i relasjonen, og være bevisst at profesjonell makt alltid kan misbrukes. Sosialarbeideren har også ansvaret for å tydeliggjøre og gjøre seg kjent med maktforholdet i relasjonen til familien (FO 2019).

Bevissthet om mekanismer knyttet til rasisme, undertrykking og diskriminering kan kontaktpersoner bidra til å dempe etnifisering, eksotifisering, ignorering, ekskludering og diskriminering av utsatte grupper som er avhengig av offentlige tiltak for å sikres velferd. Antirasistisk, antidiskriminerende og antiundertrykkende sosialt arbeid vil være å rette fokus mot institusjoner og sosiale strukturer som medvirker til brukernes problemer. Disse tre perspektivene kan imidlertid defineres inni begrepet om interseksjonalitet (de los Reyes & Mulinari 2005) som setter fokuset på hvordan etnisitet, kjønn og sosial klasse bidrar til den samfunnsmessige posisjonen og situasjonen som familiene vi jobber med står i. Interseksjonalitet viser også til skjæringspunktet for ulike makthierarkier møtes og sammenspiller på en slik måte som forsterker både diskriminering og undertrykking (Fauske & Qureshi 2010, 270-271).

Avmakt hos kontaktpersonen

Det er viktig å være bevisst på at sosialarbeidere også kan føle seg avmektige i situasjoner hvor de utsettes for administrative krav fra politikere, ledere og kollegaer. Det kan også skje i andre sammenhenger som for eksempel relasjoner mellom kollegaer og samarbeidspartnere. Avmaktsfølelsen kan også oppstå i møte med familier. Julie forteller blant annet at hun i møte med et minoritetsetnisk muslimsk par følte at hun viste for mye hud. Hun sier:

Jeg opplevde at jeg hadde vist mye hud og jeg har merket til at det har vært fokus fra par, hvor kvinnen har sett på meg på en måte at jeg har følt at jeg har på meg for lite klær. At det blir et fokus. At mannen ikke skal se på meg, fordi jeg viser mye hud.

Det kan tenkes av Julie ble særlig ukomfortabel i denne situasjonen, og at hun følte seg avmektig i møte med dette paret, da hun opplevde at de ble fokus på klesmåten hennes og kroppen hennes. Imidlertid er det også viktig å være bevisst sin egen forståelse og forforståelser i møte med familier.

5.4 Kontaktpersonens forståelse og forforståelse

Gjennom intervjuene med kontaktpersonene spør jeg blant annet om de har noen forforståelser eller forestillinger av familier med minoritetsbakgrunn. Flere av informantene nevner at de kan forestille seg hvilken religion familiene kan ha, hvilke verdier som er viktig for dem, syn på oppdragelse, syn på kjønnsrelasjoner, perspektiv på barn og andre «kulturelle» forskjeller.

Forforståelse og forestillinger

Iben nevner at hun kan forestille seg hvilken religion familien kan ha, og gir eksempel på at de for eksempel kan være muslimer. Hun forestiller også hvilke verdier som kan være viktige for familier med ulike kulturer. Samtidig nevner hun at fordommene ikke alltid stemmer. Jeg tolker det som at hun har hatt forforståelse om noen som hun ved senere anledning har erfart at ikke stemte. Videre nevner hun forforståelsen og forestillingen om at minoritetsfamilier har et annet syn på barneoppdragelse, og at ikke-vestlige minoritetsfamilier ofte har en kollektivistisk tankegang. Hun gir eksempler på denne tankegangen og nevner i tillegg vold, oppdragervold, synet på barn og kvinner.

Da man ikke kan unnsnippe sin forforståelse, kan man heller ikke innta en ikke-vitende posisjon. Vi har alle med oss forforståelser i møte med andre mennesker, hvordan vi forholder oss til den har mye å si. Av blant annet den grunn er det viktig at kontaktperson er oppmerksom på at det ikke er alltid forforståelsen stemmer, og møter familien med åpenhet og respekt. Sara tenker at:

«det første møtet er viktig. Hvordan man møter personen, at man legger fra seg eventuelle fordommer og spiller med åpne kort.»

En del forskere viser til at kontaktpersonen i barneverntjenestens forforståelse har en betydning for hvordan relasjoner utvikles (Bredal 2009; Kris & Skivenes 2011; Østby 2011). Denne forforståelsen handler om hva slags «briller» vi møter de andre med. Elementer som språk, trosoppfatninger, grunnleggende oppfatninger og erfaringer inngår i antakelsene vi møter verden med. Forforståelse kan både være bevisst og ubevisst, og noen holdninger vet vi

allerede at vi har, mens andre holdninger eksisterer i det «førbevisste», altså holdninger som vi tar som selvfølge og for gitt (Aadland 2004). Sosialarbeiderens forforståelse har betydning for de møter foreldre, både med og uten minoritetsbakgrunn. Kort forklart vil perspektivet man har påvirke hva man ser etter, i tillegg til hva man ser. Hvis kontaktpersonen kun forstår samhandlingsutfordringer som kulturforskjeller, kan dette føre til at andre forståelser og løsninger blir glemt (Paulsen et al. 2014; Berg 2012; Sajjad 2012)

Julie blir spurt om hun har noen forestillinger om ikke-vestlige familier, og hun svarer:

Ja (tenker seg om). Man hører ting om f.eks. somaliske menn. At de somaliske damene har dårlig rykte, mennene røyker khat og har 100 tusen unger og snylter på staten. Men alt stemmer jo ikke. For mødrene har hatt så stort hjerte. De er kunnskapstørste på å lære og tilpasse seg samfunnet. Får man dem til å være selvstendig, så er det masse å ta tak i dem (...). Det er klaner, og det er utfordrende. Synes det er spennende, det med klaner, i stedet for å tenke negativt. De har barneperspektiv så lenge de får den kunnskapen. Jeg har sagt unnskyld til klienter for å ha hatt fordommer, og det ikke har vært slik.

Julie forteller at hun har hørt dårlige rykter om somaliske kvinner og menn. Hun gir eksempler på disse ryktene og nevner at hun trodde menn med somalisk bakgrunn røyker khat, har mange barn og snylter på staten. Videre avkrefter hun eksempelvis det dårlige ryktet om somaliske mødre, og sier at hun fant ut at mødrene hadde stort hjerte, var kunnskapstørste på å lære og tilpasse seg samfunnet. Hun nevner at ved å få dem til å være selvstendig, så er det masse å ta tak i. Klaner blir sett på som utfordrende, men samtidig spennende å lære om det. Julie sier at somaliske foreldre har barneperspektiv dersom de får den kunnskapen, samt at hun har sagt unnskyld til klienter for å ha hatt fordommer som ikke har stemt. Det er viktig å være bevisst sin forforståelse og forestillinger, da kontaktpersonen i barneverntjenesten har definisjonsmakten til å definere hva som kjennetegner for eksempel gode foreldre eller god omsorg. At kontaktperson sier at de somaliske mødrene som har avkreftet de dårlige ryktene, er de som blant annet ønsket å lære og tilpasse seg samfunnet, kan bidra til en holdning hvor norske eller vestlige verdier blir sett på som de optimale. Dette skal jeg se litt nærmere på.

Generelt har barnevernet et individuelt og psykologisk perspektiv på barn og familier, noe Julie også nevner. Middelklasseverdier ser ut til å representere verdier og normer som kontaktpersoner vurderer familiene opp mot, hvorav avvik fra disse normative tattforgritthetene blir brukt som argumenter for å gripe inn i en familie (Paulsen et al 2014;

Kojan 2011; Vagli 2009). Utfordring ved dette er at verdigrunnlaget blir forstått som en selvfølge. Det vil altså si at barnevernet følger et verdigrunnlag som kan være forskjellig fra mange minoritetsfamilier, men også andre familier som ikke har de samme verdiene.

Et slikt normativt blikk, kan imidlertid bli koblet til kultur. Barneverntjenestens vurdering av omsorg preges av verdier som dominerer og normative forståelser av hva som er barnets beste samt av teorier om relasjoner mellom barn og foreldre og barns utvikling (Qureshi & Fauske 2010). I flere studier finner vi at kontaktpersoner lar seg påvirke av foreldrenes sosiokulturelle posisjon når de skal vurdere og ta beslutninger i barneverntjenesten (Kojan 2011; Lopez 2007). Blant annet finner Lopez (2007) at klienter med minoritetsbakgrunn opplevde indirekte krav om å tilpasse seg til det norske samfunnet i møte med familievernkontoret. Studien finner også at klientene opplevde at de ansatte ved familievernkontoret presenterte «norske» løsninger som de riktige. Den samme studien avdekket et åpenbart konformitetspress på grunnlag av majoritetens normer og verdier knyttet til kjønnsrelasjoner, perspektiv på barn og foreldreskap, og disse funnene kan kobles til barnevernfeltet.

Hagen og Qureshi (1996) skriver blant annet om at barnevernets arena for arbeidet ofte er konfliktfylt, og at kontaktpersoner i barneverntjenesten ofte kan bli konfrontert med verdisyn som er annerledes enn hva de selv er vant med. Dette krever at kontaktpersonen i barneverntjenesten har innsikt i sine egne verdier og holdninger, samt at hun eller han er bevisst på hvordan dette påvirker en i møtet med familiene. Derfor er det viktig å kunne reflektere over brukerens perspektiv, i tillegg til å være bevisst hvilke holdninger og verdier som er med på å prege kontaktpersonens faglige skjønsmessige vurderinger og personlige holdninger om barns utvikling og familiers fungering (Hagen og Qureshi, 1996)

Caroline forteller om sine forforståelser og sier:

Jeg kan forestille meg at familien er viktigst, barna får mye ansvar fra de er små. Barna blir sett på som store når de er 10-11 år. Utbredt i somaliske og afrikanske familier at gutter har mer frihet og jenter har det strengere.

Hun ser ut til å sammenligne kjennetegn ved den individualistiske og kollektivistiske tankegangen, ved å si at familien er viktigst for familier med minoritetsbakgrunn sammenlignet med familier med etnisk norsk eller vestlig bakgrunn. Friheten gutter og jenter har blir både sammenlignet med hverandre innad den somaliske og afrikanske kulturen, og med familier med andre kulturer.

Sara beskriver at det i den asiatiske kulturen ikke er en del av kulturen å snakke om følelser:

Ja, det er jo det her med asiatiske familier, som f.eks. det å snakke om følelser, for det er ikke en del av kulturen. Denne forestillingen har jeg på en måte fått den bekreftet. Noen andre? Kanskje i somaliske familier at det ofte er mor som oppdrar barna, og hvor far ikke trenger å være tilstede i det hele tatt.

Hun sier videre at hun har fått denne forestillingen bekreftet, da hun har møtt flere familier med asiatisk bakgrunn hvor dette har vært tilfelle. Hun nevner også somaliske familier, og forteller at det ofte er mor som oppdrar barna, hvor far ikke er tilstede. Dette virker som en ganske utbredt forestilling, og det virker som flere av informantene har erfaring med somaliske alenemødre.

Jeg spør informantene om de opplever at de klarer å legge bort eller være bevisst disse forestillingene i møte med familier, og alle svarer at de opplever at de greier å gjøre det. Sara beskriver det ytterligere og sier:

Ja det føler jeg, det greier jeg å gjøre, må jobbe litt mer med meg selv, når det gjelder seksuelle overgrep må jeg jobbe mye mer med meg selv. Ellers klarer jeg å legge det litt fra meg. Gå tilbake og tenke på hvorfor de handler som de gjør. Sjeldent foreldre behandler barna dårlig uten å ha opplevd noe selv. Kan bli en ond sirkel.

For å legge bort disse forestillingene snakker Sara her om å møte familien med en forståelse av hvorfor de handler slik som de gjør. Imidlertid gir hun eksempler på hva hun opplever som utfordrende å jobbe med, eksempelvis seksuelle overgrep. Jeg tolker poenget i det Sara sier, som at det er viktig å møte familiene med forståelse. Dette skal jeg se nærmere på.

Forståelse

Qureshi skriver at begrepet kommunikasjonen er å gjøre noe felles og meddele; å dele med hverandre, å forstå hverandre og å være i forbindelse med, å være i kontakt med å utveksle. Å forstå vil si å tilstrebe et symmetrisk møte mellom mennesker og miljø. For å få til dette kreves det tid, empati og helst gode bakgrunnskunnskaper. Det ideelle møtet med den «andre» beskrives av Gayatri C. Spivak som et mål vi aldri vil nå, men alltid strekke etter (Landry & MacLean 1996, 269-270 i Qureshi 2009). Et «ideelt» møte vil vi ikke klare å få til i krisetider, spesielt ikke når de profesjonelle representerer både forvaltnings og profesjonsmakt. Vi kan bare få til det empatiske møtet når begge befinner seg i en slags normalitet, det vil si et sted

der begge parter kan yte og motta på likeverdig grunnlag hvor de kan dele gleder og sorger, problemer og løsninger, meninger og følelser, der de kan komme med betroelser.

Å få til et «perfekt» møte mellom sosialarbeider og klient er nærmest umulig. Familien barneverntjenesten møter er ofte i krise, og kan ikke direkte yte noe tilbake. Da i forvaltningen er den profesjonelle som har makt og som har ansvar for møtet og for at klienten blir møtt med forståelse. Forståelse er et begrep som går igjen blant mine informanter når jeg spør dem hva som kan bidra til et godt samarbeid med minoritetsfamilier. Iben er opptatt av at hun viser forståelse, lytter, er ydmyk for det familien går gjennom. I tillegg fokuserer hun på å finne løsninger sammen med foreldrene, og sier at familien har noe å si om hva de ønsker. Hun understeker det hele ved å si at det er bedre at familien kommer med forslag, i stedet for at barneverntjenesten gjør det. Det kontaktpersonen også snakker om her, tolker jeg som en anerkjennende holdning i møte med familiene. Forståelse er ifølge Schibbye (2009) en av hovedingrediensene innen anerkjennelse, og har mye å si for møtet mellom kontaktperson og klient. Iben understreker viktigheten av forståelse ved å si at det som kan hindre et godt samarbeid er at «vi ikke viser forståelse».

Julie snakker om hva som kreves for å få til et godt samarbeid:

Viktig at de får vite ordentlig hva barnevernet kan hjelpe med, ikke holde igjen økonomiske midler, hvis man ser at. Har en tanke om at vi kanskje går for omsorgen for fort i enkelte saker, setter masse krav, du skal ha økonomi, osv (...) Få se på gjelda di, er det noe man kan gå inn å gjøre for å hjelpe familien ut av den kneika. Kunne man tenkt lenger. Gitt dem mer hjelp, så hadde vi spart penger. Har du dårlig økonomi. At vi bygger opp familien i en periode, setter inn tiltak. Gi dem ekstra. Barnevernet må tenke helhetlig, da kan vi spare penger, og barnet får bo hos familien. Barnevernet kan ikke dekke det økonomiske, og mor blir stemplet som ikke veiledningsbar. Skulle ønske vi kunne spytte inn 50 000. Kanskje det er økonomisk vinning. Skulle ønske at kravene vi setter til foreldrene, hjelpe foreldrene til å klare dem. Vi setter urimelige krav. De skjønner ikke det norske systemet. Ikke så lett å få time hos nav f.eks. Skulle ønske at det kunne vært en endring, at vi hadde prøvd på det økonomisk.

Jeg opplever at under alt det Julie nevner, så er forståelse et begrep som går igjen implisitt. Hun snakker både om at familien skal få en bedre forståelse av hva barnevernet kan hjelpe med, og at barnevernet skal få en bedre forståelse av familiens situasjon. Hun gir et eksempel

ved å fortelle om at en del familier kan ha økonomiske utfordringer, som gjør at de kanskje ikke har den omsorgskapasiteten de kunne eller ifølge barneverntjenesten «burde» hatt. Videre nevner hun at barnevernet setter masse krav til foreldrene, og snakker om at barnevernet må møte familien der de er, med forståelse for situasjonen deres og kanskje i noen tilfeller forsøke å hjelpe dem med økonomien hvis det er det de sliter med. Caroline nevner noen av de samme tingene og sier at det er:

Viktig å ha med seg en stor forståelse for hva de kommer fra. Veldig varierende hva slags bakgrunn de har, noen er andregenerasjonsinnvandrere. Familieforholdet er sterkere enn i de norske familiene. Familie har med seg et annet syn på oppdragelse. Det som kan være omsorgssvikt, er ikke det for dem. En annen forståelse. Mange av disse familiene har opplevd mye krig og har med seg traumer. Tenker at det alltid er viktig å ta tak i hva foreldrene har opplevd, bakgrunn og oppvekst. Gjelder jo alle saker, men kanskje spesielt i de ikke vestlige familiene. Vise dem at vi vil hjelpe dem, at det skal bli bedre.

Hvordan kontaktpersonen møter familier med en annen kulturell bakgrunn, hvor familien kanskje har en annen forståelse enn den «norske», blir viktig. Hun nevner at det alltid er viktig å ta tak i hva foreldrene har opplevd, deres bakgrunn og oppvekst. Med andre ord, er hun ute etter familiens opplevelser. I tillegg generaliserer hun at kontaktpersonen i barneverntjenesten må møte alle familier på denne måten, men at det kanskje er spesielt viktig i de ikke-vestlige familiene.

For å møte familier med en subjekt-subjekt holdning må kontaktpersonen ha evne til å ta den andres perspektiv og sette seg inn i den andres subjektive opplevelse. For å få til dette må sosialarbeideren i barneverntjenesten være i kontakt med sin egen subjektivitet (Schibbye 2009). Imidlertid betyr ikke det å sette seg inn i den andres subjektive opplevelse at kontaktperson må være enig med klienten. For å få til en bevegelig relasjon må partene i tillegg være likeverdige, noe som vil si at de har lik rett til sin opplevelse av situasjonen (Hegel i Schibbye 2009).

5.5 Annerledes akseptabel og annerledes uakseptabel omsorg

Jeg spør informantene mine om typiske temaer som de opplever gjentar seg i sakene deres med familier med minoritetsbakgrunn, og finner at flere av mine informanter snakker om barneoppdragelse, mer spesifikt den kollektivistiske barneoppdragelsen og oppdragervold.

Andre temaer som flere informanter tok opp er mangel på emosjonell omsorg og mangel på forståelse av psykiske lidelser.

«Norsk» og «ikke-vestlig» barneoppdragelse

Iben forteller at kultur og «hva som er viktig for dem» gjentar seg i flere av sakene hennes med minoritetsfamilier. Hun forteller videre at familiene ofte ikke kjent med det norske systemet, og ikke vet hva som kreves som foreldre i Norge. Hun sammenligner og sier at noen familier med etnisk minoritetsbakgrunn er mer «norske» og har en mer «norsk» tankegang når det gjelder barneoppdragelse, og nevner at familier med ikke vestlig bakgrunn kan ha «kollektivistisk tankegang». Informanten sammenligner den «norske» og den «ikke vestlige» tankegangen og synet på barneoppdragelse.

Jeg tolker det slik at det er den kollektivistiske og individualistiske barneoppdragelsen som blir sammenlignet her, hvor etniske minoritetsfamilier med en mer individualistisk tankegang blir sett på som mer «norske», enn familier med en kollektivistisk tankegang.

Det eksisterer flere forskjellige syn på oppdragelse. Oppdragelse varierer mellom kulturer, men varierer også innenfor en og samme kultur. Den varierer også fra generasjon til generasjon, samt mellom ulike familier (Berggrav 2013). Gjennom mine informanter kommer det fram at minoritetsfamiliene i Norge kan ha med seg ulike forankrede oppdragelsesmetoder fra kulturen og hjemlandet. Imidlertid kan disse oppdragelsesmetodene variere og være annerledes fra det majoriteten ser på som riktig oppdragelsespraksis. Spørsmålet mitt blir dermed: hva er god omsorg og oppdragelse? I dette spørsmålet ligger uenighetene.

Kontaktperson og minoritetsfamilier kan ha ulike forståelser om hva som er til barnets beste. Gjennom mine data kommer det også fram at kontaktpersonene tror aller fleste foreldrene ønsker det beste for barna sine.

Vold i oppdragsøyemed

Julie nevner at «Oppdragervold, å være vitne til vold og å bli utsatt for vold» et noe som gjentar seg i flere av sakene hun har hatt med etniske minoritetsfamilier. Sara tar også opp oppdragervold sammenligner etnisk norske og etniske minoritetsfamilier og sier:

Ja, jeg tenker i norske familier er det mer rus, og gjerne foreldrekonflikter, i minoritetsfamilier er det litt mer vold (...) Mye med kultur å gjøre, som for eksempel det med oppdragervold, at man tar med seg det man har lært og sett i sin egen

oppvekst. Man har lært å bli oppdratt på den måten, og man har derfor ikke kjennskap til noe annet, derfor er vold kanskje noe man tyr til.

I mange land er det en del av oppdragelsen at foreldre utøver oppdragervold. Oppdragervold defineres som vold mot kropp med hensikt å påføre smerte, men ikke skade, med hensikten å korrigere eller kontrollere barnets oppførsel. Samt hevdes at foreldre kan anse det å bruke fysisk makt for å irettesette barn som å vise at man er glad i barnet eller i god hensikt (Berggrav 2013). Ifølge lov om barn og foreldre (barnelova) står det eksplisitt at vold mot barn er forbudt, også i oppdragelsesøyemed jf. barnelova § 30. Som Julie sier, kan det være at foreldre tar med seg det de har sett og lært gjennom sin egen oppvekst, og da de kanskje ikke har kjennskap til en annen måte å irettesette barn på, så er det den måten de fortsetter å bruke til tross for at det er staffbarn å slå barn i Norge. Ifølge UNICEF defineres slag, klaps, og ris med hånd eller gjenstand (pisk, stakk, belte, sko, tresleiv) som oppdragervold, og alle former som fysisk avstraffelse er definert som vold ifølge norsk lov. Til tross for at vold i oppdragelsen er vanlig og akseptert i bestemte land og var akseptert i Norge fram til 1972, er det nå forbudt i Norge uansett om det er i oppdragelsesøyemed. Det kan tenkes at da familiene kan ha med seg oppdragervold som en oppdragelsesmetode fra sin kultur eller hjemland, og det er da det oppstår problemer. Det vil si at dersom foreldrene ser på oppdragervold som barnets beste, så er det forbudt og straffbart i Norge.

Et annet problem som kan oppstå, er at foreldre ikke vet om andre oppdragelsesmetoder, og opplever at de må ty til vold hver gang de skal irettesette et barn. Derfor kan det være viktig å informere foreldrene og gi dem andre verktøy som de kan bruke ved for eksempel irettesettelse av barn. For å veilede foreldrene som bruker oppdragervold og utfordre deres forståelse angående bruken av vold i oppdragelsen, må kontaktpersonen i barneverntjenesten møte familien med respekt og anerkjennende holdning for at det skal kunne åpnes opp for et godt samarbeid.

Forsker ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), Marianne Buen Sommerfeldt argumenterer derimot for at kultur ikke er nok til å forklare at det er barn med minoritetsbakgrunn som er mer utsatt for vold. Sommerfeldt hevder at kultur også danner en ramme for forståelse av hvordan foreldre oppdrar barna, men at kultur alene ikke er en tilstrekkelig forklaringsfaktor. Andre faktorer som sosioøkonomiske forhold og migrasjonshistorie spiller også en rolle. Hun sier videre at det å forklare vold gjennom

familiens etniske minoritetsbakgrunn kan være problematisk og stigmatiserende (Bakken 2014).

Mangel på emosjonell omsorg og forståelse av psykiske lidelser

Sara tar opp at det er:

«litt mer det som går på det følelsesmessige, den emosjonelle ivaretagelsen, at man har det praktiske på plass, men ikke det emosjonelle til forskjell fra norske familier.»

Videre sier hun at mye handler om kultur, og det man selv har vokst opp med. Spørsmålet blir imidlertid om mangel på den emosjonelle ivaretagelsen kan regnes som omsorgssvikt.

Caroline nevner at «forståelse av psykiske lidelser er vanskelig for ikke-vestlige familier. Det er ikke vanlig å snakke om diagnoser.» Hun tar opp at det er «en del har vanskeligheter med å uttrykke hvordan de har det. Det her med å si at man er deprimert. Begrepene for indre tilstand.». Hun kommer med et eksempel:

Det var en rar og alvorlig sak i bydelen. En pakistansk alenemor og en sønn. Gutten hadde sammensatte diagnoser, og var en potensielt farlig person. Jeg kan tenke meg at han veldig lett kunne bli radikalisert. Han sto i fare for å bli radikalisert. Gutten hadde autistiske trekk, var narsissistisk og hadde tourettes syndrom. Han så ned på kvinner. Han var 16-17, men stor for alderen, og var truende mot kvinner. Mor var med han i Pakistan i perioder. Mor fortalte oss at «I Pakistan var han som alle andre barn og ungdom», og mor ville ikke at gutten skulle gå på medisiner. I barnevernloven er det jo ansett som omsorgssvikt å ikke gi helseoppfølging. Mor ønsket ikke at gutten skulle gå til psykolog. Mor var for naturmedisin, og prøvde det ut. Han var det eneste barnet hennes.

Både Caroline og 4 snakker om mangel på den emosjonelle ivaretagelsen. Spørsmålet som da reises opp er om det faktisk kan regnes som omsorgssvikt. Imidlertid blir emosjonell omsorgssvikt definert som «ignorering av barnets kontaktsøking, som vises ved lite respondering på og involvering i barnet, å overse mange av barnets signaler, en psykisk fjernhet/emosjonelt liten tilgjengelighet for barnet» (NOU 2012, 5). I barnevernloven § 4-12 første ledd er omsorgsovertakelse med emosjonell omsorgssvikt hjemlet med alternativet om at barnet har «alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling». At noen foreldre ikke snakker så mye om følelser med barna sine, trenger ikke å bety at det er et grunnlag for omsorgssvikt. Slik som ordlyden i § 4-

12 tilsier, må det eksistere alvorlige mangler i den personlige kontakten og tryggheten som barna trenger. Slik som Caroline sier, er det mange foreldre som selv har vokst opp på den måten Caroline beskriver, i sitt hjemland, og det kan blant annet være en faktor som fører til at de ikke vet om andre oppdragelsesmetoder, men vi må være bevisst og ikke kulturalisere oppdragelsesmetodene til familiene.

Sara snakker om mangel på forståelse av psykiske lidelser, og forteller om en mor som nekter gutten medisinsk behandling, og ikke ser at det er noe «galt» med gutten. Informanten nevner at det i barnevernloven er ansett som omsorgssvikt å ikke la barna få helseoppfølging. I barnevernloven § 4-12 første ledd bokstav b står det at vedtak om å overta omsorgen for et barn kan treffes dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring. Det vil si at det ikke er akseptabelt at foreldre ikke lar barna sine få den helsehjelpen og oppfølgingen som de har behov for.

Kontaktpersonens faglige skjønn – hva er til barnets beste?

Den profesjonelle må være bevisst at både brukerens og sosialarbeiderens erfaringer og kulturelle bakgrunn påvirker hvordan situasjonen oppfattes, oppleves og vurderes. Et godt faglig skjønn må dermed baseres på en best mulig utforskning av den aktuelle situasjonen, samt må perspektivene til begge parter tas med i betraktningen (FO 2019). Det understrekes at det er viktig i flerkulturelt barnevernsarbeid «å kunne skille mellom det som er annerledes akseptabel omsorg og barneoppdragelse og omsorg og barneoppdragelse som er annerledes og uakseptabel» (Qureshi 1996, 175). Å klare å skille mellom disse kan bli utfordrende i møte med familier med etnisk minoritetsbakgrunn. Kontaktpersonen ansatt i barneverntjenesten gjør vurderinger utfra juridiske rammer og sitt faglige ståsted. Innenfor disse rammene må sosialarbeideren i barneverntjenesten foreta flere skjønnsmessige vurderinger (Collin-Hansen 2013, Stang 2007 i Bunkholdt og Kvaran 2015, 97). Å vurdere og å utøve skjønnsvurderinger krever at faglig kunnskap også kan støttes gjennom erfaringer fra praksis. Med dette menes det at kontaktpersonen i barneverntjenesten utøver skjønn utfra både faglige perspektiver og egne erfaringer, normer, verdier, holdninger og kulturell bakgrunn.

Ser vi på anerkjennelse gjennom solidaritet, har flere forskere problematisert hvordan kulturforskjeller i oppdragelse forstås og vektlegges i møte med barnevernet (Eide et al., 2009; Kriz og Skivenes, 2010; Willams og Soydan, 2005 i Fylkesnes mfl. 2015, 84).

Aadnesen (2012) fant at flere foreldre med muslimsk bakgrunn hadde en erfaring av at deres verdier ble nedvurdert av barnevernsarbeidere og møtet derfor var preget av usikkerhet og engstelse. Både kontaktpersoner og familier med etnisk minoritetsbakgrunn tar i mange situasjoner sine egne praksiser og normer for gitt. Det kan bli en slags målestokk for hva som blir sett på som en god måte å leve livet på. Slike normative tattfor-gitt-heter handler i tillegg om hva som er barns beste og regulerer handlinger og vurderinger. Sammen med faktiske forhold kan dette få konsekvenser i barnevernfaglig praksis (Rugkåsa et al. 2017, 29).

Hva som vil si å være til barnets beste er som sagt ikke entydig gitt. Forskjellige forståelser av hva som er til barnets beste sammenhenger ofte med ulike oppfatninger og forståelser av hva som er god omsorg. God omsorg blir definert av majoritetens teoretiske, erfaringsmessige og kulturelle forståelse, og denne forståelsen er ofte ulik minoritetens forståelse. Som sagt er sosialarbeidere ansatt i barneverntjenesten profesjonsutøvere, men også representanter for samfunnets majoritet, som er med på å definere normalitetsgrensene, både når det gjelder barneoppdragelse og barneomsorg. Dette kan føre til at familiene kontaktpersonen møter opplever at de blir tvunget til å opptre på bestemte måter. På en slik måte kan normalitetsgrenser bidra til at mennesker som ikke lever opp til majoritetens normalitetskrav, stigmatiseres eller ekskluderes (Skytte 2008).

Norges lover har noen spesifikke verdier som er nedfelt og knyttet til hva som ses på som skadelige og ideelle oppvekstforhold for barn. For eksempel gjelder dette å utøve vold mot barn. At man ikke skal slå barn er en absolutt verdi, mens andre verdier kan tas for gitt, som for eksempel forventninger som sovetider, regulering av måltider eller barns plikter og tid til lek og fritidsaktiviteter. Eksempelvis eksisterer det også noen kulturelle forestillinger om hvordan gode foreldre er, hva som er en god oppvekst og hvordan et godt hjem er (og ser ut) (Ylvisaker & Rugkåsa 2015). Å være bevisst på denne makten kontaktpersonen i barneverntjenesten har ovenfor minoritetsfamilier, og å forstå hvordan denne makten kan påvirke samarbeidet er viktig for å kunne utvikle en anerkjennende praksis i møte med minoritetsfamilier.

Ifølge Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere (FO 2019, 8-9) er ikke generalisert kunnskap, juridiske regler og moralske normer et tilstrekkelig handlingsgrunnlag i møte med brukernes mangfoldige og ofte komplekse behov. Sosialfaglig arbeid forutsetter derfor at yrkesutøveren har faglig og moralsk dømmekraft og evne til å utøve skjønn. For å gjøre slike vurderinger på en faglig

forsvarlig måte, må kontaktpersonen være bevisst sitt eget forståelsesgrunnlag (Aadnesen og Hærem). Jeg skal se nærmere på det kulturelle aspektet av innenfor dette i neste underkapittel.

5.6 Kulturkompetanse, kulturforståelse og kultursensitivitet

Kulturkompetanse

Jeg spør informantene mine om de opplever at de har tilstrekkelig kulturkompetanse, og alle informantene svarte «ja», men at de kunne hatt mer. Iben sier at hun opplever å få mye i bydelen hun jobber i. Hun peker på viktigheten av å lese opp om landene, og sier at hun gjerne skulle ha visst mer om de ulike kulturene. Julie forsøker å illustrere kulturkompetansen sin ved å gi eksempler om at hun:

legger om til kebabnorsk (...) Er det en pakistansk familie, kommer jeg ikke med utringet topp, prøver å ha respekt for kultur med klær, tar ikke alltid i hånda. Spør om jeg kan ta personen i hånda. Jeg spør bare om det.

Det kommer frem at Julie er opptatt av å respektere kulturene til familier hun møter. Hun nevner tre løsninger på problemstillinger i møte med familier med ikke-vestlig bakgrunn: språk, kleskode og håndhilsning. Julie nevner blant annet at hun legger om til kebabnorsk i møte med foreldre som ikke er så gode i norsk. Jeg legger særlig merke til at det er nettopp kebabnorsk hun sier at hun velger å bruke i møte med minoritetsforeldre, og nettopp hva Julie egentlig legger i begrepet kebabnorsk kan tolkes på flere måter. La oss se litt nærmere på dette. Kebabnorsk er en slang som i stor grad brukes av ungdommer i flerspråklige miljø, spesielt i Oslo. Flere har konkludert med at kebabnorsk er stigmatiserende og at den ofte blir assosiert med «dårlig», «fordervet» og «mindreverdige» språkbruk (Mæhlum 2011, 11; Kulbrandstad 2004; Aarsæther 2010 i Indrebø 2013). Er det forsvarlig å bruke et «dårlig» og «stigmatiserende» språk med familier som allerede er usikre på norskkunnskapene sine? Denne språkbruken inneholder imidlertid også ord fra andre språk som for eksempel urdu, arabisk, tyrkisk osv. Det kan derfor blant annet tenkes at kebabnorsk av den grunn til og med kan bli vanskeligere for minoritetsforeldre å forstå da det i tillegg til norsk inneholder ord fra andre språk. Dette kan blant annet føre til uheldige konsekvenser som at informasjon ikke blir forstått eller at den blir misforstått. I tillegg kan foreldrene oppleve det som diskriminerende da kontaktperson bevisst velger å snakke «dårligere» eller «annerledes» norsk, og gjennom sin språkbruk kanskje gjør det enda tydeligere at forelderen snakker dårlig norsk. Det skal imidlertid understrekes at kontaktperson ikke hadde en slik hensikt eller intensjon, men tvert

imot ønsket å møte familiene med respekt, men jeg opplever det som svært viktig å være bevisst på farene man kan stå ovenfor gjennom sin praksis.

Julie nevner også at hun for eksempel ikke kommer med utringet topp dersom hun skal møte en pakistansk familie. Jeg opplever at dette kan tolkes på flere måter. På den ene måten kan det tolkes som respekt for familien, men det kan også tolkes som at hun har en generalisert forestilling av at pakistanere misliker visse klesplagg som for eksempel utringede topper. Selv om det kun er ment som en gest på å vise respekt, kan det også på den andre siden tenkes at pakistanere blir stemplet som «lite integrert» i det norske samfunnet, eller generalisert som «dømmende» i forhold til klesmåte hos kvinner. Det kan virke som hensikten til Julie kan være å vise respekt og høflighet i forhold til kulturelle og/eller religiøse koder, men det er elementært å være bevisst hvordan dette kan tolkes, og oppleves av familiene. At Julie spør familier om det er greit å håndhilse kan tolkes som nysgjerrighet, og at informanten ønsker å finne ut av hva som er greit og ugreit for vedkommende.

Kultursensitivitet

Gjennom praksisfeltet og fra myndighetenes side uttales det også et ønske om å øke sosialarbeidernes kompetanse i arbeid med etniske minoritetsfamilier (Rugkåsa 2008). Men spørsmålet er om det er nødvendig med spesifikke kunnskaper for å forstå og hjelpe familier med minoritetsbakgrunn. Fra flere hold fremholdes det at ansatte i barnevernet må utvikle kultursensitivitet fremfor kunnskap om ulike kulturer (Paulsen et al. 2014; Holm-Hansen et al. 2007). Flere av mine informanter etterlyser også dette. Samtidig mener Bredal (2009) at flerkulturell kompetanse også handler om å kunne vurdere når kulturell forskjell er relevant. Økt kultursensitivitet er ikke noe som kun er relevant i arbeid med ikke-vestlige minoriteter, men er også relevant og nyttig for alt barnevernarbeid (NOU 2009, 8). Den enkelte sosialarbeider i barneverntjenesten må klare å møte hver familie med nysgjerrighet og interesse for at de ikke skal bli møtt med fordømmelser. Et eksempel er da Julie sier at hun spør klienten om det er greit å håndhilse eller ikke.

Gjennom forskning kommer det også fram at barnevernet må ha kunnskap om flere sider som går utover kultur, som for eksempel levekår, innvandringspolitikk, diskriminering av minoriteter, majoritetsmakt og gjeldene normer og verdier (Paulsen et al. 2014, Bø 2010; 2008; Rugkåsa 2008). Elementære faktorer innenfor flerkulturell kompetanse handler om evnen til å skape god relasjon, ivareta kulturelle koder for respekt og høflighet i forhold til alder, kjønn og posisjon i tillegg til å kommunisere på tvers av kulturelle samt språklige

barrierer (Bø 2010). Åpenhet og nysgjerrighet kan bidra til å hjelpe sosialarbeideren med å åpne opp en felles arena for dialog (Qureshi & Fauske 2010). Her er kultursensitivitet viktig, da samtalene med foreldrene først og fremst skal brukes til å stille spørsmål og ikke for å definere problemet.

På den ene siden må kontaktpersoner i barneverntjenesten være sensitive i møte med familier med familier både med og uten minoritetsbakgrunn og være bevisste at vestlige eller «norske» verdier bare er en måte å vurdere atferd på. På den andre siden må sosialarbeidere være varsomme og ikke kulturalisere ved å la kulturelle forklaringsfaktorer forklare faktorer som er tilknyttet levekår osv. van der Weele skriver i et debattinnlegg i Tidsskrift for Norsk Psykologforening at ett mål må være «(...) at kulturelle forhold ikke misforstås som omsorgssvikt, og at omsorgssvikt ikke misforstås som kultur» (van der Weele 2013). Gjennom å for eksempel bruke et interseksjonelt perspektiv kan sosialarbeideren bli mer bevisst på andre faktorer som er med på å påvirke situasjonen familien er i. I tillegg minsker det sjansen for å kulturalisere familiens situasjon/atferd.

Sara tar opp fordeler og ulemper ved sin etniske minoritetsbakgrunn:

«Kanskje jeg blir misbrukt av foreldrene noen ganger. At foreldrene tror jeg skal forstå og sier at «du forstår ikkesant?»».

På den ene siden kan det være en positiv påvirkning at kontaktperson og familien har lik etnisk bakgrunn, da familien i større grad kan identifisere seg med sosialarbeideren i barneverntjenesten. Flere forskere nevner at det å ansette flere sosialarbeidere med etnisk minoritetsbakgrunn i barneverntjenesten vil øke barneverntjenestens legitimitet hos familier med etnisk minoritetsbakgrunn (Eriksen & Sajjad 2015; Javo 2010; Rugkåsa 2008; Holm-Hansen et al. 2007) Det Sara prater om på den andre siden er at foreldrene kan overidentifiserere seg med kontaktperson basert på etnisk tilhørighet, og forvente og tro at kontaktperson mener og tenker på samme måte som personen. Relasjonen kan bli for «kamerat-aktig». Dette igjen kan føre til at noen familier opplever negative vurderinger, som for eksempel mangelfull oppfølging eller omsorg, som tillitsbrudd og svik, da kontaktpersonen representerer «en av deres egne».

Kulturforståelse

Videre forteller Sara om en sak:

En tolv år gammel jente forteller oss at foreldrene hennes er veldig strenge. Hun sier at hun må komme tidlig hjem, og ikke får gå ut sammen med vennene sine på kveldstid. Familien er opprinnelig fra Somalia og kom til Norge for 11 år siden (..) Under samtalen med foreldrene forteller far at han er redd for at dattera skal bli påvirket av den norske kulturen som han mener gjør at jenter blir grenseoverskridende. Foreldrene forteller blant annet at de ikke vil at hun skal oppholde seg i et miljø som driver med rus, spesielt fordi det strider imot Islam og ikke er bra for jentas fremtid.

Sosialarbeideren ansatt i barneverntjenesten representerer majoritetssamfunnet og forforståelsen hans/hennes bærer preg av det norske samfunnets verdier, og er samtidig preget av sosialarbeiderens kunnskap om barns utvikling. I Norge blir det sett på som vanlig at ungdommer går ut på kvelden og er sammen med venner. Dersom kontaktpersonen i barneverntjenesten møter denne faren med en evolusjonistisk kulturforståelse vil han/hun se på det å vokse opp mest mulig som en «etnisk nordmann» som den mest utviklende og verdifulle oppveksten, og det vil bli viktig for barnevernsarbeideren å befri denne jenta fra farens «laverestående kulturs syn på barneoppdragelse og familieliv». Med en slik kulturforståelse blir det vanskelig å være anerkjennende.

Sosialarbeideren i barneverntjenesten ser på viktigheten av sosialisering og inkludering av ungdommene gjennom sin faglige forståelse. Selv om kontaktperson og foreldrene ikke er enige om hva som er viktig for denne jenta, blir det viktig at kontaktpersonen møter foreldrenes bekymring med anerkjennelse og respekt. Hadde sosialarbeideren anvendt kulturellevistisk forståelse kunne hun/han stått i fare for å årsaksforklare farens ønsker og handlinger med gyldighet i kulturen hans, uten å forstå og sette seg inn i farens intersubjektive opplevelse. Da anerkjenner ikke sosialarbeideren farens opplevelse, og jentas hjemmesituasjon forblir uendret. Det å anerkjenne faren sin bekymring med respekt og som likeverdig, kan være med på å skape en tryggere base i relasjonen mellom dem. Dersom kontaktpersonen forsøker å sette seg inn i foreldrenes subjektive opplevelse og ser på dem som et subjekt som opplever, tenker og handler, kan det bidra til en subjekt-subjekt relasjon (Røkenes og Hansen 2012, 51). Ser kontaktpersonen på kulturen som en dynamisk prosess hvor den han/hun er delaktig selv, vil oppmerksomheten være rettet mot samhandlingen med far og mor. Blir både foreldrene og kontaktperson trygge på hverandre og anser hverandre som likeverdige, vil de også bli mer åpne for å lytte til den andre sitt standpunkt.

Ifølge Honneths (2008) kjærlighetsnivå må både kontaktpersonen og foreldrene anerkjenne hverandre som gjensidige behovsvesener for å blant annet kunne utvikle en positiv selvforståelse. En rekke undersøkelser viser at relasjonelle aspekter, som opplevelsen av å bli møtt med empati og varme, er avgjørende for hvorvidt kontakt med barnevernet oppleves som hjelpsomt av familiene (Aadnesen, 2012; Chand og Thoburn, 2005; De Boer og Coady, 2007; Fylkesnes og Netland, 2013 i Fylkesnes mfl. 2015, 83). Imidlertid er Neumann (2012) kritisk til at kjærlighetsbegrepet blir brukt til å beskrive kvaliteter ved profesjonelt relasjonsarbeid, da maktujevnheten og midlertidigheten kan mistes av syne, samtidig som det er problematisk å ikke ta på alvor brukeres vektlegging av kvaliteter ved profesjonelles fremgangsmåter (Dale og Hennum, 2008; De Boer og Coady, 2007 i Fylkesnes mfl. 2015, 83). Derfor avviser ikke Fylkesnes og Netland (2012, 83) denne dimensjonen men bruker begrepene varme og forståelse som referanse til betydningen av å bli møtt som medmenneske i relasjon til profesjonelle hjelpere.

Dersom sosialarbeideren i barneverntjenesten, ikke møter faren sin bekymring med anerkjennelse og respekt, men selv vurderer og definerer hans bekymring som ikke likeverdig og ikke viktig, kan faren oppleve krenkelse på den solidariske sfæren Honneth (2008) snakker om. Krenkelse på dette området kan føre til at mennesket taper sosial verdi og blir fratatt muligheten for selvrealisering.

5.7 utfordringer – språklige utfordringer og tolk

Flere av mine informanter uttrykker at språk er en utfordring de møter i møter med familier med minoritetsbakgrunn. Sara nevner at

«Språk var jo en ting. Vi brukte tolk, og det er jo en utfordring i seg selv. Vet ikke om alt blir tolket, ingen garantier. Ikke alltid man bruker kulturtolk. Det var en utfordring.»

Sara snakker om at bruken av tolk kan være en utfordring i seg selv. Hun underbygger denne påstanden ved å gi eksempler på hvordan det kan være utfordrende og nevner at man ikke vet om alt blir tolket, og at de ikke foreligger noen form for «garanti» eller kvalitetssikring i disse møtene med tolk. Julie sier noe av det samme og nevner at «Det var vanskelig å vite om tolken var flink.». Både Sara og Julie er usikre på kvaliteten i tolkearbeidet, noe også Bø (2010) i sin studie også uttrykker usikkerhet rundt. I Kriz og Skivenes (2009) sin undersøkelse nevnes det også at tolk kan bli opplevd som å vanskeliggjøre relasjonsarbeidet med foreldrene. De nevner at det handlet om flere ting, som blant annet kvaliteten i oversettingen,

praktiske hindre og mistillit til tolk (Kriz og Skivenes 2009). Tolkene får en del kritikk for kvaliteten på tolkningen innenfor barnevern (Randal 2009). Ved å bruke tolker som «ikke kan barnevern» kan det lett oppstå misforståelser mellom tolk og barnevernsansatte, som igjen kan føre til dårligere samarbeid og mindre tillitt (Paulsen et al 2014).

Språk - og kommunikasjonsutfordringer er også en barriere i relasjonen mellom norske velferdstjenester og minoritetsfamilier (Rasmussen 2004, IMDi 2008, Helsedirektoratet) og i barnevernet (Aadnesen 2012, Slettebø 2008). Både språklige utfordringer, partenes ulike referanserammer, holdninger og maktrelasjoner er med på å påvirke kommunikasjonen. I samarbeid mellom barneverntjenesten og foreldre er kommunikasjonen veldig viktig og avgjørende om foreldrene blir fornøyde med møtet med barneverntjenesten og får tillitt til barneverntjenesten (Aadnesen 2012; Haugen et al. 2012; Midjo 2010).

Kontaktpersonene kan også velge å ikke ha med tolk i noen møter. Et eksempel er da Iben ikke hadde med tolk til første hjemmebesøk hos en familie som nylig kom til Norge som Kyotoflyktninger. Hun beskriver også språk som en utfordring:

Jeg hadde ikke med tolk. Vi brukte Google Translate og mye kroppsspråk. Første møtet var annerledes. Det var et spesielt møte med meg. Det krever fleksibilitet fra vår side. Jeg fikk kommentarer på at jeg hadde vært tøff uten tolk og hele pakka. Krevde det av meg at jeg ikke var redd.

At kontaktpersoner som arbeider med minoritetsfamilier i barneverntjenesten tar skjønnsmessige og etiske vurderinger av bruk av tolk er viktig for å kunne møte etniske minoritetsfamilier på en best mulig måte. Slik som kontaktpersonen beskriver her, var det ingenting i veien rent praktisk sett for å ha med seg en tolk til det møtet. Likevel dro hun på hjemmebesøk alene uten tolk fordi hun etter sin faglige, etiske og skjønnsmessige vurdering mente at det var det beste i akkurat denne situasjonen.

Flere av mine informanter beskriver at det kan oppstå utfordringer i gjennomføringen av samtaler med tolk. Da språk er utviklet i en samfunnsmessig og kulturell kontekst, fører det også til at ord og begreper kan være vanskelig å oversette. Dette fører til noe Kriz og Skivenes (2009) kaller for kommunikativ usikkerhet, som handler om at sosialarbeidere, foreldre og barn opplever usikkerhet på både ord, meninger og intensjoner. Bruk av språktolk er i mange tilfeller ikke nok for å sikre den felles forståelsen mellom kontaktperson og klient. Det treng ofte ekstra hjelp for å forstå og forklare både kontekstuelle og kulturelle forhold, i tillegg til

det rent språklige. Sara nevner at det ikke alltid er man bruker kulturtolk. En kulturtolk jobber med sammenbindende, kontaktskapende og brobyggende arbeid som arbeider på ulike nivåer og sektorer. Arbeidet utføres som oftest av ansatte med minoritetsbakgrunn (Javo 2010, 168). De kan forklare og formidle mening som ellers ikke hadde kommet fram gjennom kun språklig oversettelse, og de brukes til «oversettelse» av begreper og kulturelle koder mellom offentlige etater og minoriteter. Kulturtolker er personlig egnede personer med bred kunnskap både i norsk språk og i eget morsmål, i tillegg til at de også har godt kjennskap til det norske samfunnet og det norske hjelpeapparatet.

Julie tar opp enda en utfordring som omhandler språk og tolk. Hun snakker blant annet om mangel på tolk som kan språket familien snakker. Julie beskriver det slik:

Jeg hadde en familie som snakket et språk som ikke har mange tolker. Vi begynte å kutte ut tolken etter hvert. Mor hadde gått på norskkurs. Jeg var streng, og sa vi skal ikke ha tolk. Jeg var mye på hjemmebesøk. Fokuset var at mor skulle forstå. Jeg lærte meg kebabnorsk. Trygga mor til å bruke språket mer. Var det samtaler om følelsesmessige temaer hadde vi med tolk.

Julie er opptatt av å få foreldrene til å bruke språket mer. Hun nevner også at språket familien snakket ikke hadde mange tolker, og at hun begynte å kutte ut tolken etter hvert og «var streng» og sa at de ikke skulle ha tolk. Jeg blir nysgjerrig på familiens opplevelse av dette. Hvordan de opplevde å bli møtt, og anerkjent av kontaktperson. Var det greit for familien å ikke ha med tolk? Julie nevner også at hun lærte seg kebabnorsk, for at mor skulle forstå. Jeg har diskutert bruken av kebabnorsk i underkapittel *Kulturkompetanse, kultursensitivitet og kulturforståelse*, og ser at mye av det samme kan være gjeldende her også. Skal man snakke annerledes og «dårligere norsk» fordi familien ikke er så god i norsk? Jeg undrer over om familien kan oppleve dette som diskriminering og krenkelse.

Gjennom flere forskningsrapporter og evalueringer blir det vist til at underforbruk av tolk i barnevernet er bekymringsfullt og kan være en trussel for minoritetsfamiliers rettssikkerhet (NOU 2014, 8). At kontaktpersoner i barneverntjenesten lar vær å bruke tolk i møter med familier som har behov for det, kan føre til at familier opplever krenkelse på anerkjennelsens rettighetsnivå (Honneth 2008). Familien har rett til å få informasjon om saken, og offentlige instanser har en plikt til å benytte seg av kvalifiserte tolker i situasjoner hvor klienter ikke forstår norsk og hvor dette kan bli et hinder for forsvarlig kommunikasjon (Thorshaug et al. 2009, IMDi 2008 i NOU 2014, 24).

6.0 Avslutning og oppsummering

6.1 Presentasjon av funn

Tema i denne oppgaven er anerkjennende praksis i møte med minoritetsfamilier i barneverntjenesten. Teorier om anerkjennelse og kultur har blitt brukt til å fortolke og analysere kontaktpersonenes erfaringer. Problemstillingen «*Hvordan kan en anerkjennende praksis bidra til å danne grunnlag for et godt samarbeid mellom kontaktperson og minoritetsfamilier i barneverntjenesten?*» har blitt utforsket i denne studien. Prosjektet tar opp sosialarbeidernes opplevelser av sine møter med minoritetsfamilier, og hva de gjennom sine kunnskaper og erfaringer tenker at bidrar til å danne grunnlag for et godt samarbeid.

Alle informantene mine snakker om utfordringer knyttet til samarbeid med minoritetsfamilier. Dette virker å dreie seg om flere faktorer, som har en betydning for samhandlingen fra kontaktpersonens perspektiv. Kulturelle og språklige utfordringer blir fremhevet som barrierer for samhandling. Kontaktpersonene som deltok i prosjektet har en annen referanseramme enn det minoritetsfamiliene har, og hva som er normalitet vil derfor også bli oppfattet forskjellig. Mange av informantene trekker inn kulturkompetanse og kulturforståelse gjennom intervjuene. Alle deltakerne opplever å ha nok kulturkompetanse, men sier at de gjerne skulle hatt mer. De ser ut til å trekke inn ulike syn på barneoppdragelse, og viktigheten av barneperspektiv. Informantene sier også at kultur tas med i betraktninger når det gjøres vurderinger av hva som er til barnets beste i den gitte situasjonen, samtidig som hva som er barnets beste blir formidlet gjennom den «norske» standarden. I spørsmål om utfordringer som kan hindre et godt samarbeid, tar alle informantene opp språkbarrierer, hvor språklige utfordringer og bruk av tolk blir tatt opp. Kvalitet på tolkingen blir beskrevet som veldig avgjørende for kommunikasjonen og kontaktpersonene fremhever også usikkerhet rundt hvor mye minoritetsfamilien har forstått av det kontaktperson i barneverntjenesten formidler både ved bruk av tolk og uten. En av informantene nevner også bruk av kulturtolk i visse tilfeller.

Mange informanter fremhever mistillit og frykt for barnevernet, og at dette kan føre gjøre det utfordrende for kontaktpersonen å danne grunnlag for et godt samarbeid. Relasjonsarbeid, tillitt og ydmykhet blir fremmet av informantene som forutsetning for et godt samarbeid. Å bruke tid til å bygge relasjonen og å jobbe med informasjonsarbeid blir sett på som sentralt for å bygge tillitt og relasjon. Alle informantene er opptatt av en anerkjennende praksis og nevner begreper som forståelse, aksept, lytting, respekt og – som sentrale i arbeid med minoritetsfamilier. Sosioøkonomiske forhold blir også nevnt av enkelte informanter, og det vises til at det også må jobbes med samtidig som kulturelle og språklige forhold blir ivaretatt.

6.2 Styrker og begrensninger ved studien

Dette prosjektet bygger på fire kvalitative individuelle forskningsintervju, og kan bli sett på som et lite utvalg. Det kan også bidra til å begrense generaliseringskraften ved studien. For å kunne styrket empirien min, kunne jeg valgt å gjennomføre flere fokusgruppeintervju eller flere individuelle intervjuer med kontaktpersoner ansatt i barneverntjenesten.

Fokusgruppeintervju kunne ha bidratt til diskusjoner og utvekslinger av synspunkter og erfaringer, og dermed gjøre empirien mer styrket. Gjennom fokusgruppeintervju kunne det også åpnet opp for innspill og ideer til hva som kan jobbes med i arbeid med minoritetsfamilier i barnevernet.

Å ha gjennomført en kvantitativ undersøkelse som en del av prosjektet kunne også vært med på å øke generaliserbarheten ved studien. Samtidig som kvantitativ studie ikke hadde hatt så mange muligheter for å gå inn i dybden på tematikken jeg skriver om, slik som jeg har fått gjennom å bruke kvalitativ metode hvor jeg gjennomførte dybdeintervjuer med enkeltpersoner.

6.3 Forslag til videre forskning

Det kan virke som det eksisterer behov for mer forskning rettet mot tematikken jeg belyser i oppgaven, basert på det jeg finner av eksisterende forskning. Jeg finner noe forskning basert på kontaktpersoner i barneverntjenesten og minoritetsforeldres erfaringer. Studier som inkluderer både klienters og sosialarbeideres erfaringer, kan danne grunnlag for en diskusjon om hva som skal til for å få til god praksis i et flerkulturelt barnevern. Det jeg imidlertid savner mer forskning, er fokus på minoritetsbarnas erfaringer, og andregenerasjonsinnvandreres og etterkommere av innvandrere sine erfaringer med barnevernet.

Enda en innfallsvinkel som jeg tenker kunne vært veldig spennende er en komparativ studie, hvor arbeid med minoritetsfamilier og etnisk norske familier sammenlignes. Andre komparative studier kan for eksempel være å sammenligne møter med første og andregenerasjons-innvandrere, kontaktpersoner med minoritetsbakgrunn og etnisk norsk bakgrunn.

Litteraturliste

- Aamodt, L.G. (2010). *Den gode relasjonen: støtte, omsorg eller anerkjennelse?*. Oslo: Gyldendal
- Aadnesen, B. N., & Hærem, E. (2007). *Interkulturelt barnevernsarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bakken, H. B. (2014, 07.07). *Vold mot minoritetsbarn handler mer om situasjon enn kultur*. Hentet fra: <http://forskning.no/etnisitet-barn-og-ungdom-kriminalitetvold/2014/06/venner-og-familie-hindrer-familievold-uansett>
- Berg, B. og Söderström, S. (2012). «Bruk av tolk i vanskelige kommunikasjons- situasjoner». I: B. Berg og T. Ask (red.). *Innvandring og funksjonshemming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berg, B. og Fladstad, T. (2012): «Bildene i hodet. Forestillinger om funksjonshemming». I: Berg, B.: *Innvandring og funksjonshemming. Minoritetsfamilier i møte med tjenesteapparatet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berggrav, S. (2013). *Tåler noen barn mer juling? En kartlegging av hjelpeapparatets håndtering av vold mot barn i minoritetsfamilier. Rapport utgitt av Redd Barna*. Hentet fra: <https://www.nsf.no/ikbViewer/Content/1137481/Rapport%20T%E5ler%20noen%20barn%20mer%20juling.pdf>.
- Braun, V., og Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*(3), 77–101.
- Bredal, A. (2009). Barnevernet og minoritetsjenters opprør: Mellom det generelle og det spesielle. I K. Eide, N. A. Qureshi, M. Rugkåsa og H. Vike (Red.), *Over profesjonelle barrierer: Et minoritetsperspektiv på psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal.
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Bø, B. P. (2010). «Det flerkulturelle barnevernsarbeidet – utfordringer, erfaringer og kompetansebehov». I: M. S. Kaya, A. Høgmo og H. Fauske (red.). *Integrasjon og mangfold: Utfordringer for sosialarbeideren*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag.
- Bø, B.P. (2017). *Sosialt arbeid i et flerkulturelt samfunn*. Fontene forskning.
- Collin-Hansen, R. (2013). *Innføring i barnerett for barnevernspedagoger*. Oslo: Universitetsforlaget
- Dahl, Ø. (2013). *Møter mellom mennesker: innføring i interkulturell kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal akademisk.

- Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) (2006): *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*.
- De los Reyes, P., & Mulinari, D. (2005). Interseksjonalitet [Intersectionality]. *Malmö: Liber*.
- Egelund, T., Hestbæk, A. D. og Andersen, D. (2004). *Små barn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøkelse af anbragte børn født i 1995*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Eide, K., Qureshi, N. A., Rugkåsa, M., og Vike, H. (2009). *Over profesjonelle barrierer: Et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Eriksen, T. H., & Sajjad, T. A. (2015). *Kulturforskjeller i praksis* (6. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- FO. (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. LO media
- Fylkesnes, M. K. og Netland, M. (2012). «God praksis i møte med etniske minoritetsfamilier i barnevernet: saksbehandlers og foreldres erfaringer». *Norges barnevern*, 89 (4): 220-235.
- Fylkesnes, M., Iversen, A., Bjørknes, R. og Nygren, L. (2015). *Frykten for barnevernet. En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger*. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, (2) 2015, Vol. 92.
- Fuglerud, Øivind (2001). *Migrasjonsforståelse - flytteprosesser, rasisme og globalisering*. Oslo: Universitetsforlaget
- Grunnloven. (1814). *Kongerikets Norge grunnlov*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn?q=grunnloven>
- Hagen, Gerd & Qureshi, Naushad A. (1996) *Etnisitet i sosialt arbeid - Arbeid med etniske minoriteter i barnevern og sosial sektor*. Tano Aschehoug. Oslo
- Haugen, G. M. D., Paulsen, V., & Caspersen, J. (2017). Barnevernets arbeid med vold i minoritetsfamilier: NTNU Samfunnsforskning
- Hansen, B. G. (2013). *Å nullstille seg selv*. Fontene 02/13
- Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in education settings*. Albany, N.Y.: State University of New York Press.
- Haugli, T. (2004) *Til barnets beste. Familiebilder familiemønstre i endring*, i: *Kirke og Kultur*. No 3

- Holm-Hansen, J.; Haaland, T og Myrvold, T. (2007) *Flerkulturelt barnevern. En kunnskapsoversikt*. NIBR-rapport 2007:10. NIBR: Oslo.
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse*. Oslo: Pax forlag A/S.
- Honneth, A. (2003) *Behovet for anerkendelse*. En tekstsamling. København: Hans Reitzels forlag.
- Høilund, P. og S. Juul (2005). *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Indrebø, I. (2013). Språklig registerdanning og verditilskrivning: Betegnelser på nye måter å snakke norsk på i Oslo. *NOA – norsk som andrespråk*. 2/2013. (s. 37-71). Universitetet i Oslo.
- Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring : innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2. utg. ed.). Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Johansson, R. (1992). *Vid byråkatiens granser. Om handlingsfrihetens organisatoriske begrensninger i klientretat arbeid*. Lund: Arkiv.
- Kalve, T. og Dyrhaug, T. (2011). *Barn og unge med innvandrerbakgrunn i barnevernet 2009*. Rapporter 39/2011. Statistisk sentralbyrå.
- Kermit, P. (2012). *Barn, barnefellesskap og fellesskap. En vurdering av hvordan Axel Honneths teori om anerkjennelse har relevans I barnehage og skole*. I Skoglund, R. I. og Å mot, I. (Red.), *Anerkjennelsens kompleksitet i barnehage og skole* (s. 41- 60). Oslo: Universitetsforlaget
- Kojan, B. (2011). *Klasseblikk på et barnevern i vekst*. Doktorgradsavhandling, Trondheim: NTNU.
- Kriz, K. og Skivenes, M. (2010a). «We have very different positions on some issues: how child welfare workers in Norway and England bridge the cultural differences when communicating with ethnic minority families». *European Journal of Social Work*. 13 (1): 3-18.
- Kriz, K. og Skivenes, M. (2010b). “Knowing our Society and Fighting Against Prejudices : How Child Welfare Workers in Norway and England bridge cultural differences when communicating with ethnic minority families”. *European Journal of Social Work*.
- Kriz, K. og Skivenes, M. (2010c). “Lost in translation: How Child Welfare Workers in Norway and England Experience Language Difficulties when Working with Minority Ethnic Families”. *British Journal of Social Work*, 40 (5): 1353- 1367.
- Kriz, K. og Skivenes, M. (2011). “How child welfare workers view their work with racial and ethnic minority families; The United States in contrast with Norway”. Kvale, S. (2001). *Det Kvalitative Forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS.

- Lopez, G. S. (2007). *Minoritetsperspektiver på norsk familievern. Klienters erfaringer frå mmøtet med familievernkontoret*. Oslo: Nova.
- Lysaker, O. (2011). *Anerkjennelse og menneskeverdets forankring: Henimot en transnasjonal anerkjennelsespolitikk. Etikk i praksis*. Nordic Journal of Applied Ethics.
- Magelssen, R. (2008). *Kultursensitivitet. Om å finne likheter i forskjeller* (2. utg.). Otta: Akribe
- Midjo, T. (2010). *En studie av samhandlingen mellom foreldre og barnevernarbeidere i barnevernets undersøkelse. Doktorgradsavhandling i sosialt arbeid*. Trondheim: NTNU.
- Møller, L. (2012). *Anerkjennelse i praksis. Om utviklingsstøttene relasjoner*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Norsk Innvandrersforum. (2013). Prosjekt. *Flerkulturelt barnevern? Hvordan fremme dialog mellom barnevernet og etniske minoriteter*. Norsk innvandrersforum.
- Neumann, C. B. (2012). *Omsorgsetikk i barnevernet*. Sosiologi i dag, 42(3–4)
- NOU 2012: 5 *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*.
- Ortega, R. M. & Faller, K. C. (2011). «Training Child Welfare Workers from an Intersectional Cultural Humility Perspective: A Paradigm Shift». *Child Welfare*, 90 (5): 27-49.
- Otterstad, A.M. (red.) (2008). *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold – fra utsikt til innsikt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Paulsen, V., Thorshaug, K., og Berg, B. (2014). *Møter mellom innvandrere og barnevernet. Kunnskapsstatus*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Perlman, H. H. (1957). *Social casework: A problem solving approach*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Qureshi, A. N. (2005). *Profesjonell kultursensitivitet framfor faglig etnosentrisme*: Tidsskrift for psykisk helsearbeid, 2(3)
- Qureshi, A. N. (2008) Beskrivelser av oppdragelse; Utslag av definisjonsmakt og eurosentrisme? I: *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold – fra utsikt til innsikt*. Ann Merethe Otterstad (red.). Universitetsforlaget, Oslo.
- Qureshi, A. N. (2009). *Kultursensitivitet i profesjonell yrkesutøvelse: over profesjonelle Barrierer: et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Qureshi, N. A. og Fauske, H. (2010). «Barnevernfaglig arbeid med minoritetsetniske familier». I: M. S. Kaya, A. Høgmo og H. Fauske (red.). *Integrasjon og mangfold. Utfordringer for sosialarbeideren*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Randal, S. B. (2009). *Hvordan forstår og vektlegger barnevernarbeidere etnisitet i arbeidet med minoritetsetniske barn og deres familier?* Masteroppgave i Barnevern, Universitetet i Bergen.
- Rasmussen, M. (2004). *Sosialarbeideres erfaringer med flerkulturelt barnevernsarbeid*. Oslo. Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Rugkåsa, M. (2008). *Majoriteten som premissleverandør i et «flerkulturelt» arbeid*. I Otterstad (red.) *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold – fra utsikt til innsikt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. & Eide, K. (2017). *Barnevern i et minoritetsperspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Røkenes, O.H. og Hanssen, P. H. (2012). *Bære eller bryte. Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Salimi, F., og MIRA senteret. (2012). *Sammen for barnas beste. En håndbok om arbeid mot vold i barneoppdragelsen hos minoriteter*. Oslo: MIRA ressurscenter for kvinner med minoritetsbakgrunn.
- Schibbye, A. L. (2009). *Relasjon: et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays* ([Ny utg.] utg.). Oslo: Aschehoug.
- Skivenes, M. (2014). How the Norwegian Child Welfare System Approaches Immigrant Children. I M. Skivenes, R. Barn, K. Kriz og T. Pösö (Red.), *Child Welfare Systems and Migrant Children* (s. 39–61). New York: Oxford University Press.
- Skytte, M. (2008). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Slettebø, T. (2008). Foreldres medbestemmelse i barnevernet. Doktoravhandling i sosialt arbeid. Trondheim: NTNU.
- Stang, E.G. (2007). *Det er barnets sak*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Statistisk Sentralbyrå. (2006). Innvandrerbarn i barnevernet 2004. Oslo: SSB. Hentet fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/innvandrerbarn-i-barnevernet-2004>
- Statistisk Sentralbyrå. (2011). Barn og unge med innvandrerbakgrunn i barnevernet 2009. Oslo: SSB. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/barn-og-unge-med-innvandrerbakgrunn-i-barnevernet-2009>

Statistisk sentralbyrå (2013). *Innvandring og innvandrere. Nøkkeltall*. Oslo: SSB. Hentet fra : <http://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/nokkeltall/innvandring-og-innvandrere>

Statistisk Sentralbyrå. (2015). Barn og unge med innvandrerbakgrunn i barnevernet 2012. Oslo: SSB. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/barn-og-unge-med-innvandrerbakgrunn-i-barnevernet-2012>

Statistisk Sentralbyrå. (2020) Fakta om innvandring. Oslo: SSB. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>

Thagaard, Tove (2018) Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode. Bergen: Fagbokforlaget.

Thorshaug, K., Valenta, M. og Berg, B. (2009). *Arbeidsinnvandring – konsekvenser for det kommunale apparatet*. Oslo: IMDi.

Thorshaug, K., Svendsen, S. og Berg, B. (2010). *Barnevern i et minoritetsperspektiv*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Vagli, Å. (2009): *Behind closed doors. Exploring the institutional logic of doing child protection work*. Doktoravhandling. Universitetet i Bergen.

Van der Weele, J., Ansar, N., & Castro, Y. (2011). Møte med foreldre som bruker oppdragervold – erfaringer fra arbeid med minoritetsforeldre. I U. M. G. Heltne & P. Ø. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp*. Oslo: Universitetsforlaget.

Walstad, D. Mentaliseringsbasert pedagogikk og miljøterapi bør ha sin plass i norsk barnevern.

Ylvisaker, S. og Rugkåsa, M. (2012) *Når barnets beste blir tatt for gitt*. Dagsavisen Nye Meninger. Hentet fra: (<https://www.dagsavisen.no/nyemeninger/n%C3%A5r-barnets-beste-blir-tatt-for-gitt-1.446131>)

Østby, L. (2011). «Sånn er de...». I: B. Berg og T. A. Ask (red.). *Minoritetsperspektiver i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Aadland, E. (2004). *Og eg ser på deg-: vitenskapsteori og metode i helse- og sosialfag*. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg

1. Intervjuguide saksbehandlere
2. Informasjonsskriv saksbehandlere
3. Risiko- og sårbarhetsanalyse
4. Vurdering og godkjenning av NSD

Vedlegg 1

Intervjuguide masteroppgave saksbehandlere

Semi-strukturert intervju

Del 1 Informasjon

Fortelle om meg selv og prosjektet

- Fortelle litt om meg selv, utdanning, jobberfaring,
- Temaet for samtalen, bakgrunn og formål for oppgaven
- Forklare hva intervjuet skal brukes til, taushetsplikt og anonymitet
- Samtykke til intervjuet og eventuelt lydopptak
- Spørre om noe er uklart eller om respondenten har noen spørsmål

Informantens bakgrunn

- Fortelle litt om seg selv, utdanning, jobb, erfaring.

Del 2 Spørsmål

Familier

- Har du hatt mange saker med minoritetsfamilier med ikke-vestlig bakgrunn? Hvilke land er mest representert hos dere?
- Har du noen forestillinger om ikke-vestlige familier? I så fall hva?
- Er det noen typiske temaer som gjentar seg i disse familiene sammenlignet med majoritetsfamilier?
- Kan du fortelle om (anonymisert, uten å nevne navn eller opplysninger som kan gjøre at personen /familien blir gjenkjent) en sak? Hvordan ble det jobbet med denne?

Første møtet med familien

- Bekymringsmeldingen
 - Hvordan opplever du at førstegangssamtalen gikk?
 - Var det noen utfordringer? Hva var utfordringene?
 - Hva kan bidra til å danne et grunnlag for et godt samarbeid?
 - Hva kan hindre det?
 - Maktrelasjon?
 - Opplever du at familiene fikk/hadde forståelse for bekymringen?
 - Var det språklige utfordringer? Tolke? Opplever du at de forstod det som ble sagt?
 - Er det noe du ville gjort annerledes?

Kultur

- Flerkulturell kommunikasjon og kultursensitivitet
 - Hva er viktig å tenke på i samarbeid med familier med andre kulturer?
 - Opplever du at du har tilstrekkelig kompetanse i flerkulturell kommunikasjon?
 - Hvilken kompetanse tenker du er nødvendig?
 - Kultursensitivitet?

Anerkjennelse

- Hvordan opplever du samarbeidet med familien?
 - Hvordan møter du familier på en anerkjennende måte?
 - Opplever du at familiene ble møt med forståelse og aksept av indre opplevelser?
 - Hvordan tror du familien har opplevd å bli møtt?
 - Hvordan ble familiens stemme hørt? Hvordan ble barnets stemme hørt?

Del 3 Avslutning

- Dette er alle spørsmålene jeg hadde, er det noe annet du vil fortelle meg?
- Har du noen spørsmål?
- Er det noe jeg har glemt?

Vedlegg 2

Vil du delta i forskningsprosjektet

Anerkjennelse i møte med minoritetsfamilier i barneverntjenesten

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å skrive en masteroppgave som handler om minoritetsfamiliers og saksbehandlere i barneverntjenesten sine opplevelser av samarbeid og anerkjennelse. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet er som sagt å skrive en masteroppgave. Jeg velger dette temaet fordi sosialt arbeid med etniske minoriteter og spesielt barnevernfaglig arbeid, de siste årene har fått stor oppmerksomhet fra både politisk og sosialfaglig hold og fra ulike minoritetsetniske grupper og organisasjoner. Den manglende tilliten mellom barnevernet og minoritetsbefolkningen er fremhevet som et problem som offentlige myndigheter særlig er opptatt av å forbedre. Hvordan barnevernspedagogen møter en familier er en svært viktig del av barneverntjenestens arbeid. Jeg skal intervju saksbehandlere som jobber i barneverntjenesten, og familier med etnisk minoritetsbakgrunn som har hatt/har sak hos barneverntjenesten.

Jeg er opptatt av hvordan familiene opplever å bli møtt av saksbehandlere i barneverntjenesten og hvordan anerkjennelse kan bidra i møte mellom barnevernspedagog og minoritetsfamilier.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

OsloMet - storbyuniversitetet

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg skal kontakte barneverntjenester i bydeler med mange minoritetsfamilier. Jeg tenker å intervju ca. 4-5 saksbehandlere som har hatt saker med minoritetsfamilier og 4-5 familier med minoritetsbakgrunn.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju. Det vil ta deg ca. 45 minutter. Jeg vil ta lydopptak og notater.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

- Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Prosjektet skal etter planen avsluttes 15 mai 2020.
- Det er kun jeg som vil ha tilgang til opplysningene, og alle notater fra intervju, lydopptak blir slettet når oppgaven er godkjent.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til: innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, å få rettet personopplysninger om deg, få slettet personopplysninger om deg, få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), ogå sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra OsloMet – storbyuniversitetet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Robina Razzaq (student)

Telefon: 98431807

Mail: robinarazzaq@gmail.com

Marianne Rugkåsa (veileder ved OsloMet)

Telefon:

Mail:

Vårt personvernombud: : Ingrid S. Jacobsen ved OsloMet personvernsombudet, på epost personvernombud@oslomet.no eller telefon: 67 23 55 34

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Robina Razzaq

Prosjektansvarlig

(student ved OsloMet)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Anerkjennelse i møte med minoritetsfamilier i barneverntjenesten* og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

at det blir tatt lydopptak under intervjuet

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 15.05.2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3

RISIKO- OG SÅRBARHETSANALYSE FOR FORSKNINGSPROSJEKT VED OSLOMET						
Fyll ut arkene 1) Risikovurdering og 2) Oppsummering_Prioritering. Se på arkfanen "Veileder" for ytterligere informasjon.						
Forskningsprosjekt - tittel:		Anerkjennelse i møte med minoritetsfamilier i barneverntjenesten				
Prosjektleder:		Robina Razzaq				
Prosjektnr NSD (hvis aktuelt):		361136				
Prosjektnr REK (hvis aktuelt):						
Prosjektnr i UBW (Agresso) (hvis aktuelt):						
Prosjektets formål (kort beskrivelse):		Jeg ønsker å intervju saksbehandlere i barneverntjenesten og minoritetsfamilier som				
Antall registrerte informanter :		6				
Kategorier av registrerte informanter (f.eks. studenter, medlemmer i et medlemsregister, pasienter)		Saksbehandlere i barneverntjenester og minoritetsfamilier.				
Beskriv hvordan eventuelle koblingsnøkler lagres:						
Antall prosjektmedarbeidere i forskningsprosjektet?		1				

Nr.	Kategorier	Underkategorier	Hendelse	Beskrivelse/verdivurdering	Risikonivå			Tiltak
					S	K	Risiko	
	Vurder kun hendelser og risikoelement som er reelle og relevante for dette prosjektet. Bruk nedtrekksmeny (drop down). Du kan velge samme kategori på flere linjer.	Benytt nedtrekksmeny (drop down).	Hva kan skje?	Hva er den uønskede hendelsen? Hvilke tap oppstår? Hvilken betydning for prosjektet?	Sannsynlighet og konsekvens på en skala fra 1 til 4. 1 = Lav/liten, 4 = Svært høy. Risiko generes automatisk som resultat av sannsynlighet og konsekvens.			Beskriv forslag til nye tiltak. De kan deles opp i organisatoriske, menneskelige og teknologiske sikringstiltak.
EKSEMPEL	Datainsamling	Lyddopptak		Mister diktafon på vei fra informant til kontoret.	2	3	5	Kryptere diktafon. Vurdere å bruke mobilapp; Gjøre nytt intervju
1	Datainsamling	Notater	Tyveri av utstyr	Viktig data går tapt	2	1	3	Anonymisere notater.
2	Datainsamling	Notater	Brann hjemme	Viktig data går tapt	3	1	4	All viktig data blir sikkerkopiert på en annen enhet.
3	Datainsamling	Notater	Utilsiktet endring av rådata	Kan ikke bruke tidlige funn som er utdatert	2	2	4	Rådata i egen mappe, jobbe kun på kopi.

Vedlegg 4

NSD sin vurdering

 Skriv ut

Prosjekttittel

Anerkjennelse i møte med minoritetsfamilier i barneverntjenesten

Referansenummer

361136

Registrert

14.10.2019 av Robina Razzaq - s305671@oslomet.no

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet - storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Marianne Rugkåsa , marianne.rugkasa@oslomet.no, tlf: 48290235

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Robina Razzaq, robinarazzaq@gmail.com, tlf: 98431807

Prosjektperiode

01.10.2019 - 15.05.2020

Status

26.11.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

26.11.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 26.11.2019 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om rasemessig eller etnisk opprinnelse og religion, og alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.5.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekræftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

TREDJEPERSONER

I intervju med saksbehandlere (utvalg 1) er det viktig å understreke at saker og familier bare kan omtales i anonym form. Student må ta opp dette med intervjuobjektene i forkant av intervjuene og sørge for at ingen identifiserende opplysninger om familier eller enkeltpersoner fremkommer. Dette undertrekes også i selve intervjuguiden for utvalg 1.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Håkon J. Tranvåg

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)